

## **דברי הכנסת**

### **הישיבה השלושים של הכנסת השלוש-עשרה**

יום שני, ה' בכסליו התשנ"ג (30 בנובמבר 1992)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

## תוכן העניינים

ברכת יושב-ראש הכנסת את הנסיך והנסיכה מליכטנשטיין  
הודעת יושב-ראש הכנסת על הקמת ועדת הבחירות המרכזית לכנסת הארבע-עשרה  
הודעת הממשלה על תופעות הניאו-נאציזם, הגזענות והאנטישמיות בגרמניה; "ליל הבדולח" נוכח  
התגברות הגזענות והניאו-נאציזם בגרמניה  
שאלות ותשובות  
שלוחה של אוניברסיטה אמריקנית במכללת "אלקנה"  
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת  
שאלות בעל-פה  
התמודדות עם בעיית תלמידים ומורים נשאי נגיף האיידס  
שאלות ותשובות  
התנהגות מורה כלפי תלמידה  
רכב ממשלתי ליועץ שרת החינוך  
נסיעת יועץ שרת החינוך לחוץ-לארץ  
ביזוי זכר השואה במופע בידור  
הודעות להורים על איחור בתשלומים לבתי-הספר  
פיקוח על הוראת דת האסלאם  
גישה עדתית בבית-ספר בקריית-אתא  
הצעה לסדר-היום  
שעות לימוד לתלמידים עולים  
הצעת חוק החינוך (תוספת שעות לימוד והעשרה), התשנ"ב–1992  
(הצעת חבר הכנסת מ' שטרית)  
הצעה לסדר-היום  
תנאי הבטיחות והתשתית בבתי-הספר בבאר-שבע וסביבתה  
הצעה לסדר-היום  
מחסור בכיתות ל-500 תלמידות בבני-ברק

## **ברכת יושב-ראש הכנסת את הנסיך והנסיכה מליכטנשטיין**

**הי"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת, יום שני, ה' בכסליו התשנ"ג, 30 בנובמבר 1992.

אני רוצה לברך בשם הכנסת אורחים מכובדים, את הוד מעלתו הנסיך הנס אדם השני והנסיכה מרי מליכטנשטיין.

הרשו לי לשאת מעל במה זאת ברכת שלום נאמנה ולברך אתכם בביקורכם הראשון בישראל ובכנסת.

כמוכם גם אנו מודעים למגבלות אף ליכולת של עם קטן. במשך שנים רבות עמדתם על משמרתכם ועצמאותכם, ולאחרונה נקטת, אדוני הנסיך, קו מדיני עצמאי, שהביא את ארצך לשותפות פעילה בגוש מדינות הסחר החופשי האירופי.

אתם מגיעים אלינו בשעה שאנו עוסקים באינטנסיביות בסוגיה מרכזית של קיומנו באזור, בנושא השלום. אני רוצה לומר לכם בשם הכנסת, שכל חלקי הבית, כמו גם כל העם היהודי וכל אזרחי ישראל הערבים לדתותיהם, הדרוזים ועדות אחרות, שותפים לחלום אחד, חלום השלום. הוויכוח בתוכנו הוא קשה, הוא על דרך השגתו.

הייתי מבקש, אישי הנסיך, לפנות אליך כנציגה של אירופה כאן ולומר לך, שאנחנו בימים אלה, וגם היום, נעסוק בעניין קשה מאוד, העניין של התפשטות תופעות הקסנופוביה, שנאת הזרים והאנטישמיות באירופה, התפשטות מסוכנת, מעיקה, מסוכנת לאירופה, לעולם הדמוקרטי כולו, ומקוממת אותנו עם הניסיון הנורא שעברנו בדורות האחרונים.

הייתי מבקש ממך שתביא גם את קולה של ישראל, כפי שתשמע כאן בבית היום בדיון שנקיים בנושא זה, לרחבי אירופה ולארצך.

אני רוצה לאחל לך, בשם חברי הכנסת, ביקור נעים ומועיל בישראל. ברוכים הבאים.

## **הודעת יושב-ראש הכנסת על הקמת ועדת הבחירות המרכזית לכנסת הארבע-עשרה**

**הי"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, כדי לצאת ידי חובת התקנון אני מבקש למסור הודעה, ומייד אחרי כן נעבור לדיון שיעמוד במרכז סדר-היום שלנו היום.

אני רוצה להביא הודעה לכנסת בקשר להקמת ועדת הבחירות המרכזית לכנסת הארבע-עשרה. שלא בעתה, במאוחר, אני מכריז היום על הקמת ועדת הבחירות המרכזית לכנסת הארבע-עשרה ועל הרכבה.

על-פי חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969, אמורה היתה ועדת הבחירות המרכזית לקום בתוך 60 יום מיום כינוסה של הכנסת השלוש-עשרה.

הכנסת התכנסה, כידוע, ביום שני, י"ב בתמוז התשנ"ב, 13 ביולי 1992, והוועדה אמורה היתה לקום במחצית חודש ספטמבר 1992.

מחמת שהייתה של הכנסת בפגרה, קבעתי את יום ג' בתשרי התשנ"ב, 30 בספטמבר, כיום שבו על הסיעות להגיש ליושב-ראש הכנסת את שמות נציגיהן לוועדת הבחירות המרכזית ואת שמות ממלאי-המקום. ביקשתי חזור ושוב מן הסיעות לעמוד בדרישת החוק, וחלק מהן עמד בכך.

אולם, בשל החלק המעכב יוצא לי רק היום לבוא לכנסת ולכונן את ועדת הבחירות המרכזית החדשה. גם רשימת חברי הכנסת המונחת היום איננה שלמה, לצערי, ואני מקווה שהיא תושלם מהר מאוד.

אני חייב לציין, שבית-המשפט העליון בחר במועד ועל-פי החוק, על-פי בקשתי, את נציגיו שיכהנו כיושב-ראש ועדת הבחירות המרכזית, שופט בית-המשפט העליון תיאודור אור, וממלא-מקומו – שופט בית-המשפט העליון אליהו מצא.

אני מברך את היושב-ראש ואת חברי הוועדה המרכזית ומאחל להם הצלחה בעבודתם.

הוועדה המרכזית תתכנס לשיבתה הראשונה ביום שני, י"ב בכסליו התשנ"ג, 7 בדצמבר 1992, בשעה 15:00, בכנסת. תודה רבה.

**הודעת הממשלה על תופעות הניאוו-נאציזם, הגזענות והאנטישמיות בגרמניה; "ליל הבדולח" נוכח התגברות הגזענות והניאוו-נאציזם בגרמניה**

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, הועדנו את הדיון היום לנושא המרכזי שמעסיק את ישראל ואת עמה, את העם היהודי, את אירופה ואולי את האנושות כולה; על כל פנים, הוא אמור להעסיק את האנושות כולה.

אדורנו אמר באחד משיריו, שאחרי אושוויץ כל פיוט איננו אפשרי. ולמרות הכול אני מבקש את מחילתכם על כך שאני משתמש בפיוט אחד, קטע משירו של דן פגיס, משורר עברי ישראלי, ניצול שואה, שאיננו עוד עמנו: "כתוב בעפרון בקרון החתום" – "כאן במשלוח הזה/ אני חוה עם הבל בני/ אם תראו את בני הגדול/ קין בן אדם/ תגידו לו שאני..."

את הרצח הנורא שבוצע באירופה, של יהודים ושל בני עמים אחרים, שישה מיליוני יהודים, מיליונים רבים של בני עמים אחרים, ובתוכם בני אותם עמים שמהם יצא הצורר, והצוררים שחיקו אותו – את הרצח הזה ביצעו ילודי אשה. שימו לב לשירו של דן פגיס – "קין בן אדם". הם לא באו מפלנטה אחרת, אף שיש תיאוריה כזאת, של ק. צטניק, וגם הוא בחן את התיאוריה הזאת מחדש. הם באו מכאן. את הרע עושים אנשים ואת הטוב עושים אנשים.

ברשותכם, אולי קפיצה לעניין אחר, פורמלי לגליסטי, אבל זה אותו עניין; תוצאות הבחירות לרייכסטג הגרמני בין 1919 ל-1933. התוצאות של המפלגה הגרמנית הלאומית של הפועלים, המפלגה הנאצית: ב-4 במאי 1924 – 6.6%; באותה שנה, כעבור חמישה חודשים – 3%; כעבור ארבע שנים – 2.6%; בספטמבר 1930 – 18%; ביוני 1932 – 37%. כל זה בתהליך דמוקרטי. בנובמבר 1932 – 33.1%; ב-5 במרץ 1933 – 43.7%, בתהליך דמוקרטי. נו, אחר כך כבר היו בחירות תחת שלטון של היטלר, ובנובמבר 1933 הוא השיג 92.1%.

גם בתהליך דמוקרטי יכולים כוחות שחור לנצל באופן ציני תמימות דמוקרטית. אחד הלקחים החיוניים, אחרי ההיטלריזם, אחרי התפשטות המשטרים הפאשיסטיים, אחרי התפשטות המשטרים הטוטליטריים מסוגים אחרים ומצבעים אחרים, אחד הלקחים היה, שהדמוקרטיה היא דמוקרטיה מתגוננת. היא לוקחת ברצינות את מי שמבקשים לנצל את ערוציה כדי למגר אותה. היא לא עוד דמוקרטיה תמימה. זו אולי התביעה הנחרצת שלנו, והיא ודאי תישמע בקול גדול כאן, כפי שהיא הושמעה בממשלה וכפי שהיא הושמעה בבית הזה כבר פעמים מספר.

אני מבקש, ברשותכם, לסיום ההקדמה שלי, להשמיע עמדה. גם בתקופה הנוראה הזאת, כאשר הנאצים, לא הניאו-נאצים אלא הנאצים – כי כשמוסיפים "ניאו" זה כאילו מקל קצת את העניין – מרימים ראש, נאצים בצבע חום, נאצים בצבע אדום ונאצים בצבעים אחרים, הם היום ממזגים צבעים, כאשר הם עושים את מה שהם עושים, וכאשר על המדרכות וברחובה של עיר עומדים אזרחים במועל-יד ומעודדים אותם, גם בימים הנוראים האלה, גם אנחנו, העם היהודי, ואולי במיוחד אנחנו, אסור לנו למעוד לתוך שדה הקוצים של הסטריאוטיפ הסוחף, לתוך אווירה של ענישה קולקטיבית או סביבתית. עלינו להיזהר מאוד מלמעוד לתוך התהום של "אבות אכלו בסר ושני בנים תקהינה".

אם יש בגרמניה, ובצרפת, ובאיטליה, ובשבדיה – ואני מדבר בעיקר על גרמניה, כי יש לנו זכות וחובה לעקוב בשבע עיניים אחר מה שקורה שם – כוחות דמוקרטיים, נוצרים-דמוקרטים, סוציאל-דמוקרטים, ליברלים, ויש כאלה, ויש דור חדש, אנחנו צריכים לתבוע ממנו יציאה לקרב על הגנת הדמוקרטיה. אבל אסור לנו באופן סטריאוטיפי להכליל את כולם בתוך העניין הזה ועל-ידי כך לשחק לידיים של מיעוט בוטה, ונדלי, בנדיטי, פאשיסטי, נאצי, שאותו צריך למגר.

אני רוצה לפנות אל ממשלת גרמניה, אל עמה, אל הפרלמנט שלה, אל יושבת-ראש הבונדסטג, הפרופסור ריטה זיסמוט, שאתה יש לנו קשרים פורים, אוהדים, והיא לצד כוחות הדמוקרטיה שם, כמו כל ההנהגה של המפלגות הפוליטיות העיקריות – לעשות באפקטיביות, במהירות ובעוצמה מן הדמוקרטיה הגרמנית דמוקרטיה מתגוננת, למענם, למען העולם ולמעננו; ולא להרפות גם מאומות אחרות שבתוכן משתוללת הרעה הזאת.

אנחנו פותחים בדיון. אני מזמין עכשיו את ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ לפתוח את הדיון.

### שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הלהבות שאחזו בבית-הזיכרון היהודי בזקסנהאוזן, האש ששרפה חיים את יליץ, ילדה טורקיה בת עשר, ה"שנפס" שבו הוצת גרמני בוופרטל, מפני שמגולחי-הראש חשבוהו ליהודי – כל הלהבות הנוראות הללו מעלות מחדש בזיכרוננו את האש הנוראה, שכמוה לא ידעה האנושות מעולם, האש ההיטלרית, ששרפה את חייהם של מיליוני אנשים, שהשמדה את חייהם של שליש מבני עמנו. אש מוות שלא תכבה לעולם בזיכרוננו. אש המוות שהראתה לכולנו שמבחנה של סכנה אינו בהיגיון אלא בהתנסות. עד היום עוד לא נברא ההיגיון שיוכל להסביר את תאי הגזים. ועל כן ספק אם אפשר להישען רק על ההיגיון בבואנו להתמודד עם עתיד חדש.

האנטישמיות אינה בעיה יהודית. היא יותר בעייתם של הלא-יהודים. אנו רואים שיש אנטישמים חיים המוסיפים להילחם ביהודים מתים. אנו רואים שיש אנטישמיות גם במקומות שבהם אין יהודים כלל. האנטישמיות היא חולי מטורף, והטירוף אינו המשך ההיגיון אלא סטייה ממנו. וכל עם שיש בו מטורפים חייב להילחם בתופעה כמו בנושאיה.

העם היהודי הינו הברומטר הרגיש ביותר למידת הטירוף האוחזת בחברה. ואיש לא ירגיע אותנו כאשר הכספית של האנטישמיות מתחילה לנוע כלפי מעלה.

ב-1991 היו 61 פיגועים אלימים כנגד יהודים בעולם, לעומת 46 ב-1990, ועוד כ-250 מקרי איום, הצתות וגרימת נזקים לרכוש. מספר האירועים ב-1992 כבר עלה ל-100. ברחבי אירופה יש למעלה מ-1,000 התארגנויות בעלות אופי אנטישמי.

אנו רואים תופעה זו על אדמת אירופה וגם מחוצה לה, וכאשר האנטישמיות, או הגזענות, או הרטוריקה של אנשים נאלחים, מתחילות להופיע במקום כלשהו, אנו חייבים להסתכל לעבר שני הצדדים, לעבר הצד המטורף ולעבר הצד הלוחם בטירוף. הציפיות שלנו מכוונות בראש ובראשונה כלפי הצד הלוחם בטירוף; שלא יהסס, שלא יזלזל, שלא ידחה, שלא יירתע, שיאחז בכל האמצעים כדי לזהות ראשי נחשים בטרם ישליכו רעלם.

אנו מזועזעים במיוחד מהתופעות הניאו-נאציות בגרמניה. ואנו רואים גם את מאות אלפי הגרמנים שיצאו להפגין כנגד הפשע הנאצי המתחדש. אנו מעריכים אותם ואנו מעריכים את ראשי השלטון וראשי האופוזיציה שצעדו בראשם. אנו מעריכים את ראשי האיגודים המקצועיים, את אנשי המשק, את האינטלקטואלים ואת הנוער, שיצאו כנגד הסכנה המאיימת על חירותה ועל דמותה של גרמניה המאוחדת, לא פחות משהיא מאיימת על הקורבנות של תופעה זו.

אבל כל זמן שתופעות אלו נמשכות, אין מקום לרגיעה ואין מקום להנמכת הקול. ממשלת ישראל תשמיע בקול צלול, ולא מצטדק, את התביעה להפעיל את כל הדרוש על מנת לעוקרן בעודן באיבן. אנו עושים זאת מתוך אחריות, לא מתוך פחד. אנו יודעים שגם אם ינסה מישהו להיות היטלר חדש,

הוא יגלה מולו עולם אחר, עולם שבו גרמניה, או כל מדינה אחרת, לא תוכל לזכות שוב במונופול צבאי. וכל מדינה שתסתבך ברצון להיות מדינה פוגעת תגלה במהרה שהיא גם מדינה פגיעה.

אין היום עוד מקום ל"איבר אלס". כל מדינה שתיבנה על שנאה והתנשאות תמצא את עצמה שנאה ומבודדת. כל מדינה שתנסה להתעלם מכללי המשק החדש, שהוא יותר עולמי מאשר לאומי, תמצא את משקה שלה נתון לסכנה של תגמול כבד.

אנו תקווה שכל תנועה נאצית שתנסה להרים ראש תיתקל בדמוקרטיה גרמנית נחושה, דמוקרטיה שהיא פרי החופש והחרטה כאחד.

ואשר לנו, מדינת היהודים, אנו לא נרשה שדם יהודי יהיה הפקר. אנו לא נישאר אדישים לגורל היהודים באשר הם שם. מי יודע, אילו היתה מדינה יהודית, עם כל מה שיש לנו כיום, אילו היתה כזאת בימי השואה, אולי השואה עצמה היתה נמנעת או לפחות מצטמצמת.

אין בדעתנו לבקש רחמים, כמו שאין בלבנו שנאת חנם. אנו רוצים להיות בטוחים שיש עולם אחר ויש גרמניה אחרת. ועל כן אנו פונים לגרמניה, לשלטונותיה ולעמה, שלא להרשות לטירוף – הזדמנות; שלא להרשות לאנטישמיות – חופש. אנו פונים אליה בדרישה להפעיל את החוקים הקיימים, לחוקק חוקים נוספים ולהוציא אל מחוץ לחוק את כל אלה המסכנים את חוקיות קיומו של האדם באשר הוא אדם.

קול דמי אחינו לא יידום. ואנו נשמיע אותו בנאמנות, בכאב וברמה שאינה יודעת פשרות. ונעשה זאת כל אימת שזוועות העבר יטילו את צלן המחריד על ההווה, וכל אימת שינסו להשליך את אופיין המורעל על נבכי העתיד שבאופק.

את דעתנו זו גם העברנו לשלטונות גרמניה.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני מודה לך, אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ.

נפתח את הדיון עם חבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה.

### **עובדיה עלי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצל הכבד כעופרת – בלשוננו הציורית המדויקת של גינתר גראס – של החיה הנאצית, הופך בגרמניה של היום לממשות, בעוד אנו לתומנו סברנו כי חיה זו נקברה מתחת לחורבותיו של חלום הרייך השלישי בן אלף השנים שנתרסק במלחמת העולם השנייה והיה לעפר ואפר.

רבים וטובים בתוכנו דיברו על גרמניה אחרת, ולמען ההגינות ייאמר כאן, כי היו ויש ניצנים לחלום הזה על גרמניה אחרת. אך ההתרחשויות של הימים האלה מעיבות על כך, והצל הזה הכבד כעופרת הופך לממשות בדמותם הנתעבת של מגולחי-הראש ושאר מיני נאיו-נאצים המהלכים אימים בגרמניה.

אדוני היושב-ראש, לנושא זה נדרשתי פעמים אחדות במרוצת החודשים הללו, ובמיוחד בעת האחרונה, והיו בתוכנו מי שאמרו לי, שהתיאורים שלי קשים מדי, ואף שהם מעוגנים במציאות אין הדבר כצפקתה. מאז חלפו אך ימים, אך חודשים, וראו מה קשה המציאות ומה חמור המצב. נאיו-נאצים שורפים אנשים, מציתים בתי זרים, מכים בכל מי שנראה להם זר והופכים את גרמניה האחרת לגרמניה שהיתה, שנחלמה על-ידי הוריהם, לגרמניה שמעל לכול.

אדוני היושב-ראש, בכנס שנערך ב"יד ושם" בירושלים ביום השנה לניצחון על גרמניה הנאצית ובישיבות מליאה אחדות בכנסת ישראל שבתי וטענתי, כי ההווה המתקדם כיום בגרמניה יונק משורשי העבר, שכן האמת הגדולה היא כי ההיטלרזם והנאציזם של היום, הפושים כסרטן בחלקים של האומה הגרמנית, הם תופעה חברתית רחבה המושרשת בעם הגרמני וצומחת מתוך מבנים ודפוסים פוליטיים, כלכליים ופסיכולוגיים שהעם הגרמני חי בהם והפנימם במרוצת שנות ההיסטוריה שלו. מבנים אלה לא צצו יש מאין בשנת 1933, כמו שהם לא נעלמו עד עצם היום הזה.

הזוועה שיצאה מתוך דפוסים אלה ומצאה את ביטויה המזווע בימי מלחמת העולם השנייה רוחשת בגרמניה עתה וצוברת תאוצה מבהילה בעצם הימים הללו.

אדוני היושב-ראש, אומנם ההיסטוריה אינה חוזרת על עצמה ומה שהיה לא הוא שיהיה, לפחות מבחינתנו כיהודים. שכן כיום מדינתנו חיה וקיימת והסכנה אינה לפתחנו כעם. אך אנו, ששרדנו מן השואה, חובה כפולה מוטלת עלינו לזעוק ולהתריע כנגד המעשים הנפשעים הללו – וזאת אני עושה כאן.

אני קורא מכאן לממשלת גרמניה לקום ולעשות מעשה, שכן בנפשה הדבר. וכבר עמוס עוז אמר להם לגרמנים, בקבלו מידיהם את הפרס בפרנקפורט, שאת עצמם הם צריכים להציל מידי הנאיו-נאצים.

על ממשלת גרמניה להעמיד את הנושא בראש סולם הקדימות שלה ולא לטאטא אותו אל מתחת לשטיח, והדבר צריך שיעשה בדרכים שונות, ובעיקר בדרך החינוך ובהסברה.

ואוסיף כאן קטע מתוך שירו של המשורר הגרמני גינתר גראס, שעניינו הוא עניינו, וכך הוא אומר לבני עמו: "כדי לחלץ ולפלוט את הרקב – – – צריך לפתוח את הפה. בואו נפתח את הפה, את שיני הזהב הרעות ששברנו ועקרנו למתים נמסור באשנב".

זהו הסוד, זוהי הדרך. הגרמנים צריכים לפתוח את פיהם ולחנך ולזעוק על מנת להוציא את הרקב.



ועניין אחרון שאני מבקש להידרש אליו הוא תגובותינו שלנו על הנעשה שם בגרמניה. אדוני היושב-ראש, על אף הזוועה והאימה אנו נדרשים להגיב בשיקול דעת על ההתרחשויות ואסור לנו שניסחף ונגיב בהיסטריה.

וכאן אומר דבר שבוודאי רבים לא יקבלוהו. לעניות דעתי, לא היה מקום לבטל את ביקורה של משלחת חברי הכנסת לגרמניה, כשם שלא היה ואין מקום לדבר על חרם על גרמניה. יש מקום למחאות חריפות. יש מקום לתביעה שממשלת גרמניה תדכא את התנועות הניאו-נאציות הללו. יש מקום לדרישה כי מערכת החינוך בגרמניה תגיב באורח שיטתי ועקבי על ההתרחשויות. יש מקום לדרישה שהעיתונות שם והתקשורת יתרמו את חלקן לחיסול הנגע הזה. ויש צורך שאנשי רוח גרמנים ואחרים יוליכו את המסע כנגד הרוח הרעה הזאת המנשבת שם. אך אין מקום להיסטריה מצדנו ולתגובות שיהיו כבומרנג, שיפגעו בנו יותר משיפגעו במטרה שאליה אנו מכוונים.

במלים ברורות: חרם על גרמניה בתחום התיירות, על דרך משל, עלול להביא לחרם דומה מצד הגרמנים, והדבר יפגע בנו יותר מאשר בגרמניה. ואין לדבר על ניתוק יחסים ואין לדבר על חרם, כפי שאמרת.

אדוני היושב-ראש, מערכות היחסים בין גרמניה לבין ישראל הן מסועפות ומרובות בכל הרבדים והתחומים, והתייחסותנו לנושא מצריכה ומחייבת שיקול דעת ובדיקה אמיתית בעיניים של: מהו הטוב לישראל, ומתוך כך לגזור את החלטותינו.

### **הי"ר ש' וייס:**

תודה רבה לחבר הכנסת עובדיה עלי. חברי הכנסת, גם שרים מספר ביקשו להשתלב בדיון ואנחנו נשלב אותם. אני פונה אליהם שלא לנצל את זכותם התקנונית ולהואיל בטובם לתמצת מאוד את הדברים, ממש כאילו הם חברי כנסת, לטובת העניין.

בהנחה שהצעתי מתקבלת, אני מזמין עכשיו את השרה שולמית אלוני, אחריה – חבר הכנסת דב שילנסקי, ואחריו – חבר הכנסת אברהם בורג. בבקשה.

אני מבקש מאוד להיות תמציתי ביותר, שתהיה כאן תחושה של שוויון בין שרים לבין חברי כנסת בעניין כזה.

### **שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך על ההזדמנות. אני מרוצה מאוד מכך שהיום מתקיים כאן הדיון. יותר מדי זמן, נראה לי, אנחנו שתקנו כאשר רדפו את הזרים, כאשר גירשו את הזרים, כאשר הציקו לזרים – והזרים היו יוגוסלבים, והזרים היו טורקים. ואמרנו: ביהודים לא פוגעים. ואמרנו: גרמניה אחרת, והממשלה תטפל בדברים. ואמרנו: אין מתערבים בבעיות של ממשלה אחרת. והדברים הלכו והתפתחו.

נכון הוא שהם יוצאים בעיקר נגד הזרים הבאים לקבל שם מקלט וחיים בשם ההיסטוריה ובשם הבעלות על הארץ ובשם הלאומיות, אבל לאנשים האלה אין רטוריקה גזענית. יש להם רטוריקה אנטישמית. הם משתמשים נגד הזרים ברטוריקה האנטישמית, והיא מעגנת אנטישמיות והיא מעלה מתהומות אנטישמיות. מפני שאם בעבר העם הגרמני שנא אותנו בשל האינטלקטואלים שחיו שם, בשל המצליחים שחיו שם, בשל היותנו מה שהיינו בתרבות הגרמנית – היום עמוק בנפשם יש להם רגשי אשם קשים כלפינו. ומי שיש לו רגשי אשם כלפי מישהו, הוא לא אוהב אותו מישהו, ולכן ראינו את התמונות של מחיאות הכפיים כאשר הוציאו את הסמאות האנטישמיות.

ומהאמירה ומהשימוש הרטורי עלו קולות מפחידים, הכול בשם המדינה והארץ והבעלות והפטיוטיות. כדאי לזכור זאת. וכשאלה עלו, ממשלת גרמניה לא מימשה את החוקה שלה, שבשונה מחוקת ארצות-הברית, מאפשרת לה להוציא את כל הנגע הזה אל מחוץ לחוק. היא לא מימשה את הכוחות שיש לה לעקור את שלוחות הסרטן האלה ברגע שהתחילו להתפשט.

ואנחנו ראינו ושמענו את השאננות גם מפי יושב-ראש הקהילה היהודית שם.

אנחנו מאמינים שיש כוחות דמוקרטיים בגרמניה, ואנחנו מאמינים שהדמוקרטיה תהיה יציבה והנאציזם לא יכול לעלות. אבל הנזק שייגרם ונגרם כבר עכשיו, באין תגובה חזקה, גדול מאוד.

וקולנו הנשמע כאן עובר את העולם מקצה לקצה, קולנו הנשמע כאן מעורר את העולם כולו וחייב לעורר את העולם כולו, וגם כמה אנשים אצלנו מבית. ולכן יש לכך חשיבות.

אני לא מציעה להטיל חרם. אמרתי, שאם ממשלת גרמניה – ואני חוזרת ואומרת – לא תפעל בכל הכלים ובכל האמצעים העומדים לרשותה למגר את הנגע הזה, והרדיפות של הזרים והלא-שייכים יימשכו – אנחנו זרים שם, אין לנו מה לעשות שם, ומזלנו שיש לנו חוף מבטחים ומדינה ריבונית.

ועל כן, הבית הזה וכל יהודי בעולם וכל אדם נאור בעולם ובארץ הזאת חייב לחדד את כל חושיו, ובגרמניה חייבים לדעת, שכל החושים של מי שרוצה שהעולם הזה יהיה עולם נאור, שכל אדם יחיה בו בכבוד, כל החושים יהיו מכוונים על מנת שממשלת גרמניה תעשה את כל אשר היא יכולה לעשות, והיא יכולה לעשות, כדי לעקור את הנגע הזה. תודה רבה.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני מזדה לשרה שולמית אלוני. חבר הכנסת דב שילנסקי, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת אברהם בורג.

### **דב שילנסקי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנסה ברגעים הספורים העומדים לרשותי להיות היום פה לפה לשישה מיליוני שלדי אחים, נשים וגברים, זקנים ופעוטות, שהוכו, עונו, הושמדו על-ידי המרצחים הגרמנים ועוזריהם.

יסלחו לי אחי, שהיו אתי שם ולא זכו כמוני לגאולה, על כי דלה שפתי. ובכלל, היש בכוח יצור אנוש לתאר את מה שהיה שם, את מה שעשו הגרמנים? הרי מוח אנוש אינו מסוגל לתפוס זאת. לא אוכל, בוודאי לא במסגרת של דקות ספורות, לפרק משא של טונות אפר קדוש, מיליוני חתיכות סבון מתוצרת "ריף" – ראשי תיבות של "ריין יודן פעטס" – סבון שנעשה משומן אחינו ואחיותינו. צער, סבל, כאב והשפלה יומיומית, שכחול ימים לוחצים על עגלת דורנו.

אסתפק בציטוט מהרגשתו של המשורר יצחק קצנלסון, תלמיד חכם, נין ונצר לשושלת רבנים וגדולי תורה, שבהמשך נהיה מדמויותיה הבולטות של התנועה שכונתה "ארץ-ישראל העובדת", תנועה חלוצית בפולין, שנחנק ונשרף ביום 30 במאי 1944 באושוויץ: "אבוי לך עם רוצחים, את עוללי כולם הכרת/ ואת זקני מיגרת, להרוג ולאבד". ועוד: "אבוי לך כי השמדת עם מחוסר ישע/ ואשר אין כל מגן להם עלי אדמות". ועוד: "אבוי לך עם רוצחי ישישים ועוללים/ את ילדי כלית, כל ילד וזקן". והוא קובע – ואני מדגיש, בהיותו שם, כשהוא רואה הכול ושומע: "בצווארי כל גרמני – יהודי הרוג נכרך הוא". ומלבו פורצת זעקה: "הוי עם צבועים, את צמאונכם בדמינו רוויתם". וממשיך הוא: "תשולח המארה בכם, חיות הפרא. ארורים לעד תהיו, מאל ומאדם".

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גואלי הדם שלנו מגרמניה, לצערי, לא קמו, ובמקום זאת השלינו את עצמנו על גרמניה אחרת, ויוצאים אנו לעתים קרובות מגדרנו ליצור ולחזק ידידות, אחווה וריעות עם גרמניה. היו כאלה, ואני ביניהם, שחזו את מה שקורה היום בגרמניה עוד בימים שהתחלנו ליצור בהם את גשר הידידות בין עם הטבוחים לבין עם המרצחים, בין העם היהודי לבין העם הגרמני, שכלל סליחה ומחילה לגרמנים. לא אומר פה היום: ראו, הזהרתי אתכם. כל הקשור בשואה אינו נושא להתנצחות. אציין רק זאת: אין גרמניה אחרת. זוהי אותה גרמניה, גרמניה של גזענות, השפלות ורצח. זו גרמניה של מאידנק, אושוויץ, בוכנוולד וברגן-בלזן, גרמניה של טרבלינקה, סוביבור ודכאו.

אחרי ששחררתי ממצעד המוות של דכאו נתקלתי באנדרטה בעיר מינכן במשפט שכתב אחד הגרמנים, שהיה אתנו במחנות המוות ושחרר כמוני, והוא כתב: "אושוויץ, דכאו, בוכנוולד, ICH SCHAME MICH, DASS ICH DEUTSCHER BIN" – אושוויץ, דכאו, בוכנוולד, אני מתבייש שאני גרמני.

הם מתביישים היום? תראו מה קורה שם. כולנו ראינו בטלוויזיה את מועל-היד ושמענו את הצרחות האימוות – "זיג הייל" ו"מוות ליהודים". אך חמור עוד יותר: ראינו את המוני הגרמנים עומדים בצד, נוכחותם ומראה פניהם מעידים על הסכמתם ותמיכתם. אני זוכר את הפנים האלה, את הפנים של אלה וגם של אלה, אני זוכר אותם עוד מהימים ההם, ופלצות אוחזת אותי. אלה ואלה, הזועקים והתומכים, מהווים היום כ-20% מהפרלמנט של גרמניה. היטלר, יימח שמו וזכרו, התחיל בפחות מזה.

כשרצתה גרמניה לחסל את "באדר-מיינהוף", היא ידעה לעשות זאת. אילו רצתה באמת, היתה יכולה לרוצץ את ראשו של הנחש ולא לחכות עד שיגדל לממדים של היום.

נובמבר 1992. 49 שנים חלפו מאותו נובמבר שחור מני-שחור שבו התפרצו הגרמנים לגטאות ליטא, הוציאו את הילדים, הנכים והזקנים, והובילום לאושוויץ. את מראות הזוועה הזאת לא אוכל לתאר. אני אזכור אותם עד סוף ימי. לא אנסה אפילו לתאר אותם במעמד זה. הסוף היה בתאי הגזים ובמשרפות.

רק 49 שנים, ושני ילדים טורקים נשרפו על-ידי גרמנים, כשברקע אותו המנון שהושמע גם אז: "דויטשלנד, דויטשלנד איבר אלס", "גרמניה, גרמניה מעל לכול".

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ניסיתי להוציא מתוך הבעירה הגדולה רק כמה גחלים לוחשות. והן לוחשות עדיין. אך היום הזה הן לוחטות, הן לוחטות מכעס, מעלבון ומכאב צורב.

הבעל-שם-טוב לימדנו: "השכחה היא הגלות; הזיכרון הוא הגאולה". אנו מצווים היום, כבכל יום, ובפרט היום, לזכור ולא לשכוח, לזכור ולא לסלוח.

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה לחבר הכנסת דב שילנסקי. חבר הכנסת אברהם בורג, בבקשה, אחריו – חברת הכנסת ענת מאור, ואחריה – חברת הכנסת אסתר סלמוביץ.

### **אברהם בורג (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אדוני שר החוץ, כנסת נכבדה, זה איננו דיון של עימות. הוא בעיקרו דיון של הסכמה. זה דיון של זעקה.

לגרמניה, כמו לארצות אחרות, יש מורשת אנטישמית רבה. לגרמניה, בשונה מארצות אחרות וממדינות אחרות, יש מורשת אנטישמית מוכחת וניסיון השמדה מוכח. כל אחד יכול להביט היום אחורה, אל המאה הקודמת, שתמה בשלהי שנות ה-30 של המאה הזאת, אל פרץ יצירה נדיר של העם היהודי, פרץ יצירה על סף התהום, של אנשים שחשבו שאפשר להשתלב בירושלים חדשה, בארץ-ישראל חדשה, במולדת חדשה, במולדת של עם יהודי על אדמת גרמניה. ובהרף-עין היסטורי, כל התרומה האדירה הזאת של יהודים שתוארו בזמנם על-ידי פרדריק גרינפלד כנביאים בלי כבוד, כל המורשת הזאת פקעה כבלון, כאבק, כחלום נשבר.

מתור-הזהב במאה שלנו, מתור-הזהב של המאה היהודית הגרמנית, הפך הדור הזה לדור הדם. והיום, אחרי 49 שנים, אולי 50, אולי 50 וכמה שנים, שנות חייו של אדם – אנחנו עומדים על במת הכנסת, במדינת ישראל העצמאית, ושואלים את עצמנו את שאלת המצווה. חבר הכנסת שילנסקי סיים במצוות איסור השכחה. אנחנו מצווים שלא לשכוח. והגרמנים, אלה של היום, מצווים לזכור בכל יום ויום.

אדוני היושב-ראש, דומני שהיה זה אבא קובנר, זיכרוננו לברכה, שעשה את ההבחנה הברורה, או שחילק את מציאות האימים של גרמניה הנאצית לשתי אמיתות אנושיות כאובות. האחת, הוא אמר, הוכיחה לנו השואה את עצם קיומו של הרשע, שרשע אנושי קיים, שהוא נעשה בידי בני אדם; בני עוולה, אך בני אדם. והדבר השני שהיא הוכיחה לנו, שבמציאות האנושית, בשכל האנושי, עם המכשירים האנושיים, יש היתכנות למוות מן הסוג הזה.

הדור שלנו, שיצא וגדל וצמח מתוך אפר השואה, הוא דור שידוע כי יש שנאת אדם מושלמת, הוא דור שידוע שיש אלימות טוטלית. השד יצא מן הבקבוק. ועוד אינני יודע האם רעיונות רעים, האם רוח עיוועים, האם אטמוספירה של רשע, הצליחו אי-פעם למות, האם הצליחו להרוג אותם. או, האם רעיון רע, מרגע שעלה לאוויר העולם – מצווה האדם הטוב, מצווה האיש המהוגן לעמוד ולהתמודד עם הרשע הזה בכל יום. כי לרשע הזה יש לידה בכל יום, ולאדם הטוב יש משימה בכל יום, להתמודד עם הרשע הזה.

אינני יודע, חבר הכנסת שילנסקי, אם אפשר לרוצץ את ראשו של הרשע. אינני יודע. לרשע פנים רבות. הרשע הוא הידרה אנושית, כשראש אחד נכרת – הוא עולה במקום אחר. ואנחנו מצווים להתעמת עם אותו רשע.

זה איננו ויכוח פרטי שלי, של העם היהודי, עם המוות. זה לא ויכוח שלנו עם מה שהיה. זה איננו דיאלוג שלנו עם ההיסטוריה שלנו. אלא זה המסר, המורשת שאנחנו מצווים לקבל בשם אבותינו, סבותינו, בני משפחתנו, בני עמנו שהיו ואינם, ושלישם חסר לנו כאן כל יום, כל היום.

אז העולם שתק, וכל מה שיכולנו לעשות זה לבכות כל הדרך עד המשרפות. ומאז אנו טוענים טענה מוסרית קשה לעולם: למה שתקת, עולם אכזר? למה לא זעקתם, אנשים טובים?

והיום מגיעה מציאות חדשה. לא חדשה, ישנה; חדשה-ישנה, "אלט-נוי", מציאות של ילד טורקי נשרף, מציאות של בן-מיעוטים על אדמת גרמניה. וצריך לדעת כל טורקי או כל מוסלמי, או כל בן-מיעוטים אחר החי היום על אדמת גרמניה, או על כל אדמה אחרת שיש בה שנאת אדם באשר היא, ודאי על אדמת גרמניה, ידע כל בן-מיעוטים כזה: אנחנו זעקתך. לא יהיה מצב שימות אדם באשר הוא, בוודאי על רקע אנטישמי, וכל כך קרובה האנטישמיות כנגד הטורקי לאנטישמיות כנגד היהודי, בני שם אחד אנחנו; לא יהיה מצב כזה שילדה כזאת תישרף ואנחנו לא ניזעק ונזעק. לכן הדיון הזה הוא דיון של זעקה.

יש דיון מימי השגריר הגרמני הראשון בארץ, מימי חידוש הקשרים, דיון שמעולם לא הושלם, מעולם לא סוכם: יש או אין גרמניה אחרת? אינני יודע.

תומס מאן אמר ב-1945: "אין שתי גרמניות, אחת טובה ואחת רעה, אלא יש רק אחת שמיטבה הפך רע מכוח עורמת שטנים. גרמניה הרעה אינה אלא גרמניה הטובה שסטתה מן הדרך, גרמניה הטובה באסונה, בעוונה ובחורבנה".

ושב אותה גרמניה, גרמניה האחת עם יצריה הטובים ועם יצריה המשחיתים והרעים. ואנחנו שואלים את עצמנו: אותה גרמניה, אותה דילמה, אותם כוחות, חלקם באים מן האתוסים והמיתוסים

הטבטוניים, וחלקם באים משנאת היהודי הנוצרית הקלסית. היום בחלוק השנים, היום בעצמאותנו, מה אנחנו עושים? האם אנחנו כמדינה מצווים להחרים, להתעלם, ולהגיד לעולם: רבותי, אנחנו מסירים את כפנו כעם שיש לו מחויבות במצבה הפנימי, המוסרי והנפשי, של גרמניה ושל אירופה כולה? או שאנחנו לא דוחקים את גרמניה אל פינת הקיצונים? אותם אנטישמים מחכים לניתוק היחסים. הם מחכים לחרם. והשאלה היא, האם ניתן את הדבר הזה או לא.

אדוני ראש הממשלה, אדוני שר החוץ, אינני יודע אם זה חכם או לא חכם להחרים את גרמניה; אינני יודע אם זה צודק או לא; אינני יודע אם זה מוסרי או לא. אני יודע דבר אחד, וצודק חבר הכנסת עלי, בשנים האחרונות פעם אחר פעם עלה הנושא הגרמני, על האסוציאציות השונות שלו, על שולחן הכנסת, והכנסת מעולם לא ויתרה. לא ירד הנושא הזה מסדר-היום, ולא יישאר כאן במליאה.

את הדיון הזה, אדוני היושב-ראש, כמו דיונים קודמים – צריך להעביר אותו אל הפרלמנט הגרמני, אל הממשלה הגרמנית, אל התודעה הגרמנית, משום שהעם היהודי, בחלוק 50 שנה, איננו שקט. על עצמנו אנחנו יכולים להגן; והיום משימתנו היא – זעקתם של אחרים.

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם בורג. חברי הכנסת, אנחנו אכן נעשה מאמץ לתרגם מהר ככל האפשר את תוכן הדיון הזה ולהעביר אותו לכל המקומות שצריך להעביר אותו אליהם.

בקשר להערה של חבר הכנסת עובדיה עלי על המשלחת – המשלחת, מתוך לבטים קשים בתוך עצמה, הגיעה למסקנה לבדה. זאת היתה הוראה פנימית שלה. ואני יודע שיש חברי הכנסת שסברו, שדווקא בעת הזאת צריכה לצאת המשלחת. חבר הכנסת חגי מירום היה בדעה כזאת. זה ויכוח רציני ואמיתי. אני רק רוצה לומר, שהם עשו את זה מתוך לבטים, ואחד מאלה שאמורים היו לצאת הינו כאן. אני מניח שהוא יסביר לנו את מערכת הלבטים. הדברים לא פשוטים, כי יש פנים לכאן ולכאן.

חברי הכנסת, אנו ממשיכים. אני מזמין עכשיו את חברת הכנסת ענת מאור, ואחריה – את חברת הכנסת אסתר סלמוביץ.

### **ענת מאור (מרצ):**

אני, בת להורים של תקומת ישראל ונכדה לסבתות ולסבים שנספו בשואה, עומדת כאן, בכנסת ישראל הריבונית, ומלווה אותי תחושה של אחריות היסטורית כבדה. במשך שנים רבות האמנו, שהשואה היתה קטסטרופה תת-אנושית כה תהומית, שהלקח שלה ילווה ויקרין על כל תושביה ואזרחיה של גרמניה, על העולם כולו, לאורך כל הדורות.

ההתפכחות שלנו לא איחרה לבוא. כשאמרנו "לזכור ולא לשכוח" התחייבנו יותר אל פני ההווה והעתיד מאשר אל עבר העבר. באמירה "לא לסלוח" לא שאפנו אל דם ונקם, כי אם לחינוך, לסובלנות ולאהבת האדם.

הגילויים האחרונים של הנאציזם בגרמניה, שהם לא ניאון-נאציזם, הם נאציזם פשוטו כמשמעו, הינם התפרצות של הר געש כבוי. הרעיונות האנטישמיים מחלחלים מתחת לקרקע כל העת, והמאבק בהם איננו ולא יכול להיעשות בהינף יד אחד. זהו מאבק מתמיד, לאורך כל הימים והשנים, בכל המדינות ובכל הרמות.

הרמה הראשונה היא נדבך של מדינת החוק. לב לבה של הדמוקרטיה הוא שוויון האדם והעם, ולכן כל מדינה דמוקרטית נתבעת להגן על הווייתו ועל כלל אנשיה בחקיקה נחרצת נגד כל מפלגה או זרם גזעניים.

אנו פונים לגרמניה, ואיננו משלימים עם כך שבשם חופש הדעה והביטוי תאפשרנה מדינות דמוקרטיות צמיחתם והתגבשותם של רעיונות, תנועות ומפלגות גזעניים ואנטישמיים. גרמניה המאוחדת אחראית לבלום, בכוח החוק ובכוח כל האמצעים העומדים לרשותה, את הגילויים הללו בעודם באיבם. עליה לאכוף את מלוא סמכותה נגד כל מפירי החוק ונגד כל הפוגעים ברוח הדמוקרטיה. אנו מעריכים ומוקירים את הממשלה ואת אלה בגרמניה המסתייגים מן הגזענות, אך הם נתבעים להמשיך במאבק בנחישות ובהחלטיות.

הרמה השנייה היא הרמה העולמית. הגזענות והאנטישמיות חוצות גבולות ומדינות. הגזענות בגרמניה היא שכנתה של זו בצרפת, של הגזענות באיטליה, בשבדיה, בארצות-הברית, בחבר-העמים ובכל מדינה אחרת בעולם. רק שילוב ידיים עולמי, ברית דמים של כל הדמוקרטים, יהוו מחסום וחומה בפני אלה המנסים לקעקע את כבוד האדם, את התרבות האנושית ואת הקיום היהודי.

הרמה השלישית היא הרמה החינוכית. התקווה כי הדמוקרטיה תעבור מדור לדור, מאם ואב לבניהם באופן אוטומטי, לא התממשה. זו אשליה. אנו רואים שהיות אדם דמוקרטי, סובלן, אוהב אדם, דוחה אנטישמיות – מצריך חינוך, השקעה וטיפול. המדינות כולן, ואנו בכללן, נתבעות להשקיע בחינוך לדמוקרטיה, בתרבות, בהומניזם, באוניברסליות ובסובלנות, בכבוד לילד, לאשה ולאדם, במאבק נגד אלימות, נגד טוטליטריות, נגד רמיסת זכויות.

הפן הרביעי הוא מדינת ישראל. בתקופת השואה עמד היישוב חסר ידע ואונים מול פניה המבעית של השואה. הוויכוח ההיסטורי על מידת מעורבותו והתערבותו של היישוב בארץ אל מול פניה של השואה הטרגית פרוס בפנינו עד היום. אין אנו שמים עצמנו שופטים, אם כי עיון בסדר-היום הציבורי והמדיני של אותם ימים מעורר לא מעט שאלות.

אולם היום אנו מדינה עצמאית וריבונית. זכותנו וחובתנו לתבוע את המחויבות והאחריות של גרמניה לקיומו הבטוח, קיום של כבוד ושוויון, של כל זר ויהודי הנמצא בקרבה. איננו רודפי נקם, אך מצווים אנו ברדיפה אחרי צדק וביטחון ליהודי גרמניה ולכל הזרים בה.

ובאותה עת מחויבים אנו למוסר בבית. אין ולא תהיה השוואה לשואה הנוראית, שהיא מעבר לכל בינת אנוש, ודווקא בשל כך עלינו להיות סמל ואות למוסר ולרגישות אנושית בישראל. ככל שנשכיל להגיע לשלום מוקדם יותר, ככל שנשחרר את עצמנו משלטון הכיבוש, ככל שמוסר הכבוד לאדם יישמר בתוכנו, כן נוכל לבוא בתביעות בראש מורם יותר ובמוסר זקוף יותר. זעקתנו היא גם מחויבותנו.

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הבית, לא לנקם ולא לחרם פנינו. כולנו מאוחדים בתביעה מגרמניה: עקרו מתוך עצמכם כל גילוי של גזענות ואנטישמיות. זוהי מחויבותכם כלפינו, כלפי העולם כולו, ולא פחות מכך – כלפי עצמכם. קו הגבול של הפרת זכויות האדם וכבודו הוא גמיש. ומי שחרב הגזענות מונפת כנגד זריו יהיה קורבנה הבא.

עינינו נשואות אל עשייתכם בבלימת השטן הזה. אנו לא נרפה מן המאבק הצודק והקיומי הזה.

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה לחברת הכנסת ענת מאור. רשות הדיבור לחברת הכנסת אסתר סלמוביץ, ואחריה – לחבר הכנסת יוסף עזרן.

### **אסתר סלמוביץ (צומת):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כניעתה של גרמניה הנאצית בשנת 1945 הפיחה בקרבנו, כך נדמה, תקוות שווא. שוב לא יקרנו כדבר הזה, כך האמנו; שוב לא תקום ולא תהיה כזוועה הזאת, ודמנו, דם העם היהודי, לא עוד יהיה הפקר.

המראות המתרחשים בעצם ימים אלה ביבשת אירופה בכלל ובגרמניה בפרט מוכיחים בעליל עד כמה רבה היתה תמימותנו. המראות הקשים, הקולות הרמים והצורמים, כל אלה שבו והעלו אל תודעתנו את שהאמנו כי שוב לא ייתכן.

אין ספק, שהאירועים המתרחשים ברחבי יבשת אירופה, אשר את מקצתם אני מוצאת לנכון לציון, יש בהם כדי לעורר דאגה ולהדיר שינה מעינינו.

אלא שלהערכתי מדאיגה הרבה יותר גישתם ההססנית ותגובתם הפושרת של השלטונות במדינות אירופה השונות.

בעיר וופרטל שבגרמניה הוכה והוצת למוות קצב כבן 53 אשר נחשד, בטעות, על-ידי שני מגולחי-ראש כיהודי לאחר שכינה אותם "חזירים נאצים".

בעיירה מולן שבצפון-גרמניה הוצתו למוות אשה טורקייה ושתי ילדות בידי קומץ ניאוו-נאצים שעברו ברחובות העיירה וקראו בקול אותן סממאות ידועות לשמצה, "הייל היטלר" ו"זיג הייל".

בבתי-המרזח הפזורים ברחבי גרמניה הפכו שירים נאציים וקריאות לעריכת טבח ביהודים לדבר שבשגרה.



בתי-קברות יהודיים ברחבי אירופה מחוללים השכם והערב וצלבני קרס מצוירים על גבי המצבות באין מפריע.

בשבדיה אמורה היתה להיערך בעצם ימים אלה ועידה אנטי-ציונית שעם משתתפיה נמנים, כך התבשרנו, אנשי מדע שחרתו על דגלם את הכחשת השואה. אחמד ראמי, מארגן הוועידה, הודיע בימים אלה ממש, כי הוועידה תיערך כמתוכנן, אלא שהיא תתקיים מחוץ לגבולות שבדיה, וזאת, לדבריו, בשל "האווירה שליבו כלי התקשורת הציוניים".

בשומברג שבצרפת קבע בית-המשפט לערעורים, כי ז'אן מארי לה-פן ומפלגתו, "החזית הלאומית", הם אנטישמים וגזענים, שונאי מהגרים ותומכים במשטר אפרטהייד בנוסח צרפתי. לה-פן, קבע בית-המשפט, אינו מהסס לדבר על קשר יהודי עולמי ובכך הריהו מעורר רגשות אנטישמיים.

דומני, אדוני היושב-ראש, שראויה לתשומת לב מיוחדת העובדה, שהאירועים המתרחשים באירופה ובגרמניה, שאת קצתם פירטתי, אינם פרי יוזמתם של יחידים. המדאיגות מכול הן עובדת היות אירועים אלו פרי תכנון קפדני ועובדת היותם מבוצעים הלכה למעשה בידי קבוצות מאורגנות היטב. קבוצות אלו, חשוב לציין, מאגדות בתוכן עשרות אלפי אנשים מן הימין הקיצוני, והן הולכות ומעמיקות את אחיזתן ואת השפעתן על אוכלוסי אירופה בכלל ועל אוכלוסי גרמניה בפרט.

גם "המוסד להגנה על החוקה בגרמניה" מוטרד מקיומן של קבוצות אלו. נשיאו של מוסד זה, מר אקרט ורטבאך, מציין כי חלק ממפלגות הימין המקפידות להציג, מבחינת מצען הפוליטי, פרופיל לאומני אך לא נאצי, מקיימות באמצעות הדרגים הזוטרים שבהן מגעים עם הקבוצות האלימות. עם הקבוצות האלימות נמנים, יש לומר, גם מגולחי-הראש, שלחובתם נזקפים מעשי הרצח שאירעו לאחרונה על רקע לאומני אנטישמי בגרמניה.

הקנצלר הלמוט קוהל, שנשא באחרונה דברים בבונדסטג ואמר בעניין זה כי לדמוקרטיה בגרמניה אורבת סכנה מן הימין ומן השמאל, הוא הדוגמה הטובה לפחד של המערכת הפוליטית בגרמניה מפני הצבעה נקודתית על הימין כמחולל המהומות, וזאת בשל התמיכה הנרחבת שלה זוכה האגף הימני בקרב חלקים של אוכלוסיית גרמניה.

יתירה מזאת, מסקרים שנערכו באחרונה בגרמניה עולה, שלו נערכו היום בחירות בגרמניה, היה הימין הקיצוני זוכה לתמיכה בשיעור של 15% מקרב אוכלוסיית גרמניה. תוצאה שכזו היתה הופכת את הימין הקיצוני ללשון המאזניים במערכת הפוליטית בגרמניה, ואת תוצאותיו של מצב דברים שכזה לא קשה לנחש, בפרט נוכח ניסיון העבר המר.

אנו עדים לתהליך שהביא בעבר לעלייתם של הנאצים לשלטון בגרמניה. אנו עדים לתקומתן של תנועות נאו-נאציות, כאותו פניקס – עוף החול שקם לתחייה מבין הלהבות. ואנו עדים לכדור שלג המתגלגל במורד וצובר תאוצה וממדים בקצב בל-ייאמן.

אדוני היושב-ראש, אנו, שחוונו את הזוועה על בשרנו, הנושאים את צלקות העבר והמומים אשר בנפשנו ובגופנו עד עצם היום הזה, מחויבים לעשות כל שיש לאל ידנו על-מנת לבלום תהליך הרה-אסון זה.

עלינו להביא את דבר העם היהודי ככלל ואת דבר העם היהודי בארץ-ישראל בפרט לבתי-המחוקקים ולמוסדות השלטון ברחבי אירופה. עלינו לתבוע מהם לפעול לאלתר למיגור התופעה ולחיסולה. אנו מחויבים לשם כך למצות כל דרך פעולה אפשרית, ובלבד שנבטיח את חיסולה הסופי והמוחלט של הסכנה האורבת בזה לפתחנו.

חברי המשלחת הבין-פרלמנטרית, שביטלו את נסיעתם הצפויה לגרמניה, הביעו בצעד זה את מחאת הבית הזה לנוכח המתרחש בגרמניה. אלא שאין בכך די. מוטלת עלינו החובה לפעול, לקחת יוזמה ולא להימנע.

כאן מעל הבמה הזאת אני קוראת לפעול לאלתר להזמנת ארצה של משלחות בין-פרלמנטריות מרחבי אירופה ולשתפן בדיון שייוחד כולו לנושא זה. תהא זו הזדמנות נאותה להביע בפניהן את מחאת העם היהודי כולו על המתרחש ברחבי אירופה ובגרמניה, ולתבוע מהן להביא את דבר העם היהודי לבתי-המחוקקים ברחבי אירופה ולידיעת ממשלותיהן. תודה רבה.

### היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת אסתר סלמוביץ. חבר הכנסת יוסף עזרן, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת שמואל הלפרט.

### יוסף עזרן (ש"ס):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה שקורה היום בגרמניה רק מוכיח לנו בעליל, כי האנטישמיות והגזענות הנוראה שהמיטו עלינו את השואה לא עברו מן העולם. נהפוך הוא, הן מתפשטות כנגע הסרטן בכל חלקי גופה של אירופה.

המציאות המכוערת הזאת טופחת על פניהם של אותם מכחישי שואה מרושעים, המנסים שוב ושוב להשכיח ולסלק את הזוועה האיומה ביותר בתולדות האנושות וכלפי עמנו בפרט.

אל לנו, חס ושלום, להקל ראש ולהתייחס לתופעה הזאת כאל דבר שולי, מעשה של קבוצות מטורפים גלוחי ראש, חסרי מוח ואטומי לב, עבריינים משולי החברה. כי הרי כך בדיוק החלה תופעת לה-פן בצרפת, מקוריוז שולי שזכה לזלזול ולחוסר תשומת לב רצינית הפכה תנועתו לכוח משמעותי של כ-15% בבחירות הכלליות האחרונות בצרפת, תופעה המחייבת דאגה רבה לא רק של העם הצרפתי אלא של אירופה כולה.

מעניין מאוד הדמיון בין תהליך התפתחותה של תנועת לה-פן הפאשיסטית האנטישמית, כדברי פסק-הדין בבית-המשפט בצרפת, לבין התנועות הניאו-נאציות בגרמניה. שתיהן צמחו בשדה הקוצים של מצוקה חברתית קשה ועל רקע אבטלה גוברת, כשהמוטו המוביל הוא: צרפת – לצרפתים, גרמניה – לגרמנים.

המוני העם בארצותיהם, שרואים את הדברים הללו, אינם מעמיקים לבדוק ולבחון את המגמות האמיתיות והסכנות המסתתרות מאחורי סממאות בעלות צליל לכאורה נעים לאוזניהם.

בעיר מולן שעל-יד המבורג שבגרמניה נשרפה למוות ילדה טורקייה בת עשר, כמו סבתה ודודתה. שבוע קודם לכן בעיר וופרטל הודתה קבוצת גלוחי ראש ברצח קצב גרמני שקרא לעברם "חזירים נאצים", מפני שסברו כי הוא יהודי. הוא הוכה מכות רצח והועלה באש בחשד שהוא יהודי. בסך הכול מגיע מספר הנרצחים בידי הימין הקיצוני ל-16 איש.

ומה היא תגובת ממשלת גרמניה? רגע דומייה בפרלמנט לזכרם של הנרצחים, והוצאתן אל מחוץ לחוק של קבוצות נאיו-נאציות.

לא לרגע דומייה זקוקים אנו בימים אלו. זעקה גדולה היא הנדרשת, ופעולה נמרצת, ולא רק בפרלמנט אלא ברחבי גרמניה כולה; לא רק שם אלא בעולם הנאור כולו המזועזע מהקיצוניות המתפשטת בכל רחבי אירופה.

היכן היא אותה גרמניה בעלת המערכת היעילה והמשומנת לפתרון בעיות בצורה יעילה וסופית? מכונת ההשמדה עבדה ביעילות אכזרית ושטנית שהשמדה מיליונים מבני עמנו, מתוך שנאה אנטישמית וגזענית נוראה ואיומה.

היכן הם שלטונות מזרח-אירופה? שתיקתם מתמיהה יותר נוכח הסבל והשנאה שסבלו אף הם. אל להם לחשוב כי התנועה הפאשיסטית הגזענית הזאת המתחדשת תפסח עליהם.

האם ממשלת פולין שכחה את 2.5 מיליוני הפולנים, בתוכם גם יהודים, שנרצחו במלחמת העולם השנייה? הרי הסרטן הזה של שנאת הזרים מתפשט כדלקה בשדה קוצים בכל אירופה המערבית, מגרמניה, בריטניה, שבדיה ועד איטליה וספרד.

### **שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

גם בישראל.

### **יוסף עזרן (ש"ס):**

ממשלת ישראל חייבת לפעול להגנתם של היהודים באשר הם שם. כל תקיפה של יהודי בארצות הגולה תיחשב כהתקפה על יהודי פה בארץ, כי אין הבדל. עלינו להפסיק לעבור בשתיקה על פגיעה ביהודים ועל חילול בתי-הקברות היהודיים. מדינת ישראל לא תפקיר שום יהודי באשר הוא שם, עם כל המשמעויות המשתמעות מכך. זו חובתה המוסרית הלאומית.

אנו קוראים לממשלות אירופה, והעולם בכלל, ולממשלת גרמניה בפרט: רוצצו את ראש הנחש הארסי הזה בעודו קטן. היזהרו והישמרו מארס השנאה והאנטישמיות, שנאה המזעזעת ומקעקעת את אמות המוסר העולמי. העת לפעולה – ולא לדיבורים ולמעשים סמליים. תודה.

### היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת עזרן. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת שמואל הלפרט. אחריו – חבר הכנסת תופיק זיאד; ואם הוא לא יהיה – חבר הכנסת רחבעם זאבי.

### שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחרי שקין רצח את הבל, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: "קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה".

רבותי, קול דמם של שישה מיליוני יהודים זועק אלינו מן האדמה – נגד תחיית הנאציזם ההיטלריסטי, נגד השתוללות הגזענים בגרמניה ונגד גל האנטישמיות העכור המתעורר שם לאחרונה.

על פסוק זה: "קול דמי אחיך", אומר התרגום: "קל דם זרעין דעתידין למיפק מן אחור קבלין קדמי מן ארעא". כלומר, קול דמם של בניו, שהיו עתידים להיוולד לאחיך, זועקים אלי מן האדמה.

לא מדובר כאן בשישה מיליונים בלבד, אלא בעשרות המיליונים שהיו עתידים להיוולד לאותם שישה מיליונים, ובאותם עשרות מיליונים, הדור השלישי, שהיו עתידים להיוולד לעשרות המיליונים בני הדור השני.

לפני שנתיים יזמתי בכנסת דיון מיוחד על התגברות האנטישמיות בעולם ועל הניסיונות להשכחת השואה. הצעתי התקבלה פה-אחד, והנושא אכן עמד על סדר-יומה של הכנסת מדי שבוע בשבוע, אך הכנסת לא הגיעה לדיון המעשי.

חברי הכנסת, בעוד מאות אלפים מקורבנות השואה עדיין מתהלכים עם המספר הסידורי שנחרט על גופם על-ידי הנאצים; בעוד מאות אלפים עדיין פצועים וכואבים בגופם ובנפשם, ופצעייהם לא הגלידו ולא יגלידו לעולם, על אובדן אבות, אחים, בנים ויקירים; בעוד רבבות עדיין מתייסרים יום-יום ושעה-שעה בכאבים קשים, בעקבות הניסויים של השטן הפושע מנגלה – קמות בעולם תנועות המנסות להשכיח את השואה, וקונגרס בין-לאומי אף היה אמור להתכנס בימים אלה בשטוקהולם שבשבדיה בהשתתפות חבורה שלמה של משכיחי השואה.

כאן בכנסת יש עשרות אודים מוצלים מאש, ניצולי השואה, ואני אחד מהם. כל משפחת אבי, זיכרונם לברכה, הושמדה בשואה, וכמעט כל משפחת אמי, תיבדל לחיים. ואני, בתור ילד קטן, לא יכולתי לצאת מפתח ביתי בלי הטלאי הצהוב – וכבר יש כאלו בעולם הרוצים למחוק ולהשכיח את השואה הנוראה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בכל פעם כשהתרענו בעבר על הסכנה של תחיית הניאוו-נאצים אמרו לנו, שמדובר בתופעות שוליות, שאין להפריז בסכנתן. אולם בל נשכח, שגם התנועה הניאוו-נאצית של היטלר, יימח שמו, התחילה דרכה עם כמה עשרות תומכים וגדלה במהירות עד שהפכה לחיה, למפלצת טורפת נוראה.

למרבה הצער והתדהמה, כיום יש בגרמניה 80 ארגונים ניאוו-נאציים, ולרבים מהם יש מאות ואלפי תומכים, והסכנה אינה תיאורטית אלא מוחשית ביותר.

גרמניה זו, אשר התיימרה להציג את עצמה כגרמניה אחרת, מתייחסת באוזלת-יד ובאדישות מוחלטת לתופעות המסוכנות הללו.

שר החוץ של גרמניה משחק משחק כפול: מצד אחד – משתתף בהפגנה נגד הניאוו-נאצים, ומצד שני – מגלה הסכמה שבשתיקה לכל הבריונות הקמה מול עיניו.

בערי גרמניה מוכרים בגלוי סמלים נאציים וספרות נאצית, אף שהדברים אסורים על-פי החוק. אין לי ספק, כי אילו דיכאה ממשלת גרמניה את הניאוו-נאצים, כפי שפעלה נגד השמאל, לא היינו מגיעים לאן שהגענו.

עכשיו לא מדובר רק בהפגנות גזעניות ואנטישמיות. מדובר כבר בפגיעה פיסית בנפש ממש, והמצב מחריף והולך מדי יום ביומו, כאשר שלומם וביטחונם של היהודים החיים במדינה זו נעשים מעורערים יותר ויותר.

האשליה של גרמניה האחרת לא קיימת, ולא היתה ולא נבראה. ממשלת גרמניה וחברות גרמניות סיפקו בכל השנים נשק קטלני, כימי וביולוגי, למצרים, לסעודיה ולעירק, בידיעה ברורה שהנשק מיועד אך ורק נגד ישראל.

אבל, חברי הכנסת, אשמים גם אנחנו. כי גם אם מכורח המציאות נאלצנו לקבל פיצויים מגרמניה עבור שרידי החרב השבורים והרצוצים, או לצורך ביסוסה הכלכלי של המדינה, לא היה שום היגיון בהידוק היחסים, עד לאידיליה של ביקורי נוער, משלחות ידידות וכדומה.

אסור היה לנו לשכוח אף לרגע מה שעשה לנו עמלק של דורנו. היינו צריכים לפחות לזכור כל רגע, כי כספי הגרמנים ספוגים בדם יהודי, דמם של יקירינו, ואולי טוב שלא נברא משנברא.

מה שקורה כיום בגרמניה בא להזכיר לנו את האירועים מלפני 60 שנה, עם עלייתו של היטלר, יימח שמו, לשלטון, ולהדגיש שוב ושוב שהעם הגרמני, או רבים מתוכו, לא הפיקו את הלקחים מהשואה הנוראה.

חברי הכנסת, בהזדמנות זו ברצוני לברך את משלחת שלושת חברי הכנסת, שהיתה אמורה לצאת לגרמניה והחליטה לבטל את היציאה בשעה זו, כדי להדגיש בפני ממשלת גרמניה שאנו רואים בה אחראית לכל מה שקורה ואת אי-שביעות רצוננו המוחלטת מכך שהיא נהגה ונוהגת בסלחנות ובשתיקה כנגד הבריונות.

על הממשלה לצאת בזעקה גדולה ובקריאה תקיפה נגד התופעות הניאו-נאציות בגרמניה ונגד תחיית האנטישמיות, ולדרוש מגרמניה לנקוט צעדים מידיים נגד הסכנות החמורות לחברה האנושית בכלל ולעם היהודי בפרט.

מן הראוי להדגיש, כי האנטישמיות המשתוללת שולחת זרועותיה ומגיעה כבר למדינות נוספות באירופה – לצרפת, לשבדיה, לאנגליה ועוד.

ולכן, על גרמניה לעקור את הגזענות ואת הניאו-נאציזם בטרם תחזיר אותנו לימי הרייך השלישי. זוהי חובתה המינימלית של גרמניה כלפי העם היהודי. ומחובתנו לזכור את אשר עשה לנו עמלק הגרמני. לא תשכח!

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה לחבר הכנסת הלפרט. רשות הדיבור עכשיו לחבר הכנסת תופיק זיאד, אחריו – לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו – לשר יאיר צבן.

### **תופיק זיאד (חד"ש):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מרכין את ראשי כאות כבוד לזכרם של עשרות המיליונים קורבנות הנאציזם, יהודים ולא-יהודים, גרמנים, סובייטים, פולנים ואחרים.

בשנת 1959 הייתי בביקור באושוויץ, שהוא הסמל המכוער ביותר של ההשמדה הנאצית. הייתי שם במשך יום שלם, ראיתי את הפשע הגדול ביותר בהיסטוריה האנושית. במוזיאון של מחנה ההשמדה אושוויץ יש פינה, שבה מתנוססים דגלים של הארצות שבניהן נפלו במלחמה נגד הנאצים. הבחנתי בין הדגלים האלה גם בדגל הפלשתיני והערבי בארבעת צבעיו, לזכרם של אלפי הפלשתינים והערבים שנפלו במלחמה נגד הנאצים.

הנאציזם נבע מתוך ומטבע המשטר הקפיטליסטי, המבוסס על ניצול, דיכוי מעמדי וחברתי ודיכוי עמים אחרים. עובדה היסטורית היא, שברית-המועצות היא שנשאה בעיקר נטל המאבק נגד החיה הנאצית, ומילאה את התפקיד העיקרי בשבירת עמוד השדרה של הצבא הנאצי. ברית-המועצות אסרה באופן חוקי את האנטישמיות ואת הגזענות והענישה על כך.

### **גונן שגב (צומת):**

תשאל את סטליון.

### **תופיק זיאד (חד"ש):**

לאחר קריסתה של ברית-המועצות, אתם יכולים להבחין בהבדל, אתם יכולים להבחין בחופש הפעולה של האנטישמים והגזענים. אותו דבר גם בגרמניה המזרחית, אשר צורפה לגרמניה המערבית.

חברי הכנסת, הניאו-נאציזם משתולל בגרמניה, אבל אנחנו הזהרנו גם מעל הבמה הזו, מאז תחילת שנות ה-50. האם אתם זוכרים עדיין את ביקורו בישראל של סמל הניאו-נאציזם אז, הצ'נסלור אדנאואר, וכיצד קיבלה אותו ממשלת ישראל בזרועות פתוחות? האם זה לא היה גילוי של סלחנות וטיהור שלא במקומו? האם לא היה בכך עידוד לניאו-נאציזם מאז שנות ה-50?

השתוללות הניאו-נאציזם בגרמניה גואה, וממשלת גרמניה אינה נוקטת את האמצעים הדרושים כדי לעמוד בפניה.

אך אין זה חלקה של גרמניה בלבד, אלא מנת חלקן של מדינות אחרות באירופה. די אם אזכיר את שבדיה, את אנגליה, את בלגיה ומדינות אחרות. יש לעמוד בפני דבר זה בכל הכוח. בצרפת קוראים לו לה-פן ולה-פניזם. אצלנו קוראים לו "כך", אצלנו קוראים לו גם זאבי.

### **שאול גוטמן (מולדת):**

חצוף.

### **תופיק זיאד (חד"ש):**

הקריאה לטרנספר היא קריאה לגירוש.

### **אברהם הירשזון (הליכוד):**

תוציא אותו מהבית הזה.

### **גונן שגב (צומת):**

אדוני היושב-ראש, תפסיק את הנאום הזה.

**אברהם הירשזון (הליכוד):**

זוהי בושה וחרפה – – –

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת גוטמן, אתה צריך לשבת.

**שאול גוטמן (מולדת):**

זו חוצפה. לא אשב, כי זו חוצפה.

**אברהם הירשזון (הליכוד):**

אתה צריך לרדת מהדוכן עכשיו.

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, אתם צריכים לאפשר לי להתערב. חבר הכנסת גוטמן, שב.

**שאול גוטמן (מולדת):**

לא אשב.

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת גוטמן, אתה חייב לשבת. זה לא נושא לוויכוח. כדי שאוכל להגיב, אתם צריכים לאפשר לי.

חברי הכנסת, אני פונה לחבר הכנסת תופיק זיאד: אני רוצה להפנות אליך בקשה. תראה, אנחנו לא מוגבלים כאן, כולנו אנשים חופשיים, נבחרנו על-ידי תנועות שונות עם השקפות שונות, ויושב-ראש



הישיבה איננו צנזור, אבל יש גבולות. אני חושב שבדיון כזה, שבו קיימת מידה רבה מאוד של הזדהות הכנסת כולה, על כל חלקיה, נגד תופעה ייחודית, איומה ונוראה שם, יש לי הרגשה שהיה טוב יותר אם היית נמנע מן המשפט האחרון. אני מבין את השקפותיך, והדברים אינם חדשים. אני יודע את מערכת היחסים הפוליטית בינך לבין חבר הכנסת זאבי ולהיפך, והיו דברים מעולם גם בשבוע שעבר ובשבוע שלפניו. אני חושב שאתה, כחבר הכנסת וכמשורר, היית צריך לדעת שבנאום כזה, בנסיבות כאלה, צריך היה ליצור איזה קו.

אני פונה אליך ומבקש ממך להוציא את המשפט האחרון, לחזור בכך מן המשפט האחרון. אתה יכול להביע השקפות גם בלי לזרוק שמות. אני לא צנזור, נאמרו בבית הזה דברים קשים, גם קשים יותר, אך זוהי פנייתך אליך כדי שנוכל להמשיך בדיון הזה, ולהביא לידי ביטוי את הזעקה המשותפת של הכנסת, עד כמה שאפשר ולמרות כל חילוקי הדעות.

### **תופיק זיאד (חד"ש):**

אדוני היושב-ראש, אני מעריך את פנייתך ואני מבין אותך, אבל את ההשוואה כאן עשיתי בין לה-פן לבין זאבי.

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

ואני אשווה אותך לסטלין ולערפאת.

### **שאול גוטמן (מולדת):**

זו כנסת ישראל. אני מתבייש לשבת כאן, אני עוזב את האולם.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת גוטמן, שב.

### **שאול גוטמן (מולדת):**

לא אשב.

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

אתה סטלין, ערפאת. לך לערפאת, לך לסטלין רוצח העמים.

**שאל גוטמן (מולדת):**

הוא לא ידבר פה.

**היו"ר ש' וייס:**

שב רגע, חבר הכנסת גוטמן. חבר הכנסת גוטמן, אומר לך שוב, מניסיון העבר שלי ומהכרתי את הפרלמנטריזם הישראלי, היו דברים כאלה בעבר, רבים למדי. הם לא טובים, זה לא טוב. מכיוון שחבר הכנסת זאבי הוא הדובר אחריו, אאפשר לו גם להגיב, אין לי דרך אחרת. אני מציע לחזור לסדר-היום.

**שאל גוטמן (מולדת):**

זו חוצפה.

**תופיק זיאד (חד"ש):**

זה לא יעזור לכם, זה לא יעזור לכל הגזענים.

**שאל גוטמן (מולדת):**

הוא עובר כל גבול, הוא לא ידבר.

**תופיק זיאד (חד"ש):**

פחדנים.

**גונן שגב (צומת):**

מוטב שתפסיק את הישיבה.

### היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שגב, חבר הכנסת גוטמן, תקשיבו. אני לא רוצה להתעצבן, הנושא מעצבן מספיק. אין דבר כזה בכנסת, שחבר כנסת לא ידבר.

### גונן שגב (צומת):

יש. זה פאשיזם.

### היו"ר ש' וייס:

פה נבחרו מפלגות דמוקרטיות, עם כל הקיצוניות שבדבר.

### רחבעם זאבי (מולדת):

---

### היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת זאבי, אני מבקש ---

### תופיק זיאד (חד"ש):

אתה לה-פן.

### רחבעם זאבי (מולדת):

---

### היו"ר ש' וייס:

אפסיק את הישיבה. אבקש שקט.

### גונן שגב (צומת):

מוטב שתפסיק את הישיבה.

### היו"ר ש' וייס:

אל תיתן לי עצות, תקשיב לי. אין דבר כזה, שחבר כנסת לא ידבר בבית הזה. חבר הכנסת גוטמן, אתה פרופסור בטכניון, ואתה יודע בדיוק כמו כל חבר כנסת אחר, שבבית הזה חבר כנסת אחד אינו מחליט שחבר כנסת אחר אינו מדבר.

מכיוון שפנייתי לא נענתה – – –

### שאול גוטמן (מולדת):

זהו פאשיזם.

### היו"ר ש' וייס:

תקשיב לי, התגובות שהושמעו כאן, גם בקריאות ביניים, לרבות ההערה הזו, הן חריפות לפחות כמו הדברים שנאמרו על-ידי חבר הכנסת זיאד. אני רוצה להביא את הכנסת שוב למצב של השבוע שעבר.

### מאיר שטרית (הליכוד):

הוא התחיל.

### היו"ר ש' וייס:

הוא התחיל – זהו. חברי הכנסת, כל הציבור צופה בנו, ובדיון הזה צופה גם העולם.

### שאול גוטמן (מולדת):

אני מתבייש ועוזב את האולם.

## **היו"ר ש' וייס:**

תעשה מה שאתה מבין, אתה לא היחיד שמתבייש כאן לפעמים. גם התגובות שלכם קשות מאוד. הסיפור של השבוע שעבר חוזר על עצמו, ועוד הפעם אצטרך להביא אתכם לוועדת הכנסת, ואנה אנו באים. אני מצטער על שזה העניין, וייתכן שנצטרך לקבל בוועדת הכנסת החלטות אחרות מכפי שקיבלנו בפעם הקודמת, וגם להביא בחשבון מי יהיה ראשון, מי יהיה שני ומי יהיה שלישי, בלי לעשות הכללות. אני מבקש לעבור להמשך הדיון. את הקטע הזה סיימנו.

## **דליה איציק (העבודה):**

הוא לא קיבל את הצעתך.

## **היו"ר ש' וייס:**

הוא לא חייב לקבל את הצעתי.

## **דליה איציק (העבודה):**

בשל רגישות היום הזה ובשל זחיחות הדעת שמגלה כאן חבר הכנסת זיאד, אני חושבת שזה עובר כל גבול. אני חושבת שהוא היה צריך לקבל את דעתך ולמחוק את ההשוואה שערך.

## **היו"ר ש' וייס:**

אני מצטרף לדעתה של חברת הכנסת דליה איציק. למרות הכול, יהיה זה מוזר אם יושב-ראש הכנסת יוציא חבר כנסת משום שלא קיבל את דעתו. תבינו גם אותי. אני לא נמצא כאן בהרגשה נעימה, בדיון כזה ובעקבות מה שעברתי בנושא זה. אני לא מרוצה מן העניין.

חבר הכנסת גוטמן, אתה חבר כנסת חדש, אל תעשה לנו הפגנות.

## **תופיק זיאד (חד"ש):**

אדוני היושב-ראש – – –

## **דב שילנסקי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, קרה כאן דבר חמור מאוד. הכנסת כולה התאחדה בכאב ובזעם על מה שקורה בגרמניה.

### **תופיק זיגד (חד"ש):**

מתאחדים. אתם עושים מזה צחוק.

### **אברהם הירשזון (הליכוד):**

אתה עושה צחוק מהעניין הזה. תתבייש לך.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת הירשזון, מדבר סגן יושב-ראש הכנסת חבר הכנסת דב שילנסקי, יושב-ראש הכנסת לשעבר, ובנושא זה יש לו גם מה לומר באופן אישי. אל תפריע לו. אני מבקש שיהיה כאן שקט.

### **אברהם הירשזון (הליכוד):**

יש לי כבוד רב אליו.

### **דב שילנסקי (הליכוד):**

קיוונו שהעולם כולו יראה את הרגישות של העם היהודי ושל מדינת ישראל למה שקורה בגרמניה. יש כאן אחדות, כולם דיברו מכל הלב. לצערי, מה שיקרה עכשיו הוא שכל הרוח האנושית וההבנה שבאו לביטוי כאן כמעט שלא יישמעו בעולם, מה שיועבר זה תיאור התמונה שהיתה עכשיו כאן.

אני מציע ליושב-ראש לחפש דרך לתקן את הדבר.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני מחפש. ניסיתי לפנות אל חבר הכנסת זיגד. אני בטוח שאילו אתה היית מנהל את הישיבה, היית במצבי, כפי שחברי חבר הכנסת עובדיה עלי היה במצבי.

אני סומך על האינטליגנציה של הציבור בעולם ובארץ, שהוא יודע יפה מאוד להאזין לכל אחד כפי שהוא רצה.

חברים, נמשיך. אני מציע שנגמור את העניין הזה מהר ונחזור לסדר-היום.

### **אברהם הירשזון (הליכוד):**

הוא לא ימשיך. הוא ימשיך בזה.

### **היו"ר ש' וייס:**

נקווה שלא.

### **תופיק זיאד (חד"ש):**

המדיניות הרשמית של אפליה לאומית צריכה להדאיג אותנו תמיד. המדיניות הזאת מוצאת את ביטויה בכמה חוקים ותקנות של המדינה, מחוק קי"ץ עד הפקעת קרקעות ועד הריסת הבתים – – –

### **גונן שגב (צומת):**

אדוני היושב-ראש, תקשיב למה שהוא אומר. הגורמים הפלשתיניים ב-1942 הזדהו באופן גלוי עם היטלר.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני מקשיב.

### **תופיק זיאד (חד"ש):**

האמת כואבת לכם.

### **גונן שגב (צומת):**

---

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת גונן שגב, תקשיב לי.

**אברהם הירשזון (הליכוד):**

---

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת הירשזון. חבר הכנסת גונן שגב.

**אברהם הירשזון (הליכוד):**

לעזוב את האולם מותר לנו?

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת הירשזון, לפני שאתה עוזב את האולם תקשיב לי.

**תופיק זיאד (חד"ש):**

תעזוב, זה יותר טוב לבית.

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, לפני שאתם עוזבים הקשיבו לי – משהו לטובתכם.

**קריאות:**



---

**רחבעם זאבי (מולדת):**

--- בעל בריתו של המופתי.

**גונן שגב (צומת):**

תסביר עם מי כרתו הגורמים הפלשתיניים ברית.

**תופיק זיאד (חד"ש):**

אסביר את הכול.

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת זיאד, אל תענה.

**שאול גוטמן (מולדת):**

חבר הכנסת זיאד, תעבור את הגבול.

**גונן שגב (צומת):**

---

**תופיק זיאד (חד"ש):**

תן לי זמן ואסביר את הכול.

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת זיאד, אל תענה. חברי הכנסת, שבו במקומותיכם. חבר הכנסת גוטמן, נדמה לי שאתה כבר יצאת בהפגנה. טוב שחזרת.

חברי הכנסת, נא לשבת במקומות. אני רוצה למסור הודעה.

חברי הכנסת, אני מצטער מאוד על שבדיון כזה אנחנו התגלגלנו לתקלה הקשה הזאת של שבע-שמונה הדקות האחרונות.

### **גון שגב (צומת):**

לא התגלגלנו. גלגלו אותנו.

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת שגב, תקשיב לי. קריאות הביניים שהושמעו כאן בתוכן חמורות הרבה יותר מהנאום הקשה מאוד, לכן תקשיב לי.

זה לא היה צריך לקרות, אבל זה קורה מדי שבוע בשבוע. זה רע מאוד לכולנו. אני לא מעיר כאן הערה כללית, אין כאן אנשים אלמונים, זה פעם איש אחד ופעם שניים או שלושה. אני מצטער שזה קרה בדיון הזה. האמינו לי, שאילולא היה הנושא הזה, הייתי מפסיק את הדיון. אני לא רוצה שהדיון הזה יירשם בתולדות הכנסת כדיון שהופסק. אני לא רוצה לקיים עוד דיון על דיון, כי אין לזה סוף. בבית הזה, לדאבון לבי, במצבים קשים מאוד הושמעו דברים קשים מאוד מכל הצדדים. תקראו את תולדות הבית הזה.

אני מבקש ממך, חבר הכנסת תופיק זיאד. אני לא יכול להוציא חבר כנסת בגלל התוכן הפוליטי של נאום.

### **שאול גוטמן (מולדת):**

זאת הסתה.

### **היו"ר ש' וייס:**

אל תפריע עכשיו. אני לא רוצה דיון על דיון.

**שאול גוטמן (מולדת):**

איזו מדינה – – –

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת גוטמן, אתה אל תפריע לי.

**שאול גוטמן (מולדת):**

איזו מדינה זאת?

**היו"ר ש' וייס:**

אתה נמצא במדינה שבה יש חופש ביטוי בכנסת – גם לך, ואני לא משווה. יש חופש ביטוי ואין חופש השתוללות באולם.

**תופיק זיאד (חד"ש):**

הדמוקרטים לא סובלים את זה...

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

— — —

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת דראושה.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

— — —

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר. חבר הכנסת דראושה, שמעת אותי? אני קורא אותך לסדר. לא ייתכן שבכל פעם שאני מנסה להרגיע את האולם, אתה תתפרץ כמו וולקן.

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אני לא מתפרץ. אני הכי רגוע – – –

### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת דראושה, תקשיב לי. אני מגן עליך כאן מאז נבחרתי לתפקיד הזה. אל תפריע לי.

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אתה לא עושה לי טובה.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני לא עושה טובה. זה תפקידי, ותפקידך לשמוע בקולי.

### **אברהם הירשזון (הליכוד):**

הצעה לסדר.

### **היו"ר ש' וייס:**

לא. אני לא רוצה לשמוע עכשיו שום הצעה. יש עשר הצעות לסדר.

חבר הכנסת דראושה, תקשיב לי. אני לא עושה טובה לאיש כשאני מגן עליו. באותה מידה שאני מגן על זכויותיך, אתה צריך לשמוע כשאני קורא לך לסדר. זה הכול.

**עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אני שומע. אני מתייחס אליך בכבוד רב.

**היו"ר ש' וייס:**

הפעם לא שמעת.

**אברהם הירשזון (הליכוד):**

הצעה לסדר.

**היו"ר ש' וייס:**

לא. כבר שמענו את כל ההצעות לסדר. תראו מה שקורה לנו פה.

אף שיש לי הרבה סיבות להפסיק את הישיבה הזאת, לא אעשה זאת. חברי הכנסת, אתם יודעים מדוע? עזרו לי לא לעשות את זה.

**גונן שגב (צומת):**

איך אפשר לעזור?

**היו"ר ש' וייס:**

לעזור על-ידי איפוק ועל-ידי ריסון. זה הכול.

**שאול גוטמן (מולדת):**

לא יהיה איפוק ולא יהיה ריסון.

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת גוטמן, אל תאיים. בבית הזה יש סדר גם אם לא תרצה.

**שאל גוטמן (מולדת):**

מלים כאלה – מה הגבול?

**היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת גוטמן, אני אוציא אותך מן האולם. אתה בא ואומר: הוא לא ידבר כאן. אתה יודע מה פירוש הדבר שמישהו לא ידבר כאן? אתה רוצה לקבל שיעור בפרלמנטריזם?

**שאל גוטמן (מולדת):**

מה הגבול?

**היו"ר ש' וייס:**

אנחנו על הגבול.

**אברהם הירשזון (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

**היו"ר ש' וייס:**

לא. אין לזה סוף.

**אברהם הירשזון (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אני סומך על תבונתך. תכריז על הפסקה לחמש דקות כדי לצנן את הרוחות, והדין יימשך כמו שצריך.

## **היו"ר ש' וייס:**

תבונתי אומרת לי שדיון כזה אסור שייפסק. זה לא מובן? אסור להפסיק דיון כזה.

חבר הכנסת זיאד, אני פונה אליך – – –

## **אברהם הירשזון (הליכוד):**

אין חובה לשמוע?

## **היו"ר ש' וייס:**

לא, אין חובה לשמוע. היו בעבר הרבה חברי כנסת שנאמו כאן באולם ריק. את זה אני לא יכול למנוע מכם; אני לא ממליץ, אבל אני לא יכול למנוע זאת.

בואו נתרסן, נשמע. אחרי כן יעלה חבר הכנסת זאבי ונשמע אותו. כל הסוגיה של מערכת היחסים בכנסת תועבר לליבון מחודש בוועדת הכנסת.

## **גונן שגב (צומת):**

— — —

## **היו"ר ש' וייס:**

יש לכם שם נציגות. אתה יודע שלא הייתי מרוצה מההחלטה של ועדת הכנסת, ונתתי לזה ביטוי.

## **תופיק זיאד (חד"ש):**

לא רוצים לשמוע על ערבים, נשמיע לכם על יהודים. אתמול היתה הפגנה מול ביתה של שרת החינוך שולמית אלוני, הפגנה של מטורפי הימין עם לפידים, רצו לשרוף את הבית ואת שרת החינוך.

## **דוד מנע (הליכוד):**

איך אתה משווה את זה לזה?

**אברהם יחזקאל (העבודה):**

---

**תופיק זיאד (חד"ש):**

אין לכם סבלנות לשמוע.

**אברהם הירשזון (הליכוד):**

אתה לא תמשיך. לא תדבר בבית הזה.

**תופיק זיאד (חד"ש):**

אני כן אמשיך. אני נאמן לאמת.

**שאול גוטמן (מולדת):**

אתה תמשיך במקום אחר. תעבור את הגבול.

**היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, אני מבקש לא להפריע. חבר הכנסת גוטמן, אל תתקרב לדוכן.

חברי הכנסת, בצער רב אני מודיע, שאם יחזרו שוב ההפרעות, אני אפסיק את הישיבה בניגוד מוחלט לכל היגיון.

**קריאות:**

---



## **היו"ר ש' וייס:**

הישיבה מופסקת לשתי דקות. חשבתי שהתבונה תנצח.

(הישיבה נפסקה בשעה 17:40 ונתחדשה בשעה 17:44).

## **היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, הישיבה מתחדשת. תנו לנו לחדש את הישיבה באופן מסודר, חבר הכנסת גונן שגב. נא לשבת. נא לשבת. שבו, חברי הכנסת. יש לנו גם אחריות קולקטיבית לבית הזה. נא לשבת. אני מבקש מכולכם לשבת.

## **חיים קופמן (הליכוד):**

משענת קנה רצוץ של הקואליציה הזאת.

## **היו"ר ש' וייס:**

אל תתחיל. חבר הכנסת קופמן, אתה שוב מכניס נושא שלא לעניין. אני מבקש מכם לשמור על המידות. זה דיון מיוחד מאוד.

## **חיים קופמן (הליכוד):**

אבל הוא הפך את זה – – –

## **היו"ר ש' וייס:**

אל תמשיך ככדור שלג. חבר הכנסת שריד, דו-שיח עם העיתונות – לא באופן ישיר כל כך.

זו שעת מבחן בשבילנו ככנסת, לא יחידה ולא ראשונה. אני לא רוצה להטיף מוסר לכנסת. פתחנו בדיון כל כך חשוב, וכל אחד מאתנו צריך לתרום תרומה צנועה לכך שהדיון הזה יישאר צמוד לנושא המרכזי שלו. אין לנו אפשרות תקנונית להתערב בתוכן של דברים. זה גלגול של דבר שכבר היה בשבוע שעבר בהקשר אחר. אני אנסה לאפשר לחבר הכנסת זיאד לסיים את נאומו.

## קריאות:

הוא סיים.

## היו"ר ש' וייס:

יש לו עוד שתי דקות. אני מאפשר לחבר הכנסת זיכרון לסיים את נאום. התקנון הוא תקנון, מה אני יכול לעשות.

## קריאות:

---

## היו"ר ש' וייס:

שוב. בואו ניתן הזדמנות של שקט. אני מצפה ממנו שיחוש – – –

## גונן שגב (צומת):

---

## היו"ר ש' וייס:

עכשיו אתה. חבר הכנסת גונן שגב, עכשיו אתה מקים שערורייה. חבר הכנסת יגאל ביבי, עכשיו אתה.

אני מקווה שלא איאלץ להפסיק את נאום. יש פה גבולות דקים מאוד. אני מבקש שתחוש את הגבולות האלה, גם חבר הכנסת זיכרון. יש לך כל כך הרבה הזדמנויות לומר את דבריך, אתה לא צריך להצמיד את זה בדיוק לנושא הנדון כאן. אם הניסיון לא יצליח, אני איאלץ לנקוט צעדים שמאוד לא הייתי רוצה לנקוט אותם, לטובת התקנון והשמירה על הרוח הדמוקרטית של הבית הזה.

חבר הכנסת זיכרון, בבקשה. אני מאוד מבקש איפוק וריסון כדי שנוכל להמשיך. תנו לו לדבר.

## קריאות:

— — —

## היו"ר ש' וייס:

תנו לו. תראו, אולי – – – תעשו מה שאתם מבינים, חברי הכנסת, אני לא יכול להתערב. חבר הכנסת זיאד, אל תגרום לכך, חלילה, שיהיו פה דברים לא נעימים. זה לא נחוץ גם לך.

## תופיק זיאד (חד"ש):

חברי הכנסת, כפי שאמרתי, אני מכבד את דעתו של יושב-ראש הכנסת. אני אצמצם ואעזוב את הדברים לנאום אחר – –

## היו"ר ש' וייס:

כך היית צריך לעשות מהתחלה.

## תופיק זיאד (חד"ש):

– – את כל מערכת היחסים בין שני העמים – הישראלי והפלשתיני. אגיד לכם, שאני המשורר היחיד בארץ שכתב נגד הנאצים, שכתב שיר תחת הכותרת "אייכמן", וביקשתי אז לתלות אותו. לפני כן כתבתי שיר על הניאו-נאציזם בגרמניה, על עליית הניאו-נאציזם בגרמניה, תחת הכותרת "אדנאואר".

אני רוצה להגיד, שמה שהביא אותי לתנועה הפוליטית שלי, שהיא תנועה המבוססת על אחוות העמים, במיוחד שני העמים: הישראלי והפלשתיני – ואני סבלתי רבות בגלל דעותי הפוליטיות ובגלל האידיאולוגיה שלי, סבלתי רבות, גם בתי-סוהר – אחת הסיבות שהביאו אותי לתנועה היא המוצא החברתי שלי; וסיבה נוספת – המלחמה בנאציזם בשנות ה-40.

אני רק רוצה לסיים, אדוני היושב-ראש. אמרתי לכם שבמוזיאון של אושוויץ, בפינה שבה מצויים כל הדגלים של הארצות שנפלו להן מיליוני קורבנות במאבק נגד הנאציזם, מתנוסס גם הדגל הפלשתיני, מכיוון שהרבה אלפים מבניו של העם הפלשתיני לחמו נגד הנאציזם. תכבדו את הדגל הזה.

## דוד מנע (הליכוד):

המופתי עזר להם.

### **תופיק זיאד (חד"ש):**

תכבדו את הדגל הזה. זה אותו דגל וזה אותו עם. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני מודה לחבר הכנסת תופיק זיאד. אני מזמין את חבר הכנסת רחבעם זאבי, אחריו – חבר הכנסת זבולון המר; לא, השר צבן, ואחריו חבר הכנסת זבולון המר. בבקשה.

חבר הכנסת זאבי, אני מציע שתגלה ריסון עצום, לכבודך.

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אדוני היושב-ראש, עם כל הכבוד שאני רוחש לך, ואני רוחש, אינני יכול לקבל את עצתך להשיב לחבר הכנסת זיאד.

### **היו"ר ש' וייס:**

לא להשיב בכלל.

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

זאת משום חשיבותו, והייתי אומר כמעט קדושתו, של הנושא שאנחנו עוסקים בו. אודה, שלרגע רציתי לעלות לכאן ולקרוא שיר של חבר הכנסת זיאד, על החיילים מדמשק וממצרים, רווי השנאה, איך הם כובשים את המעוזים של צה"ל וכו'. אבל כבר אמרתי, לא אתפתה ואגש לנושא.

"ליל הבדולח" בגרמניה, אור ליום 10 בנובמבר 1938, מסמל את המעבר של הנאצים מהשלב של רדיפות היהודים לשלב של השמדת היהודים.

מאז עלה היטלר, יימח שמו, לשלטון, ב-1933, הוא שם את היהודים כאחראים לכל צרותיה של גרמניה ולסבלו של העם הגרמני. היהודים נרדפו, סולקו ממשורותיהם ומהאוניברסיטאות, בוטלו זכויותיהם האזרחיות, הילדים היהודים סולקו מבתי-הספר, בתי-המסחר הופקעו, מפעלים הוחרמו ובתי-כנסת הוצתו.

הפסגה של השלב הזה היתה "ליל הבדולח", כאשר בתי-כנסת ובתי יהודים בכל רחבי גרמניה הותקפו, ולמעלה מ-30,000 יהודים נעצרו ונשלחו למחנות הריכוז בוכנוולד ודכאו.

אחר-כך פרצה מלחמת העולם השנייה, צבאות היטלר שעטו מזרחה ומערבה ודרומה. הם כבשו ארצות והחלו בהשמדה שיטתית של העם היהודי. את השמדת יהודי אירופה, שליש מהעם היהודי, ביצעו הגרמנים, אבל עזרו להם בני עמים אחרים – פולנים, אוקראינים, ליטאים, לטבים, רומנים, קרואטים וסרבים.

והעמים שלא לקחו חלק פעיל בהשמדת היהודים עמדו מנגד באדישות, ואפילו שמו מכשולים לניסיונות ההצלה.

### **היו"ר י' עזרן:**

אתה בטוח שזה סרבים?

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

בטוח לגמרי.

עמים ומדינות דמוקרטיות, חדורי עקרונות של שוויון וחופש וכיוצא בזה, ראו את השרפה הגדולה של העם היהודי והחשו.

גם היהודים לא הבינו את משמעותה של השואה; לא הבינו או שדחקו זאת לקרן זווית נשכחת. היהודים לא האמינו לידיעות המזוויעות על תאי גזים ומשרפות, ולא הזעיקו את מצפון העולם.

כבר בשנים ההן, חרף קשיי התקשורת במלחמה, ידעו, ידענו על מחנות כפייה, ניסויים רפואיים, השמדה מסיבית. ידענו, לא רצינו להאמין. וכך נחרבו מאות קהילות יהודיות והלכו לאבדון אוצרות תורה, תרבות ומדע.

השואה זירזה אומנם את הקמתה של מדינת ישראל, אבל המחיר היה נורא: שישה מיליוני יהודים טבוחים ובתוכם מיליון וחצי ילדים. אבדו לנו העתודות החשובות של בני תורה ואנשי מדע ותרבות. מחורבותיה של יהדות אירופה פרצו שיירות שארית הפליטה לעבר המולדת ההיסטורית של העם היהודי.

היום, בפרספקטיבה של 50 שנה, אנחנו מצווים ללמוד את לקחי הימים הנוראים הללו ולהפיק את הלקחים. הלקח הראשון – שנאת ישראל לא עברה מן העולם. קדמה ותרבות אינן ערובה וסכר מפני

אנטישמיות. הלקח השני – שתיקת העולם למראה השמדת היהודים יכולה לחזור על עצמה. הלקח השלישי – עלינו להאמין להכרזת האויב באשר לכוונותיו. היטלר אמר ופעל למען "הפתרון הסופי". ערפאת אמר ופעל למען חיסול מדינת ישראל. כדאי להאמין לאויב. הלקח הרביעי – אשליית היהודים באה לשרת מנהיגים נבוכים ומחירה היה איום שבאיומים. הלקח החמישי – מקומם של היהודים במדינת היהודים, מדינת ישראל. תהיה השתלבותם וטמיעתם של היהודים בארצות מושבם ככל שתהיה, הם לא משיגים בכך ביטחון פיסי, הם לא משיגים שוויון זכויות והכרה אמיתית. רק במדינת ישראל היהודי הוא אזרח אמיתי, וכאן מולדתו.

עם ציון יום השנה ל"ליל הבדולח" ועם גילויי הלאומנות והנאציזם המתפשטים בגרמניה בפרט ובאירופה בכלל, עלינו לשוב לציונות המקורית, שציוותה הקמת מדינת היהודים בארץ-ישראל, לנו ורק לנו. תודה.

### **היו"ר י' עזרן:**

תודה רבה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. כעת רשות הדיבור לשר הקליטה, מר יאיר צבן.

### **דן תיכון (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, הכרזת על שמו של חבר הכנסת זבולון המר.

### **היו"ר י' עזרן:**

לא הכרזתי, אני מצטער מאוד.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

---

### **היו"ר י' עזרן:**

צר לי מאוד, לא הייתי כאן בהכרזה הזאת. לכן צר לי. כבוד השר, בבקשה.

### **השר לקליטת העלייה י' צבן:**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כמעט נתפתי לווטר על זכות הדיבור כאן, והטעם מובן.

יש דרכים שונות ומוזרות לקלקל את השורה, לשבש את המטרה העיקרית, להסיח את הדעת מהעיקר, לגרום נזק לעניין של העם שלך, שבשמו כביכול אתה מדבר, לפגוע במאמץ לקדם הבנה בין שני העמים. יש דרכים שונות ומוזרות, ולצערנו, ראינו אחת מהן היום.

חברי הכנסת, כולנו מזועזעים היום מהמראות הנראים על אקרני הטלוויזיה ומהקולות הנשמעים משם. ונשמעו כאן התיאורים, ודי בהם. חזינו השבוע במראות, ודי בהם. ואי-אפשר לדכא עוד את החרדות מפני עננים המאפילים על האופק. המחשבה מנסה להבקיע ולשאול: למה כל זה מוביל? מה צופן בחובו העתיד? לא רק לנו היהודים, שהיינו קורבן תמיד על מזבחי האינקוויזיציות, הפוגרומים וההסתות, אלא גם לרבים אחרים, למעשה לעולם כולו.

חברי הכנסת, תהיה זו שגיאה קשה שלא להזכיר בכל דיון על עליית הנאציזם והגזענות את השואה ואת לקחיה, את לקחיה לעמנו ואת לקחיה האוניברסליים. אבל תהיה זו גם שגיאה לא קלה, אם נדון בהתפתחויות החמורות האחרונות בגרמניה ובאירופה רק בפריזמה של השואה הנוראה שפקדה את עמנו.

חברי הכנסת, דיברנו בשנים האחרונות על סדר עולמי חדש. אכן סדר עולמי ישן נסוג לאחור, וקיוונו יחד עם רבים בעולם, כי נפילת חומות של עריצות משמעותה כמעט אוטומטית פניית העולם אל נתיב חדש של שלום וחופש ואחוה ודמוקרטיה והרמוניה ויציבות. היום אנחנו קצת חכמים יותר ויודעים, שאין כאן שום אוטומטיזם, ושסדר חדש לא מתחלף במהרה עם סדר ישן באופן שיכול להשקיט את דאגותינו. היום אנחנו רואים כיצד ניתוקם של כבלים של משטרים רודניים משחרר מחרצובות יצרים אפלים של לאומנות פראית, של גזענות לא מרוסנת.

אירופה, דווקא אירופה, שלכאורה כבר שבעה ורוותה מכוס הלאומיות, מכוס הסמלים הלאומיים והריבוניות הלאומית, ואפשר היה לחשוב שדי לה כבר בכל אלה, חיה כיום בצל של שפיכות דמים בין קנאים לאומניים למיניהם. לא רק בגרמניה.

לא רק בגרמניה, אבל בגרמניה זה אחרת, לפחות משני טעמים, לא רק מפני העבר הנורא, שלא נעקר ולא נמחק, אלא גם מפני שמורשת העבר מתחברת לגיאופוליטיקה של ההווה. גרמניה היא היום המעצמה בה"א הידיעה של אירופה. היא אחד הכוחות הגדולים בעולם, והיא מחפשת את מקומה באירופה ובעולם, ועדיין לא מצאה אותו. ויש יסוד לתקווה, כי היא תמצא אותו בדרך נכונה. אבל זה עדיין לא בטוח, לגמרי לא בטוח.

לכן כל כך חשוב להתריע היום. ולכן כל כך חשוב להוקיע את כל צפעוני הנאציזם, ולכן כל כך חשוב לתמוך דווקא היום בכל כוחנו באותם כוחות בגרמניה ובאירופה, ובמיוחד בגרמניה, המתייצבים בכנות ובתוקף, נגד הגזענות, נגד שנאת הזרים, נגד הניאו-נאציות ונגד האנטישמיות. לכן צריך לקוות, כי הפניות והאזהרות יועילו, כדי שלא נצטרך לדבר ולדון באמצעים אחרים.

אנחנו דורשים בצדק מגרמניה יד תקיפה, לרבות הוצאה אל מחוץ לחוק של אותם ארגונים מטורפי גזענות, ניאו-נאציזם ואנטישמיות. וראוי דווקא היום להזכיר, כי ב-1960 היתה זאת ישראל והיה זה הקונגרס היהודי העולמי, שבאו לעצרת האומות המאוחדות ותבעו לחוקק אמנה בין-לאומית לעקירת

כל גילויי הגזענות והאנטישמיות והניאו-נאציזם. ולאחר דיון של חמש שנים אכן הוחלט על אמנה כזאת.

וראוי היום להזכיר, שדווקא ישראל, יחד עם כמה מדינות באירופה, נמנתה עם המדינות שתבעו, בניגוד לאמריקנים, למשל, וכמה ארצות בודדות אחרות, שתהיה הדמוקרטיה דמוקרטיה מתגוננת, דמוקרטיה שיש בכוחה להגן על עצמה, ודמוקרטיה שאיננה מרכינה ראש בפני כל צפעוני הנאציזם, הפאשיזם והגזענות. טוב מאוד, שהוויכוח הזה שנערך בבית הזה, כאן, קם בינינו לפני שפרצה הפרשה המסעירה האחרונה.

חברי הכנסת, צר לי לומר, שדווקא בימים אלה מגיעות ידיעות על כך, שגוברים הניסיונות של יהודים מארצות ברית-המועצות לשעבר להגר לגרמניה, ושיהודים שוב ממירים גלות אחת בגלות שנייה, אבל לא סתם גלות אחת בגלות שנייה, אלא את גלות רוסיה בגלות גרמניה, דווקא בימים האלה. לא להאמין, אחרי כל מה שעברו, אחרי כל מה שקרה.

ואני חרד לומר, שאנחנו אולי עומדים בפני אזהרה חדשה של יצירת גולה גדולה, לא של כמה אלפים, או כמה רבבות, של גולה גדולה חדשה בגרמניה. ואנחנו צריכים להסביר, ואולי אנחנו צריכים גם להטיף, אבל ההסברה לא תועיל וההטפה לא תעזור, אם אנחנו לא נהיה מסוגלים לחדש את הכוח המגנטי של הארץ הזאת ליהודים האלה, להבטיח להם כאן קליטה טובה יותר, למשוך אותם בכוח היותה של ישראל שוכנת כאן לבטח, בשלום, בביטחון, וקולטת עלייה בשגשוג.

## **הי"ר י' עזרן:**

תודה, אדוני השר צבן. כעת, בבקשה, חבר הכנסת זבולון המר.

## **זבולון המר (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטער על כך, שמה שעורר את ממשלת ישראל לגנות את עליית הנאציזם בגרמניה היה כתבה קשה בטלוויזיה הגרמנית, ולא ראייה מוקדמת שלנו את ההתפתחויות.

את האותות המבשרים את הפורענות ראינו ושמענו זה חודשים רבים, ולאחר מה שקרה לנו בשואה, אנחנו הם אלו המופקדים להיות רגישים מכולם. החושים שלנו הם הראשונים שצריכים לקלוט כאשר צצים ניצנים של אנטישמיות וגזענות בכל מקום בעולם, אבל בגרמניה בפרט.

כן, חברי הכנסת, היו סימנים מדאיגים ומסוכנים של התעוררות המפלצת הפוטנציאלית, שכנראה מצויה בתוככי גרמניה. והיו סימנים של הבלגה גרמנית בטיפול במגפה שהתפרצה, והיינו אמורים להבין, שעם איחוד גרמניה ועם בעיות של אבטלה וכלכלה – יצא השד מן הבקבוק, והוא איננו מבחין בין זרים לזרים, והיהודים מועדים יותר מכולם בגרמניה, כפי שכבר התנסינו. ניאו-נאצים במקום נאצים, אין חדש תחת השמש.



חברי הכנסת, מעולם לא ביקרתי בגרמניה. חשתי תמיד, שבאשר לגרמניה האחרת, חובת ההוכחה היא על הגרמנים. כשאמרו לי שיש "אחרת", דמוקרטיה, ליברלית, חשבתי שאין זה נתון מוכח ובדוק, ולפחות יש להציב פה סימן שאלה.

יש כנראה גם קשר בין איחוד המולדת הגדולה ובין התעוררות של הלאומנות והגעגועים שמתגברים לגרמניה, "גרמניה מעל לכול". ויש חלקים בעם הגרמני שהם חסרי כל מעצורים. ועל ממשלת גרמניה מוטלת החובה למגר אותם, ולא להתעלם מהם.

להוציא ארגון קיקיוני אחד אל מחוץ לחוק – אין בזה די. יש עוד רבים שנוהגים כאותו ארגון, ויש להוציא גם אותם אל מחוץ לחוק. ולהגביר את החינוך והמודעות למה שהם עוללו בעבר, ולהבטיח בחקיקה אי-חזרה של התופעה, ולדכא את המסיתים והמתפרעים ולשפוט אותם קשות – כל זה חייבות ממשלת ישראל וכנסת ישראל לתבוע ממשלת גרמניה. עלינו להטיל עליהם את חובת ההוכחה, שהדבר בנפשם.

יש חשיבות לזעקה המתמשכת שלנו – לא תגובה אימפולסיבית, שחוזרים ממנה; לא מאוחר מדי ומעט מדי. אין לפחד שלא להרגיז את הגרמנים מפני שהם "מיטיבים אתנו", מפני שצריך היה למנוע את ההידרדרות וההסלמה בעודן באיבן; מפני שהחובה שלנו לומר למנהיגי גרמניה, שיוותרו על הרצון, שקיים כנראה, לרצות את הימין הקיצוני ולכבוש את לבו. אסור שבגרמניה לא יהיה חוק שימנע הכחשה של השואה או קריאה לחידושה.

אדוני היושב-ראש, אל נרגיע את עצמנו, שהנושא כפי שהוא מתפתח עכשיו הוא שולי, הוא זניח, והתנאים אחרים, לא כמו שהיו אז, ועסקים כרגיל. כמה שזה נשמע בנאלי, יש להזכיר שכך חשבו פעם, בשנות ה-30, גם על הנאצים, והאש פשטה בכבשנים. והכתיבה והדיבור הפכו למעשי הזוועה, והעולם כאילו לא ידע הרבה זמן.

הממשלה גינתה את מעשי הזוועה, אבל אם רוצים שגרמניה תדע שזה רציני אצלנו, ושהיא חייבת להפסיק ביד חזקה את הזוועה, לא ייתכן שלא תיאמר מלת ביקורת על ממשלתה, שאינה עושה די כדי לבלום את הרעה.

גם אם אנחנו מקבלים סיוע, אי-אפשר לעמוד על הדם, ואין דמים במקום דמים.

אסור שדברנו יהיה חלש יותר מזה שנשמע מכמה חוגים של ההנהגה בגרמניה עצמה. חוגים אלה ראויים לשבח ולחיזוק.

אם היו מחשבות, גם במשרד החינוך שלנו, שכבר אין צורך לשלוח את הנוער שלנו לביקור במחנות ההשמדה כדי לחוות באופן בלתי-אמצעי את מה שהוא לא חווה, למזלו, ולהבין טוב יותר את האנטישמיות, שהנוער הישראלי לא נפגש בה ולא יודע מה היא – צריך "לחזור בתשובה" ולא לפחד מכך שהנוער חוזר משם, אני מצטט את שרת החינוך: "יותר יהודי ויותר לאומי". מהנאציזם בגרמניה יש לפחד, לא מזה.

אם גילתה לנו הטלוויזיה הגרמנית, שהמדפים והמוצגים שבאוסוויץ מתפוררים, חובה עלינו לדאוג לכך שלא יתפוררו, כדי שיישארו לעדות ולדיראון עולם. גם לזאת צריכה גרמניה לתרום, וגם לשלוח יותר את הנוער שלה לשם.

אדוני היושב-ראש, זאת חובתה של מדינת ישראל, מדינה שלא היתה קיימת בזמן השואה. זאת חובת היישוב בארץ, שלא היה ער כל כך אז. זאת חובתנו: לחדד את כל החושים ולזעוק את כל הזעקות ולזעזע את אמות הספים מקצה עולם ועד קצהו. שכל ילד ומבוגר, שהיה שם ושלא היה שם, יזעק על מה שקורה. ושגרמניה תוכיח שוב, שהיא גרמניה אחרת. והצדק צריך שיופיע מייד, ולא לאחר מותם של נוספים, ולא לאחר הרעלת האווירה על-ידי מעטים, שהרבה מאוד בגרמניה שותקים מולם או מזדהים אתם.

צריך לעודד את הנשיא פון-וויצק ואת אלה שלוחמים בתופעות ולהמריץ אותם להתנגד בעוצמה לזוועות. ונאמר שוב ליהודים, שאין להם מה לעשות בגרמניה. זה באמת מקום מוזר מאוד ליהודים, מעוות מאוד לשבת שם. אני שומע שיש שם כאלה שחזרו מהמחנות, כאלה שבאו מישראל, ועכשיו כאלה שרוצים לבוא מברית-המועצות לשעבר. הישיבה שם לא מוסיפה כבוד לעמנו ולא להם; לא הישיבה שם ולא הקול המינורי המרגיע של המנהיגים שלהם, כפי שהוא נשמע בימים האחרונים. יקום הנוער היהודי משם ויבוא לכאן.

### **היו"ר י' עזרן:**

תודה לחבר הכנסת זבולון המר. רשות הדיבור לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הרשו לי להשתמש בנימה אישית בתחילת דברי. אני רוצה להעלות בפניכם זיכרונות מהימים שהייתי מורה להיסטוריה ולימדתי את הפרק של מלחמת העולם השנייה ואת מאורעות השואה. כאשר הראיתי לתלמידים הערבים שלימדתי שקופיות שהזכירו את השואה האיומה, כאשר תיארתי לפניהם אותם אירועים, ראיתי את הדמעות בעיני התלמידים הערבים, דמעות כנות על אובדן חיי אדם וזעזוע ממעשה המרכבה הנאצית האיומה. אני זוכר, גם כשאני ומורים אחרים לקחנו אותם לביקור ב"יד ושם", במוזיאון השואה והגבורה, גם אז אותן דמעות זלגו מעיני הילדים הערבים אזרחי מדינת ישראל.

הבאתי את הדברים הללו כיוון שביום הזה כולנו צריכים להתאחד כבני אדם נגד תופעות גזעניות, ברבריות, אשר קורות כיום בגרמניה, שמנסה להיראות כגרמניה אחרת.

שמעתי את הדברים של חבר הכנסת דב שילנסקי ואת התיאור שלו, והבנתי ממעמקי נפשי את מה שמתרחש בתוכך כפליט השואה, כיוון שמה שקרה באותה תקופה, אי-אפשר להשוותו לשום סכסוך בעולם, לא בעבר, לא בהווה, ואני לא חושב שגם בעתיד האנושות יכולה להגיע לשלבים כאלה של מעשה חייתי כפי שהנאצים והפאשיסטים עשו נגד העם היהודי במיוחד, אבל גם נגד עמים אחרים.

אני רוצה לומר ולהזכיר, שבסולם ההיטלרי הנאצי הוא דירג את היהודים והערבים בתחתית הסולם. לכן, כאשר היום אנחנו מעלים את הנושא הזה, כולנו צריכים להתאחד בגינוי אותן תופעות מחרידות, שלא פוסחות על שום זר – אם הוא מוסלמי או יהודי. הטורקים הם מוסלמים. לכן, כאשר שרפו בתים בערים השונות, בתים של טורקים ושל זרים, ופגעו גם ביהודים, הזעזוע צריך לאחד את כולנו, יהודים וערבים; לא רק כאן, בבית הזה, אלא גם בכל מקום אחר.

אני אומר את הדברים כי זאת התחושה האישית שלי, שאני חושב שהיא תחושה המאפיינת את הרוב המסיבי של האוכלוסייה הערבית במדינת ישראל – ואני מקווה של כל אדם מאמין וכל אדם שיש בו החוש האנושי והערכים הדמוקרטיים האמיתיים.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

איפה חבר הכנסת זיאד, שילמד איך מדברים.

### **היו"ר י' עזרן:**

הוא לא שומר אחיו.

### **עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):**

אני אומר את הדברים בצורה כנה, כיוון שלא ביום הזה צריכים להעלות את הבעיות הלאומיות ואת הסוגיות של המאבק הישראלי-הפלשתיני, או הישראלי-הערבי, שהוא קונפליקט לאומי שצריך לבוא על פתרונו. ואני מאמין באמונה שלמה שהעם היהודי במדינת ישראל והעם הערבי במדינת ישראל ויהודים וערבים בכל רחבי העולם מגנים את הנאציזם, את התופעות הברבריות שקורות היום, ושואפים שאיפה כנה להשיג שלום צודק באזור הזה, שיביא לקץ שפיכות הדמים. אבל לא ביום הזה נדבר על הסכסוך, ואני לא מתכוון היום לדבר על הסכסוך בין ישראלים לפלשתינים. להיפך, דווקא בתקופה הקשה הזאת שעוברת על האנושות צריכים כולנו להתאחד.

אדוני היושב-ראש, גם ביום הזה צריך להזכיר את מה שעובר על בוסניה והרצגובינה – שגם הם מוסלמים שסובלים מיד הסרבים, שמקימים מחנות ריכוז, טובחים בהם, הורגים נשים וטף, ולצער הרב, העולם מחריש, אף שאנחנו שומעים כל מיני גינויים וכל מיני התבטאויות; אבל בסך הכול מה שקורה היום ביוגוסלביה לשעבר, בתוך בוסניה והרצגובינה, מזכיר לנו גם את המעשים של החיה הנאצית שהיו בעבר.

ביום הזה כולנו צריכים להתאחד בקריאה לממשלת גרמניה שתפעל כדי לא רק להוציא את הארגונים הניאו-נאציים והנאציים והפאשיסטיים אל מחוץ לחוק, אלא גם לשים אותם בבתי-הכלא ולמנוע מהם את המשך פעולתם, שהיא פעולה חיייתית-ברברית המנוגדת לכל ערך אנושי.

זה תפקידה של ממשלת גרמניה. זה תפקידן של כל המפלגות, הסוציאל-דמוקרטית, הנוצרית-דמוקרטית, "הירוקים" והאחרות. כולם צריכים לפעול יחד נגד התופעות הללו, כדי לעקור מן השורש תופעות פאשיסטיות, נאציות וגזעניות מחרידות, שלצערי הרב, בסוף המאה ה-20 אנחנו עדיין עדים להן.

על כן, אדוני היושב-ראש, אני חושב שהבית כולו צריך להתאחד בקריאה הזאת ובגינוי, ללא הבדלים של סיעות ומפלגות.

### **היו"ר י' עזרן:**

תודה לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. חבר הכנסת רפי אלול, בבקשה.

### **דב שילנסקי (הליכוד):**

חבר הכנסת דראושה, זו הפעם הראשונה שאחרי נאום שלך אני בא ללחוץ את ידך.

### **רפאל אלול (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קשה שלא להתרשם מהנאום של חבר הכנסת דראושה, במיוחד לאחר התקרית שקרתה כאן. ואני מודה לך על הדברים.

"ליהודים אין סיבה לעזוב את גרמניה, למרות ההתקפות הגזעניות. זוהי דמוקרטיה חזקה, ואין סיבה להגר" – זה ציטוט מעיתון "ידיעות אחרונות" מהבוקר, מדברי ראש הקהילה היהודית בגרמניה, כפי שפורסמו היום.

### **דן תיכון (הליכוד):**

הוא היה רוצה שאנחנו נהגר מישראל לגרמניה כדי להגדיל את הקהילה שלו.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

הוא מקבל כסף פר תושב בגרמניה. אדוני היושב-ראש, הוא היה זה שעודד יהודים מברית-המועצות להגר לגרמניה. עשרות אלפי יהודים מברית-המועצות גרים שם במחנות של אש"ף לשעבר במזרח-גרמניה, בעידודו של ראש הקהילה בגרמניה.

## היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת שטרית, לא מקובל לתקוף אדם שאיננו נמצא פה ולא יכול להגן על עצמו. בכל זאת הרשיתי לך לדבר.

## דן תיכון (הליכוד):

מי אמר שזה לא מקובל?

## היו"ר י' עזרן:

זה לא מקובל. אדם שאינו נמצא פה ולא יכול להגן על עצמו, לא מקובל לתקוף אותו. זה הגיוני.

## מאיר שטרית (הליכוד):

אנחנו תוקפים פה כל מיני אנשים.

## היו"ר י' עזרן:

אני מצטער מאוד. זה הגיוני. האם כל דבר חייב להיות בתקנון? אין גם היגיון? יש.

## רפאל אלול (העבודה):

גם בראשית שנות ה-30, כאשר התעוררה החיה הנאצית בפעם הראשונה בגרמניה, יצאו מנהיגי הקהילה היהודית המבוססת והמשכילה בקריאה כי "אין סיבה לעזוב את גרמניה הנאורה והתרבותית".

לא רחוק משם, בצרפת, שאחר כך נפלה בידי הקלגסים הנאצים, יצא עיתון אחד בלבד נגד המתרחש באותה גרמניה, L'ORDEUR. ב-5 במרס 1933 כתב העיתון: "שעה שגרמניה מתעוררת, מידת הזהירות מחייבת לא לשקוע בתרדמה עמוקה". חלק מהקהילה היהודית בחר בתרדמה. חלק מהיהודים חשבו כי "אין סיבה לעזוב את גרמניה".

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השואה התרחשה. ההתרחשויות של היום בגרמניה המאוחדת דומות בצורה מפחידה למה שהיה אז, בסוף שנות ה-20 ובתחילת שנות ה-30. החיה הנאצית לא

נכחדה. במשך כמה עשרות שנים הסתתרה והמתינה, מאז המפלה במלחמת העולם השנייה, להתעוררות מחודשת.

וכאן אנו מגיעים לאיחוד הגרמניות. פרופסור ישראל גוטמן צוטט הבוקר בתקשורת באומרו, כי "מבחנה האמיתי של גרמניה אינו בזה שהרפובליקה הגרמנית בנתה מסגרת חיים דמוקרטית והדברים התנהלו בצורה תקינה והושגו הישגים כלכליים. היה ברור שהמבחן האמיתי יהיה איחודה מחדש של גרמניה, כאשר היא הופכת שוב להיות מדינה מרכזית באירופה ומחזירה לעצמה את תחושת הכוח והביטחון העצמי".

הבעיה באיחוד הגרמניות קשורה לזיכרון ההיסטורי החברתי. הרפובליקה הפדרלית הגרמנית זכרה את מעללי הנאצים ונאלצה להתמודד עם הזיכרון הזה יום-יום במהלך כל השנים מאז מלחמת העולם השנייה. מזרח-גרמניה, לעומתה, לא הוטדה כלל באותן שנים מהשמדת היהודים בידי הנאצים ועוזריהם. יתר על כן, אם הוזכר הנושא, הרי רבים מראשי השלטון טענו, כי השואה לא היתה כלל.

איחוד הגרמניות הדליק אור אדום בכל הקשור להתעוררות הנאציזם והארגונים הגזעניים בגרמניה המאוחדת. האור האדום נדלק בקרב ארגונים בין-לאומיים, באולמות האו"ם ובמסדרונות כנסת ישראל – רק לא בגרמניה עצמה, אצל ראשי המדינה המאוחדת, החדשה והמפחידה. האיחוד הזה היה מהיר מדי, ללא מחשבה מעמיקה, ללא הכנה נאותה, על מנת להתמודד עם הבעיות שנלוו לאיחוד. ואחת הבעיות, אדוני היושב-ראש, ובוודאי המרכזית שבהן, היא בעיית הגזענות, שנאת הזרים, שנאת היהודים בקרב מיליונים של גרמנים, שלא ידעו במשך עשרות שנים דמוקרטיה מהי.

ממשלת גרמניה חטאה בחטא הפזיזות המסוכנת כשניגשה למלאכת איחוד שתי הגרמניות, וכיום היא חוטאת בחטא חוסר המעש והאפתיה. היא עדיין מאמינה שההתרחשויות הללו אינן מהוות איום כלשהו על החברה הגרמנית, ואפילו לא על השלטון עצמו – ממש כמו אותו שלטון שהיה קיים בגרמניה עד עליית הנאצים; אותו שלטון ואותה ממשלה שהיתה עדה לבריחת הדמוקרטיה מבין ידיה.

כנסת נכבדה, אנו יכולים להתריע בפני ממשלת בון. אנו יכולים לתבוע, אנו יכולים להזהיר. אבל רק ממשלת גרמניה תהא זו שתקבע, בסופו של דבר, לאן מועדות פני גרמניה.

אולם אשר ליהודי גרמניה, חובתנו הראשונה לזעוק אליהם: עזבו את גרמניה. בואו הביתה, לישראל; אותו בית שהוקם לפני 44 שנים כדי לקבץ את יהודי כל העולם ולמנוע שואה נוספת, אותו בית קיים וממתין לכם.

יהודי גרמניה, יש סיבה לעזוב את גרמניה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה לחבר הכנסת רפי אלול. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מנע, ואחריו – לחבר הכנסת עמנואל זיסמן.

אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, אני רוצה להפנות את תשומת לבך לתופעה המעניינת והחשובה, שכמעט רוב הדוברים הם צברים וצעירים שלא חיו בתקופת השואה, ויש להם רגישות.

### שר החוץ ש' פרס:

ואומרים דברי טעם.

### דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גל האנטישמיות הפוקד את אירופה צריך לעורר את כולנו לחשבון נפש. הוגי הציונות האמינו, שהקמת מדינת היהודים תשים סוף פסוק לאנטישמיות. היום אנו נוכחים לדעת עד כמה היו נאיבים. האנטישמיות, או ליתר דיוק השנאה ליהודים, היא וירוס שקשה לעקור אותו מהעולם הלא-יהודי. בטלוויזיה ראינו שוב שחוזרת הססמה הישנה "יודן ראוס", "יהודים החוצה", בצד הססמה "טורקים החוצה". וכך גם חלק מההשבעה לארגונים הנאציים: "עורו הגרמנים, מותו היהודים".

אומרים שהעולם המערבי הוא תרבותי ונאור. אומרים שתרבויות דמוקרטיות יודעות להגן על עצמן מפני וירוסים מסוכנים המסכנים את הקיום הדמוקרטי. היום אנו נוכחים לדעת, שהעולם הנאור יושב זה שנים בחיבוק ידיים לנוכח תופעות חמורות של שנאת זרים והתפשטות האנטישמיות. השאננות כלפי גילויי האנטישמיות ברחבי אירופה מתפרשת כחולשה של רשויות השלטון, ובחלק מהמקרים גם כהסכמה שבשתיקה של רשויות השלטון לפגיעה בזרים בכלל וביהודים בפרט.

אנו נמצאים היום 54 שנים אחרי "ליל הבדולח". ב-10 בנובמבר 1938 פרצו בגרמניה הפוגרומים המזוויעים של "ליל הבדולח". חלפו 54 שנים בדיוק, ויש תחושה שגרמניה משילה מעליה את אט את מחלצות הקדמה והיא לובשת מחדש את המדים של האס.אס. וה"ורמאכט".

לכאורה, הרשויות בגרמניה יוצאות נגד גילויי השנאה וגילויי האנטישמיות. "לכאורה", אמרתי, ולא במקרה. הקנצלר קוהל והנשיא פון-ווייצקר הצטרפו למפגינים נגד הגזענות והאלימות. מרגש. אך פשר הדבר, שראשי הממסד מפגינים נגד תופעות שהם עצמם אחראים לקיומן? נגד מי הם מפגינים? נגד עצמם?

כבר שנים נשמעת הזעקה היהודית להוציא את הארגונים הניאו-נאציים אל מחוץ לחוק. הדבר לא נעשה. מתברר שהמגמה של ארגונים אלה זהה למגמה של הממסד עצמו – "גרמניה שייכת לגרמנים". בעוד הממסד מכין חקיקה שתיתן ביטוי לגלי לעיקרון זה, פועלים הארגונים הנאציים באמצעי טרור לממש עיקרון זה. כולנו רוצים לראות ולהאמין שהממסד פועל בתום-לב נגד המגמות הניאו-נאציות, אך הפעולה שלו חלשה מדי, ובדרך כלל מאוחרת מדי. האם זו הסכמה שבשתיקה? ממשלת גרמניה צריכה לעשות הרבה כדי לשכנע שאין זה כך.

עלינו להתריע נגד תופעות מסוכנות המתרחשות מתחת לאפנו זה שנים והן מכשירות ומחזקות את הניאו-נאציזם: א. ברחבי העולם ממשיכים להפיץ את "הפרוטוקולים של זקני ציון".

אולי השרה לאיכות הסביבה, שהנושא הזה לא מעניין אותה, תפסיק את שיחותיה המפריעות ותשמע אותנו, אדוני היושב-ראש?

**קריאה:**

---

**השרה לאיכות הסביבה א' נמיר:**

לא כדאי, עזוב.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

היא כבר שמעה, קלטה ומתיישבת.

**דוד מנע (הליכוד):**

שמענו מהשרה לאיכות הסביבה שמדינת ישראל היא חיריה אחת גדולה. אז מה הנושא הזה מעניין אותה?

**יורם לס (העבודה):**

איפה כל הסיעה שלך? אנחנו לפחות יושבים.

**עמנואל זיסמן (העבודה):**

הסיעה עזבה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

בואו נעבור לסדר-היום. אני מהסיעה של חבר הכנסת מנע ויושב היום מהתחלת הישיבה ועד עכשיו. הנה, פיצוי. בבקשה, וברוח טובה, בואו נמשיך.



## **דוד מנע (הליכוד):**

א. ברחבי העולם ממשיכים להפיץ את "הפרוטוקולים של זקני ציון", והם מופצים כתעודה היסטורית, אף שבתי-המשפט כבר הוכיחו את הזיוף שיש במסמכים הללו; ב. הכחשת השואה – לצורך הכחשת השואה התגייסו אפילו אנשי מדע ואקדמיה, המפרסמים ברבים שתאי הגזים לא היו ולא נבראו והשואה כולה היא המצאה של הציונות.

אסור לכולנו לשכוח שהאנטישמיות לא באה לפגוע ביהודי התפוצות בלבד. במשך ההיסטוריה האנטישמיות פשטה צורה ולבשה צורה. הנאצים הפכו את האנטישמיות לאנטישמיות גזעית: היהודי נפסל עקב עצם היותו יהודי.

את הדברים הבאים אני אומר מתוך חרדה: עלולה להיות שואה שנייה. ההיסטוריה מלמדת, שבשעות של שפל כלכלי פורצים כל השדים החוצה וקשה לשים מחסום לשנאת היהודים. אם לא יוצאו הארגונים הניאו-נאציים אל מחוץ לחוק, אם הם ימשיכו ליהנות מחופש התארגנות, אם ימשיכו המפלגות בגרמניה להישען בבתי-המחוקקים על מפלגות ניו-נאציות, זה עלול לקרות שוב.

ולסיום: כאשר אוחדה גרמניה היתה תחושה של חגיגה, שהנה נמוגה גרמניה המזרחית וניצחה התבונה של גרמניה המערבית. אך כבר היו אז מי שהזהירו שאיחוד גרמניה יעורר את השדים הרדומים בעברה של גרמניה.

אני רוצה לקרוא בהזדמנות זו לכל יהודי גרמניה ולישראלים היורדים שגרים בגרמניה: זו התקופה לבוא לארץ, זו התקופה לחזור למדינת היהודים, לחזור למדינת ישראל. תודה רבה.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מנע.

אחרון המשתתפים בדיון – חבר הכנסת עמנואל זיסמן. כמו הוריו של חבר הכנסת מנע, שהם מבבל – נכון, דוד? – גולה שהיה לה מזל ברגע האחרון להינצל, כך גם חבר הכנסת עמנואל זיסמן ורעייתו הם מגולת בולגריה, שהיה לה מזל וניצלה מציפורני הנאצים, אחת הקהילות הבודדות באירופה.

## **עמנואל זיסמן (העבודה):**

אבא היה במחנה ריכוז.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גל של גזענות, אלימות ואנטישמיות שוטף את אירופה המערבית והמזרחית. המצב בגרמניה הוא החמור ביותר, בשל קשיים כלכליים שמלבים את השנאה לזרים. בישראל ובקהילות היהודיות ברחבי תבל יש רגישות מיוחדת לתופעות האלה כאשר הן מתרחשות על אדמת גרמניה, ומוכן להתגובות בישראל חריפות ובוטות ביותר.

בימים אלה, בהשוואה למה שהיה ב"ליל הבדולח", קורות תופעות דומות, אם כי בהיקף קטן יותר: שרפה של מעונות זרים, הכאה והשפלה של עובדים זרים, רציחות של חשודים, ובהם חשוד שהוא יהודי, ועוד כהנה וכהנה.

במשך שנים, מאז 1955, כאשר קמו שתי הגרמניות, אני עוקב אחרי תהליך הדמוקרטיזציה בגרמניה, גם גרמניה המערבית היום, גרמניה המאוחדת. לפני שנתיים, כשהיה תהליך האיחוד, הבעתי, כמו רבים בישראל ורבים בכנסת הזאת, חששות כבדים ודאגה שתהליך האיחוד מוקדם והוא יכול להביא לידי כך שגרמניה, שבמשך שנים בנתה דמוקרטיה נוסח המערב, יכולה להפוך לגרמניה שפוגעת בזכויות של מיעוטים, בזכויות של מיעוטים דתיים ולאומיים, ובמשך הזמן לסגת מהישגים, הישגים דמוקרטיים שונים ומגוונים. והנה מתרחשות התרחשויות קשות ביותר.

חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, חוסנה של כל דמוקרטיה תלוי בהשתתפות המשטר על עקרונות יסוד חוקתיים, על שלטון החוק ועל הגנת זכויות הפרט וקיום תרבות פוליטית של הנבחרים והבוחרים, המאמינים בערכים דמוקרטיים ובמעורבות היחידים בעיצוב חיי הקהילה והמדינה. ובגרמניה הממשלה פועלת, אבל היא אינה פועלת במידה מספקת. היא פועלת באטיות, היא פועלת בהססנות, וכמה וכמה מן הפעולות שהיא עשתה לאחרונה הן פעולות מאוחרות.

אבל, מה שקרה הוא, שמתוך תגובה רגשית על הכתבה שהיתה בליל שבת בטלוויזיה הישראלית, שהיו בה תמונות זוועה שמתארות, מצד אחד, חידלון וחוסר מעש, ומצד שני שנאה חיתית, נוצר מצב שהתגובות יצרו סערת רגשות ועוררו אסוציאציות וזיכרונות של העבר. יש לי רושם שכמה מאתנו איבדו את הפרופורציה.

אין ספק בזה שהמעשים הגזעניים, האנטישמיים ושנאת הזרים הם נחלת מיעוט בגרמניה. אבל המיעוט הזה מתחזק. המיעוט הזה הוא קולני. המיעוט הזה הוא בלתי מרוסן. עם זאת, רבים וטובים שם שוללים את המעשים הללו, מפגינים נגדם, מוקיעים את עושיהם. ראשי השלטון בגרמניה מגנים את המעשים בכל לשון של גינוי פומבי.

אנחנו – ואני אומר זאת בשעה שיושב-ראש הישיבה הוא חבר הכנסת שילנסקי, שאני רוחש לו כבוד, הערכה והוקרה, אני אומר את הדבר הזה לחבר הכנסת שילנסקי ולחברים שחושבים ודיברו כמוהו – אסור לנו להעניש את גרמניה ענישה קולקטיבית.

קראתי את החלטות הממשלה. אני מזדהה אתן. כשם שהממשלה מגנה בחריפות את הניאו-נאציזם, את הגזענות ואת האנטישמיות; כשם שהממשלה תובעת בתקיפות שהממשלה הגרמנית והממסד הגרמני, שהם דמוקרטיים, ינקטו אמצעים נוספים, אפילו אמצעי חירום כדי להוציא אל מחוץ לחוק לא רק תנועה ניאו-נאצית אחת אלא את כל התנועות הניאו-נאציות ולהעניש אותן בכל חומרת הדין – אנחנו יודעים שהמאורעות התחילו ברוסטוק ולא המשטרה ולא בתי-המשפט נקטו את כל האמצעים

ובכל חומרת הדין – כך הממשלה גם הביעה הוקרה לגורמים הציבוריים בגרמניה הפועלים במאבק נגד הגזענות ונגד האנטישמיות.

אנחנו, ועדת העלייה והקליטה, קיבלנו לפני כחודשיים הזמנה לבקר בגרמניה. אני הייתי צריך לעמוד בראש המשלחת. הרכבתי את המשלחת במטרה לבקר בגרמניה ולעמוד מקרוב על הקליטה הכלכלית והחברתית של פליטים ושל מהגרים. עם זאת, היינו נחרצים בדעתנו גם להשמיע את המחאה.

שרת החינוך והתרבות הופיעה בפני 7,000 איש, בעצרת מחאה, כדי לתת יד לכוחות הדמוקרטיים והקונסטרקטיביים, שהם היום הרוב בגרמניה והם משתפים אתנו פעולה בתחומים שונים, הם אלה שאנחנו צריכים לתת להם עידוד ותמיכה במאבקם ועם זאת להתווכח אתם, להתווכח אתם אצלם, בבית שלהם, ולהגיד להם שהסכנה היא לא רק סכנה לזרים, לא רק סכנה ליהודים, אלא זו סכנה להם ולהמשך קיומם הדמוקרטי.

אפשר לעשות את זה מעל במת הכנסת. אפשר לעשות את זה גם שם.

גברתי, יש שינוי בעמדתך, יש שינוי בין מה שנאמר בשמך בליל שבת ובשבת לבין מה ששמעתי ממך ביום ראשון בבוקר וביום ראשון אחרי הצהריים. העמדות שלנו צריכות להיות זהירות ולא חופזניות ושולפניות. לא ניתוק יחסים ולא חרם.

אנחנו צריכים לתבוע שלושה דברים: שינוי ההתייחסות של ממשלת גרמניה, של הממסד הגרמני כלפי היהודים. אנחנו סבורים שהיסוד הקיומי של כל יהודי הוא בעלייה לישראל, בהצטרפותו לאחיו במולדתו ההיסטורית. הם לא מבחינים בין קליטת מהגרים, קליטת פליטים וקליטת יהודים.

אנחנו התווכחנו אתם בעבר הרחוק ובעבר הקרוב, ונתווכח אתם גם בעתיד.

ממשלת גרמניה, זו שמקיימת אתנו את המפעל של חילופי נוער, שאני מכיר אותו מקרוב, מפעל שמביא לקירוב לבבות ולהבנה הדדית, צריכה לשנות את מדיניות ההסברה בתוך גרמניה. היא צריכה ללמד את השואה, את לקחי השואה, את האנטישמיות ואת הדרכים והשיטות למאבק נגד אנטישמיות.

והדבר השלישי, ממשלת גרמניה צריכה לנהוג ביד חזקה ולא ביד רפה, כדי למגר את אלה שרוצים לא רק לפגוע בזרים וביהודים אלא למעשה למחוק מה שהשגנו במשך 47 שנה, את מה שאנחנו עושים בגאווה יהודית.

ועם כל זאת, נוצרה אווירה. צריך להתחשב באווירה וברגישות.

אנחנו החלטנו לבטל את נסיעתנו, כמחאה, בלי לחץ ובלי כפייה. לא עמדנו לצאת לגרמניה בשם הכנסת אלא עמדנו לצאת כמוזמנים על-ידי ממשלת גרמניה.

אני חושב שאנחנו צריכים לעשות הכול כדי להגשים את החלטת הממשלה על כל הסעיפים שבה, על-ידי זה שלא רק נתבע, נדרוש ונפעל שממשלת גרמניה תעשה יותר, אלא גם על-ידי זה שנמשיך לקיים קשר, נמשיך לקיים את שיתוף הפעולה עם הממשלה הגרמנית, עם הממסד הגרמני, עם הבונדסטג ועם כל הכוחות הדמוקרטיים. נקווה שאולי הם למדו לקח והסיקו מסקנות משגיאותיהם וממחדליהם בחודשים האחרונים, כדי שבמהרה יוכלו להתגבר ולהוציא אל מחוץ לחוק את כל אלה שמערערים את אושיות הדמוקרטיה הגרמנית החדשה.

## **היו"ר י' עזרן:**

תודה לחבר הכנסת עמנואל זיסמן. תם הדיון הקשה והחשוב הזה, וכעת אנחנו עוברים להודעת סיכום בשם כל סיעות הבית, שיביא חבר הכנסת עובדיה עלי. בבקשה.

## **עובדיה עלי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד להביא בזאת הודעת סיכום בשם כל סיעות הבית לאמור:

1. כנסת ישראל מאוחדת בעמדתה בדיון קשה זה.
2. כנסת ישראל תובעת מממשלת גרמניה לפעול בכל התוקף כנגד הגילויים המזעזעים של הנאציזם החדש ולהוציא את הקבוצות הניאו-נאציות אל מחוץ לחוק.
3. כנסת ישראל זועקת את זעקתם של בני המיעוטים הנרדפים בגרמניה, כי בדורנו העולם לא ישתוק.
4. כנסת ישראל מתריעה בפני גרמניה ושאר מדינות העולם כי תופעת האנטישמיות מאיימת על שלום העולם ועל נשמת הדמוקרטיה בעולם כולו.
5. כנסת ישראל קוראת לממשלת ישראל להגביר את ההסברה הבין-לאומית של ישראל כדי להתריע מפני סכנת שנאת הזרים הפוקדת מדינות ברחבי העולם.
6. כנסת ישראל קוראת ליהודים בכל העולם, ובכלל זה באירופה ובגרמניה, להזדרז ולעלות לארץ-ישראל, כי רק כאן, במולדת העתיקה שלנו, יהיה ביטחון ליהודים ולא נסבול מגילויי אנטישמיות.

## **היו"ר י' עזרן:**

תודה לחבר הכנסת עובדיה עלי. כעת, רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על ההודעה מטעם כל סיעות הבית.

### **דן תיכון (הליכוד):**

אני מציע שנצביע בהרמת יד.

### **היו"ר י' עזרן:**

בהרמת יד. ובכן, מי בעד ההודעה?

הצבעה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ע' עלי נתקבלה.

### **היו"ר י' עזרן:**

הודעת הסיכום מטעם כל סיעות הבית התקבלה פה-אחד.

### **שאלות ותשובות**

### **היו"ר י' עזרן:**

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות לשרת החינוך והתרבות.

שאלתא מס' 184 של חברת הכנסת נעמי בלומנטל – גברתי שרת החינוך והתרבות, בבקשה לגשת לדוכן.

### **שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

אדוני היושב-ראש, הואיל ויש אותה שאילתא גם לחברת הכנסת בלומנטל וגם לחבר הכנסת דוד צוקר, ושניהם אינם, אני מעביר את התשובות לפרוטוקול.

**דן תיכון (הליכוד):**

לא, אני מבקש לקרוא את התשובות. אמרו לי שיש שם קמרה אובסקורה.

**שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

מה הנוהג בעניין הזה?

**היו"ר י' עזרן:**

כרצונה של המשיבה.

**שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

אני אשיב ברצון.

**היו"ר י' עזרן:**

בבקשה. גברתי השרה משיבה גם לחברת הכנסת נעמי בלומנטל וגם לחבר הכנסת דוד צוקר, שגם הוא לא נוכח.

**שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

חבר הכנסת תיכון, רצית לשמוע את התשובה? אני מדברת אליך, אף ששמחת כל-כך שרוצים לשרוף אותי, אבל עוד לא שרפו.

**דן תיכון (הליכוד):**

אם הבנת כך, אני מתנצל פעם נוספת.

## שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אין צורך.

## היו"ר י' עזרן:

on ושלו.

## שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:

אתמול בלילה באו אלי עם לפידים לשרוף את הבית. כך, כשמדברים על גזענות.

## שלוחה של אוניברסיטה אמריקנית במכללת "אלקנה"

חברת הכנסת נ' בלומנטל שאלה את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

לפי הידיעה שהתפרסמה ב"מעריב" מיום 1 בנובמבר 1992, שיגרת מכתב אל נשיא אוניברסיטת ניו-הייבן שבארצות-הברית והסבת את תשומת לבו לכך שהשלוחה של אוניברסיטת ניו-הייבן המוקמת במכללה באלקנה נמצאת מחוץ לתחום החלת החוק הישראלי, במה שאת מכנה "השטחים הכבושים", שהמכללה מתבססת על אפליה נגד פלשתינים, ושהקמת השלוחה היא מעשה בלתי חוקי. נוסף על כך שאלת, האם ידוע לנשיא האוניברסיטה אם הקמת השלוחה באלקנה תואמת את מדיניות ארצות-הברית.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה הזאת אומנם נכונה?

2. אם כן – מה היתה תשובתו של נשיא האוניברסיטה על פנייתך?

3. מכיוון שמוסדות חינוך ערביים רבים באזורי יש"ע נתמכים על-ידי גופים אמריקניים, אם בכסף, אם בתגבור צוות המרצים ואם בהתקשרויות מהסוג הקיים בין מכללת "אלקנה" ואוניברסיטת ניו-הייבן, האם פעלת או תפעלי להזהיר אותם גופים אמריקניים ביחס למוסדות חינוך ערביים, כמו במקרה דנן?

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שרת החינוך והתרבות ביום ה' בכסליו התשנ"ג (30 בנובמבר 1992):

במהלך שנת 1993 אמורה להיפתח בשטחים, ביישוב אלקנה, שלוחה של אוניברסיטת ניו-הייבן שבארצות-הברית. השלוחה מתכוונת להעניק תוארי B.A. ו-B.Sc. בתחומים מספר ואמורה לפתוח את דלתותיה רק לאוכלוסייה היהודית.

מאחר שקיים חוק המועצה להשכלה גבוהה, שעל-פיו סמכות ההכרה במוסדות אקדמיים נתונה רק למועצה להשכלה גבוהה, ברצוני לשאול:

1. בשל העובדה שמנגנון התקצוב של המועצה להשכלה גבוהה, הוועדה לתכנון ותקצוב, אינו חל בשטחים, האם מתכוון משרד החינוך לממן את עלויות השלוחה?

2. האם תשרת האוניברסיטה את כל תושבי האזור, לרבות אלו שאינם יהודים?

### **שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חוק המועצה להשכלה גבוהה חל רק בתחום השיפוט של מדינת ישראל. אין הוא חל בשטחים, מעבר לתחום השיפוט של מדינת ישראל.

15 שנה היה הליכוד בשלטון, הוא יכול היה להחיל את החוק, והוא לא החיל אותו. ועל כן, יש לנו מבחינה משפטית שתי ישויות: האחת – מדינת ישראל, השנייה – שטחים המוחזקים על-ידי צה"ל.

א. המועצה להשכלה גבוהה אין לה שום סמכות מעבר לתחום השיפוט; ב. המועצה להשכלה גבוהה איננה יכולה לאשר שום מוסד שיש בו אפליה מטעמים של מוצא, דת, מין, גזע וכיוצא באלה. על כן, הפנייה שהיתה להקים את המכללה באלקנה קיבלה תשובה שלילית מהמועצה להשכלה גבוהה, וכמובן גם מות"ת, היינו – ללא מימון, ללא הכרה.

בדרך משונה היה לחץ להקים את המכללה הזאת, ומשום שמדינת ישראל לא יכלה להקים אותה ואוניברסיטה ישראלית לא יכלה להקים אותה, פנו לאוניברסיטה אמריקנית שתקים שם שלוחה, הואיל ותעודות הניתנות על-ידי אוניברסיטה אמריקנית מוכרות במדינת ישראל.

אבל, גם בשטחים המוחזקים על-ידי צה"ל אין חוק של מועצה להשכלה גבוהה. היה ניסיון לקבל את החוק הירדני, והוא לא הופעל מעולם. על כן, עם תום הקדנציה ניתנו הבטחות להקמת מועצה להשכלה גבוהה באמצעות צו, והוא רק לשטחים של יהודים, לפי מועצות אזוריות או מקומיות.



ההצעה להקים שלוחה בשטחים על-ידי אוניברסיטת ניו-הייבן באה לעקוף את המועצה להשכלה גבוהה של מדינת ישראל ולעקוף את העיקרון של אי-אפליה מטעמים של מוצא, דת והשתייכות לאומית.

משום כך הבאנו את הדברים לידיעת האוניברסיטה, שהוטעתה, ונאמר לה שהדין יחול – פתוח – לגבי כולם, וכמובן לידיעת מי שהיה אז המנכ"ל ומי שטיפל בעניין הזה, וכן לידיעת משרד החוץ ומשרד החוץ האמריקני.

לא הרי הקמת שלוחה של אוניברסיטה זרה כהרי תמיכה כספית. למשל, כל האוניברסיטאות במדינת ישראל נהנות מתמיכה כספית ממקורות רבים ושונים, וכל מכללה וכל מסגרת יש לה זכות לאסוף כספים ממקורות אחרים, ואין שוני בעניין הזה, בין שהאוניברסיטה יהודית ובין שהיא ערבית ובין שהיא כזו או אחרת. יש פה עיקרון ברור – האם מותר, רצוי, לעקוף את המוסד של המועצה להשכלה גבוהה הפועל כדין מכוח חוק במדינת ישראל.

הואיל והחקיקה הירדנית איננה רלבנטית, הואיל והצו שניתן חל רק על שטחים ויישובים יהודיים, הואיל והקמת האוניברסיטה הזאת, או השלוחה הזאת, עשויה לערער את האיזון העדין, יש שתי אפשרויות: יש אפשרות לאמץ את החוק הירדני, שאומץ בזמנו ולא הופעל, על מנת להקים שם מועצה להשכלה גבוהה לגבי כלל האוכלוסייה, ואז לדון לגופו של עניין, וייפול העניין של האי-אפליה. אנחנו עוסקים היום בגזענות ובאפליה, וכדאי אולי לשים לזה לב. אפשר לעשות את הדבר הזה, או אפשר ורצוי שלא להקים שם שלוחה של אוניברסיטת ניו-הייבן.

משרד החינוך והתרבות, תחום השיפוט שלו – להוציא אותם דברים שחל עליהם החוק הישראלי, בתחום החינוך, במוגדר – גם לו אין סמכות ושיפוט בשטחים המוחזקים על-ידי צה"ל.

אי לזאת, אנחנו כמשרד החינוך לא תומכים בהקמת אותה אוניברסיטה. אנחנו נתמוך ותומכים באותם מוסדות, שמכוח החוק החליטה כנסת ישראל שחל עליהם החוק הישראלי – תחום החינוך מהגיל הרך, עד התיכון ועד המכללות ועד בכלל. תודה רבה.

## **היו"ר י' עזרן:**

תודה רבה. שאלה נוספת לחברת הכנסת נעמי בלומנטל. בבקשה.

## **נעמי בלומנטל (הליכוד):**

שרת החינוך הנכבדת, את מדברת על איזון. אנחנו יודעים שמזמן שקיים השלטון הישראלי ביהודה ובשומרון – ולי לא ידוע על מושג כמו "שטחים"; אולי לא קראת במקרא, שם מופיע יהודה ושומרון, לא מופיע שם שום דבר שנקרא "שטחים". בכל אופן, ידוע שקיימות אוניברסיטאות ביהודה ובשומרון, שתושבים ערבים לומדים שם, תוך חוסר איזון מוחלט לגבי ישראלים יהודים שחיים שם. אם את מדברת על איזון – אנחנו לא רואים כל איזון שהוא. אם היינו מחפשים איזון, מן הראוי היה להקים לא רק את המוסד הזה שמוכר על-ידי אוניברסיטת ניו-הייבן, אלא מוסדות נוספים.

כידוע, גם במוסדות האקדמיים הערביים ביהודה ובשומרון מספר התלמידים גדל בהרבה בזמן השלטון הישראלי, וידוע גם שערבים תושבי יהודה ושומרון לומדים במוסדות אקדמיים בישראל, כך שלא מדובר שם על אפליה.

את לא חושבת שההתערבות שלך והפעילות שלך אינן עולות בקנה אחד עם הטפותייך לזכויות האדם ולחופש אקדמי?

**היו"ר י' עזרני:**

תודה. גברתי השרה, בבקשה.

**שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

גברתי חברת הכנסת בלומנטל, הואיל וגמרתי בית-ספר יסודי במדינת ישראל, אף שהוא היה בית-ספר כללי ולא דתי, אני מכירה את התנ"ך, והשמות יהודה ושומרון, כמו ארץ-ישראל, הם שמות גיאוגרפיים, לא פוליטיים ולא משפטיים. אני מתייחסת לתחום שיפוט ולנושאים פוליטיים.

שאלת אותי מה אני חושבת. עם הקמת ממשלת הליכוד בא מר כץ, שהיה יועצו לעיתונות של מר בגין, והגיש לרשויות את הדרישה לקרוא לשטחים המוחזקים על-ידי צה"ל בשמות שאת רוצה לכנות אותם – יהודה ושומרון, וזה לא מעיק עלי, וגם אני משתמשת בזה, לצרכים גיאוגרפיים.

**דב שילנסקי (הליכוד):**

---

**שרת החינוך והתרבות ש' אלוני:**

הואיל וניסיתי להסביר לך את הבדלי החוקים הקיימים ואת נושא החלת החוק, השתמשתי בביטויים המשפטיים.

הביטוי המשפטי הוא חוקי: אלו שטחים המוחזקים על-ידי צה"ל, ויש שם מערכת חוקים השונה ממערכת החוקים הקיימת במדינת ישראל. היתה לכם אפשרות במשך 15 שנה להחיל את החוק, אך לא עשיתם זאת.

אני חושבת שאנו לא צריכים לעקוף את המוסדות החוקיים שלנו, את המועצה להשכלה גבוהה, את ות"ת, את כל היסודות החוקיים שלנו ואת הדרך שבה נוהגת מדינת ישראל, על-ידי אוניברסיטה מחוץ-לארץ. הגיע הזמן שממשלות ושלטון יפסיקו לעקוף את החוקים של הכנסת. תודה רבה, אדוני.

**היו"ר י' עזרן:**

תודה לגברתי שרת החינוך.

**דב שילנסקי (הליכוד):**

השרה טרם ענתה על שאלתי.

**היו"ר י' עזרן:**

השרה כבר ירדה מעל הדוכן. נמצא כאן סגן שרת החינוך.

**דב שילנסקי (הליכוד):**

אני יושב כאן ומחכה לתשובתה.

**היו"ר י' עזרן:**

נמצא כאן הסגן, והוא ישיב על שאלתך.

### **מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת**

**היו"ר י' עזרן:**

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, בבקשה.

**סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:**

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת –

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: הצעת חוק לתיקון פקודת מניעת טרור (מס' 4), התשנ"ג-1992.

לדיון מוקדם: הצעת חוק להגנת החי במסגרת איכות החיים והסביבה בישראל, התשנ"ג-1992, מאת חברי הכנסת י' שריד וי' דיין; הצעת חוק הרשויות המקומיות (מינוי מנהל כללי ומזכיר וקביעת סמכויותיהם), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת יהושע מצא; הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (תיקון – ראש רשות שהתפטר), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת סאלח טריף; הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס'), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת אלי דיין; הצעת חוק הבזק (תיקון – היתר פרסומת בשידורי טלוויזיה בכבלים), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת מאיר שטרית; הצעת חוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות, התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת אלי גולדשמידט; הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (תיקון – נהגות צעירים), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת יצחק לוי; הצעת חוק להגבלת הנטיעה של צמחים גורמי אלרגיה, התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת בנימין טמקין; הצעת חוק העונשין (תיקון – תקיפת בן משפחה), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת חיים אורון; הצעת חוק לתיקון פקודת בריאות העם (תיקון – בדיקות לגילוי איידס), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת חיים קופמן; הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון – חינוך לאיידס), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת חיים קופמן; הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון והוראת שעה), התשנ"ג-1992, מאת חברי הכנסת ת' זיאד, ה' מחאמיד ות' גוז'נסקי; הצעת חוק רשות העתיקות (תיקון – קברי ישראל), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת אברהם רביץ; הצעת חוק הפסיכולוגים (תיקון – משמעת), התשנ"ג-1992, מאת חבר הכנסת חנן פורת.

עוד הונחו החלטת ועדת הכנסת למכסת הצעות לסדר-היום והצעות חוק של חברי הכנסת לסיעותיהם במושב השני של הכנסת השלוש-עשרה; וכן מסקנות ועדת החוקה, חוק ומשפט בנושא "פעולות לשכת ההוצאה לפועל" ובנושא "מצוקת היחיד מול רשויות הגבייה הממלכתיות". תודה.

**היו"ר י' עזרן:**

תודה לסגנית מזכיר הכנסת.

### **שאלות בעל-פה**

**היו"ר י' עזרן:**

סגן שרת החינוך, חבר הכנסת מיכה גולדמן, יעלה על הדוכן כדי להשיב על השאלות הבאות.

**דב שילנסקי (הליכוד):**

הוא יענה על השאלות שלי במקום השרה?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אענה עכשיו על השאלות בעל-פה.

### **היו"ר י' עזרן:**

סגן השרה ישיב על שאלות בעל-פה מס' 45, מאת חבר הכנסת יעקב שפי, על התמודדות עם בעיית תלמידים ומורים נשאי נגיף האידס.

### **דב שילנסקי (הליכוד):**

מה עם השאלות שלי?

### **היו"ר י' עזרן:**

רצינו להקל על השרה, והדבר הביא אותנו לשינוי הסדר. סגן השרה ישיב עתה על שאלות בעל-פה מס' 45, של חבר הכנסת יעקב שפי, בנושא התמודדות עם בעיית תלמידים ומורים נשאי נגיף האידס.

### **התמודדות עם בעיית תלמידים ומורים נשאי נגיף האידס**

### **יעקב שפי (העבודה):**

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 22 בנובמבר 1992 פורסמה כתבה העוסקת במצב תלמידים ומורים נשאי נגיף אידס בבתי-הספר.

על-פי כתבה זו, 30 תלמידים ושלושה מורים נשאי נגיף אידס לומדים ומלמדים בבתי-ספר בארץ.

ברצוני לשאול:

1. האם מערכת החינוך מוכנה להתמודד עם מצב זה?

2. מה היא מדיניות משרד החינוך לגבי שיתופם של תלמידים ומורים נשאי נגיף האיידס בבת-ספר רגילים?

3. כיצד ייערך משרד החינוך לקליטת תלמידים ומורים נשאי נגיף האיידס?

### **היו"ר ס' טריף:**

סגן שרת החינוך, חבר הכנסת מיכה גולדמן, בבקשה.

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אדוני היושב-ראש, לשאילתא בעל-פה מס' 45 של חבר הכנסת יעקב שפי –

1. במשרד החינוך והתרבות, במסגרת אגף השירות הפסיכולוגי הייעוצי – שפ"י – קיימת מחלקה לחינוך מיני ולחינוך לחיי המשפחה, המטפלת בכל האספקטים הקשורים בנושא האיידס. תוכנית חינוכית למניעת האיידס פותחה על-ידי שפ"י כבר לפני חמש שנים, ומטרתה להעביר אינפורמציה ולעורר מודעות תלמידים ומורים לנושא בכלל ולדרכי ההתמודדות עם הקשיים והסיכונים הכרוכים בו, בהתאם לגיל התלמידים. התוכנית מטפלת באספקטים השונים של הנושא: ידע, רגשות, עמדות, דעות והתנהגות. מאות יועצים, מחנכים ומורים הוכשרו במשך השנים לטיפול בנושא, ואלפי תלמידים עברו את התוכנית למניעת האיידס.

2. משרד החינוך נהג על-פי הנחיות משרד הבריאות בעניין, והוא מתייחס לכל התלמידים כפי שמתייחסים לתלמידים חולים בכל מחלקה שהיא. לפי הנחיות משרד הבריאות, אין כל מניעה שילד הנושא נגיף איידס יתפקד כרגיל במוסד חינוכי.

3. לקראת שנת הלימודים התשנ"ג הוקמה במשרד החינוך והתרבות ועדת מומחים, שתפקידה לקבוע את מדיניות המשרד בנושא תלמידים החולים באיידס. עם חברי הוועדה נמנים אנשי חינוך, רפואה וחוק, הדנים במכלול הנושאים החינוכיים והטיפוליים והשלכותיהם על מערכת החינוך. עם סיום העבודה תגיש הוועדה את המלצותיה להנהלת המשרד.

### **היו"ר ס' טריף:**

חבר הכנסת שפי, בבקשה.

### **יעקב שפי (העבודה):**

שאלת הבהרה: יושב-ראש ועדת ההסברה לאיידיס מטעם משרד הבריאות, פרופסור אברהם מורג, טוען כי עד כה לא נמצא אף לא מקרה אחד בעולם שבו הדביק ילד חולה את חבריו בבית-הספר. עובדה זו מעודדת. ברצוני לשאול: האם יש פעולות הסברה בבתי-הספר בנושא, הן לגבי התלמידים והן לגבי ההורים?

#### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

התשובה חיובית.

#### **היו"ר ס' טריף:**

תודה רבה לסגן שרת החינוך.

#### **שאלות ותשובות**

#### **היו"ר ס' טריף:**

אני מזמין שוב את סגן שרת החינוך, חבר הכנסת מיכה גולדמן, לעלות לדוכן ולהשיב על שאלתא מס' 139, של חבר הכנסת חיים דיין.

#### **דב שילנסקי (הליכוד):**

אני מצטער, אני נמצא באולם אך אני יוצא כמחאה על ההליך המשובש. התחילו לענות על שאלות רגילות וערכו הפסקה על מנת לעבור לשאלתא בעל-פה. זה נוגד את התקנון. ישבתי כל הזמן והקשבתי.

#### **היו"ר ס' טריף:**

אדוני, חבר הכנסת שילנסקי, החלפתי את היושב-ראש הקודם – – –

#### **דב שילנסקי (הליכוד):**

אני מוחה. אדוני לא היה כאן כאשר דיברתי על כך עם סגן השר. סגן השר עלה על הדוכן. מעל הדוכן עונים על שאילתות רגילות. היתה שאילתא רגילה שלי, והוא העדיף שלא לענות עליה אלא לרדת מהבמה ולענות על שאילתא בעל-פה.

### **היו"ר ס' טריף:**

אולי יש לסגן השרה הסבר לכך. אולי תשמע את הסבריו של סגן השרה.

### **דב שילנסקי (הליכוד):**

אקרא זאת בפרוטוקול.

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

חבר הכנסת שילנסקי, אני פונה אליך ומבקש: בגלל סידורים פרוצדורליים ירדתי מעל הדוכן. עליתי, אך אמרו לי לרדת כדי להשיב על שאילתא בעל-פה. לא היה כאן שום שיקול אחר, שום שיקול זר לא נכנס. אני מבקש ממך שלא לעזוב.

### **דב שילנסקי (הליכוד):**

אם אדוני מבקש, אני חוזר.

### **היו"ר ס' טריף:**

יושב-ראש הכנסת לשעבר, חבר הכנסת שילנסקי, אני חושב שהנקודה הובהרה, ואני חוזר לשאילתא מס' 139 של חבר הכנסת דיין. ישיב סגן השרה, בבקשה.

## **התנהגות מורה כלפי תלמידה**

חבר הכנסת ח' דיין שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"א בחשוון התשנ"ג (17 בנובמבר 1992):

הורים לתלמידים בכיתות ז' בבית-הספר "הגפן" ברמת-גן השביתו בתאריך 9 בנובמבר 1992 את הלימודים בשתי הכיתות, כמחאה על התנהגותה של המורה המחנכת כלפי התלמידים.



ברצוני לשאול:

1. האם ידוע על כך למשרדך?

2. אם כן – כיצד ייתכן שמורה במוסד חינוכי, שאמורה לתת דוגמה אישית ולחנך תלמידים לתרבות, תנהג בצורה כזאת?

3. האם נכונה הידיעה, שמשרד החינוך מגבה את המורה ומוצא אותה ראויה לחנך?

4. מה ייעשה בנדון?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

לכל השאלות: מכתב התלונה של ההורים למנהל המחוז נשלח רק בתחילת נובמבר 1992. מנהלת בית-הספר, המפקחת ומנהל המחוז, כל אחד לפי חלקו, בדקו מיידית את התלונה. הבדיקה הבהירה, כי הביטויים החריפים שיוחסו למורה היו לפני שבע שנים וטופלו על-ידי המפקח, וכי בשנת הלימודים הנוכחית לא הושמעו כל אותן התבטאויות שיוחסו למורה על-ידי ההורים.

המנהלת אישרה, שלפי בדיקתה אומנם קראה המורה לתלמידים "בורים", ובפעם אחרת "עמי ארצות" – ביטויים שאין אנו מסכימים להם. על כך קיבלה המורה הערה בעל-פה ובכתב. כמו-כן הובהר לה, שהמפקחת ומנהלת בית-הספר יעקבו אחרי עבודתה, תפקודה והתבטאויותיה, ואם נידרש לדיון חוזר – לא נהסס לשקול צעדים מחמירים. הודעה על כך נשלחה להורים.

ראוי לציין, שעל-פי חוות-דעת המפקחת, המורה זוכה להערכה מקצועית חיובית.

### **היו"ר ס' טריף:**

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חיים דיין.

### **חיים דיין (צומת):**

אדוני סגן השר, אנחנו נתקלים במצבים כאלה לא אחת, לצערי הרב. הרי המחנכים האלה אמורים לתת דוגמה לתלמידים בבית-הספר. האם לא היה ראוי ונכון להוציא את המחנכת מכיתה ז', למרות מקצועיותה, לאור התלונות של ההורים, כעונש זמני, כדי שתלמד לקח?

## סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

חבר הכנסת דיין, שמעתי את הדברים שלך. הם נרשמו ויבדקו.

## רכב ממשלתי ליועץ שרת החינוך

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"א בחשוון התשנ"ג (17 בנובמבר 1992):

בעיתון "חדשות" מתאריך י"ב בחשוון התשנ"ג, 8 בנובמבר 1992, פורסם שיועץ השרה, מר עמית שכטר, עושה שימוש ברכב ממשלתי צמוד, שלא בהתאם לנהלים התקינים.

ברצוני לשאול:

1. האם יועץ השרה עמית שכטר מקבל מהמשרד רכב ממשלתי, או משתמש ברכב ממשלתי צמוד ליום אחד או יותר בשבוע, וממתי הוא עושה זאת?

2. האם הוגשה לוועדה המוסמכת בלשכת החשב הכללי בקשה להצמדת רכב? מי הגיש את הבקשה, אם אכן הוגשה? האם אושרה הבקשה על-ידי הוועדה המוסמכת לכך?

3. אם אכן הוגשה הבקשה על-ידי מי שראוי להגשתה, האם הושאו ההיקף והמטלות של הנסיעה המוטלות על מר עמית שכטר להיקף ולמטלות של הנסיעה המוטלות על פקידים בכירים אחרים הנוסעים ברכבם הפרטי מספר גדול יותר של קילומטרים ממר שכטר, כמו סמנכ"לים ומנהלי מחוזות?

4. האם נכון שבעבר לא קיבלו יועצי השר רכב צמוד?

5. האם מר שכטר משלם מס הכנסה עבור הטבה זו, אם היא אכן קיימת?

## סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

1. היועץ הבכיר מקבל מהמשרד רכב מאגר ממשלתי מדי פעם ליום או יותר בשבוע, בכפוף להוראות, על-פי סעיף 7 במשרד החינוך ועל-פי התקשי"ר הממשלתי.

2. לא הוצמד עד כה רכב ממשלתי לנ"ל, ולכן לא הוגשה בקשה להצמדה.

3. היקף מטלות הנסיעה הנדרש מהיועץ הנ"ל נבדק, ונמצא כי הוא ראוי לסיוע המשרד.

4. יועצי השר בעבר קיבלו סיוע מהמשרד ברכב ממשלתי על-פי צרכי העבודה.

5. הנ"ל אינו משלם מס הכנסה בגין קבלת הרכב מדי פעם, מאחר שהרכב אינו צמוד לו.

משרד החינוך והתרבות פנה לאחרונה למינהל הרכב, על מנת לאשר הצמדת רכב ממשלתי. אם תאושר הפנייה, ינוכה לו מס הכנסה על-פי ההוראות.

### **היו"ר ס' טריף:**

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יהלום.

### **שאל יהלום (מפד"ל):**

התשובות של סגן השר לא היו מספקות. לדוגמה, הוא לא השיב לי על שאלה מס' 1, האם היועץ מקבל רכב ליום או יותר בשבוע, כמה יותר וממתי. סעיף 7 במשרד החינוך – לא קיים דבר כזה. מה זה "סעיף 7 במשרד החינוך"? אני מבין שהדבר נעשה לפני החלטת הוועדה וללא סמכות. השאלה שלי היא, אם זה הנוהג ששרת החינוך וסגנה ינהיגו מעתה במשרד החינוך, לאשר רכב לכמה ימים ליועצים, ללא אישור הוועדה המוסמכת?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

שמעתי את ההערה שלך, ואני יכול כאן להרחיב ולהשיב תשובה ארוכה. למדתי את המשרד במשך ארבעת החודשים שאני מכהן בו, ויכולתי להגיש רשימה ארוכה של הסדרים שנעשו בתקופת השר הקודם, עם שמות.

אנחנו רוצים להגיע למינהל תקין ולשמור על מינהל תקין. משרד החינוך בראשות השרה וסגני השרה עושים על-פי התקשי"ר וכך יעשו גם בעתיד.

### **נסיעת יועץ שרת החינוך לחוץ-לארץ**

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"א בחשוון התשנ"ג (17 בנובמבר 1992):

בעיתון "חדשות" מתאריך ה' בתשרי התשנ"ג, 2 באוקטובר 1992, פורסם שיועץ השרה, עמית שכטר, נסע לארצות-הברית על חשבון המשרד, ובין היתר כדי לסדר את ענייניו הפרטיים.

ברצוני לשאול:

1. האם נכון הפרסום, שאת מרבית זמן שהייתו בארצות-הברית הקדיש מר עמית שכטר לסידור ענייניו הפרטיים, ורק חמישה ימים הקדיש לענייני המשרד?

2. האם נכון ששום יחידה מקצועית במשרד לא ביקשה ולא המליצה על נסיעה זו? מי קבע את נחיצות הנסיעה? מי במשרד ידע עליה?

3. האם נכון שהשרה היא שחתמה אישית על אישור הנסיעה, דבר החורג מהנוהל המקובל?

4. אם כן – מדוע?

5. אם נכונים הפרסומים, מה ייעשה כדי להחזיר את הכספים שקיבל היועץ מהמשרד?

#### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

1. נסיעתו אושרה לחמישה ימים בלבד. שאר הימים היו ימי חופשה, חול המועד סוכות ויום הכיפורים, על חשבוננו.

2. הנסיעה אושרה על-ידי מנכ"ל המשרד דאז מר זבולון אורלב, חשב המשרד והסמנכ"ל לאמרכלות, אשר חתמו על הטפסים המיועדים לכך על-פי הוראות התקשי"ר בעניין זה.

3. השרה אישית חתמה על טופס הבקשה לנסיעה זאת, על-פי המקובל בהיותה ממונה ישירה עליו. נוהל זה קיים גם בעבר.

4-5. הפרסומים כאמור לעיל אינם נכונים.

#### **היו"ר ס' טריף:**

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יהלום.

### **שאלו יהלום (מפד"ל):**

לפי התשובה על שאלה מס' 3, סגן השר אכן מודה שהשרה חתמה, דבר שאינו מקובל. שמענו גם שבחול המועד סוכות השרה עצמה חתמה על העברת כספים ממשרד החינוך למוסדות מסוימים, דבר שאינו מקובל. שאלתי: האם מעתה זה יהיה הנהגה, והאם סגן השר קורא מינהל תקין לזה שהשרה תחתום על עניינים דומים גם בעתיד?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

גם השרה וגם סגן השרה חותמים כשמדובר בנסיעות של עובדים הכפופים לשרה או לסגן השרה. כך היה גם בעבר אצל כל השרים במשרד החינוך והתרבות.

### **היו"ר ס' טריף:**

אני שמח שחבר הכנסת דב שילנסקי נשאר אתנו וישמע את התשובה על השאילתא שלו.

### **ביזוי זכר השואה במופע בידור**

חבר הכנסת ד' שילנסקי שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

הובא לידיעתי, כי בחיפה ובקריות מופיעה חבורת צעירים בהצגת "נונסנס" ומרשה לעצמה על הבמה להתבדח על השואה. רצ"ב חומר בנדון.

אף שהצנזורה על מחזות בוטלה, ברצוני לשאול:

1. האם ידועה התופעה למשרד החינוך והתרבות?

2. מה ייעשה בנדון?

## **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

1. למינהל התרבות לא מוכר גוף המבצע את המופע המדובר. ברור לנו שהגוף איננו גוף ציבורי הקשור למשרד החינוך והתרבות בדרך כלשהי או מתוקצב על-ידו. סביר להניח, שזה גוף הפועל בישראל במסגרת מסחרית או בכל מסגרת אחרת שאינה ציבורית.

2. משרד החינוך והתרבות אינו מהווה צנזור על תכנים של הצגות המועלות בארץ, ומתוך עיקרון אין המשרד מתערב בתכנים של המוסדות המקבלים סיוע. קל וחומר שלמשרד אין שום נגיעה לתכנים המוצגים בגופים שלא מקבלים סיוע ומציגים במדינה בצורה פרטית.

## **היו"ר ס' טריף:**

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דב שילנסקי.

## **דב שילנסקי (הליכוד):**

אני חושב שמחובת משרד החינוך והתרבות לא רק לעסוק או להתעניין בפעולות חינוכיות ותרבותיות הנעשות בכספים שהמשרד נותן, אלא בכלל במה שקורה בשטח זה במדינת ישראל. אני חושב שהופעה של להקה, גם אם אין היא ממומנת על-ידי משרד החינוך והתרבות, ששמה ללעג את השואה ומעל במה עושה כל מיני בדיחות, לפי החומר שהעברתי אליכם, מחובתכם להתערב. אפילו אם אין צנזורה, חובתכם לעבוד, להשפיע, לדבר על לבם, לעשות משהו על מנת שתופעה כזו לא תהיה.

שאלתי היא, אף שאינכם מתקצבים את הגוף, האם יש בכוונתכם לעשות משהו כדי שתופעה כזו תיפסק? לבל יהיו אחרים שיגידו: הנה הם התחילו וזה כשר וזה מצחיק ומשעשע, הבה נעשה גם אנחנו.

## **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

חבר הכנסת דב שילנסקי, שמעתי את הדברים שלך, ואני רוצה לומר לך משהו גם כמי שהיה עד לפני חודשים מספר ראש רשות מקומית. מכיוון שאני עונה כאן בשם משרד החינוך והתרבות, ודאי שמשרד החינוך אינו מתערב ואינו מסייע לגופים פרטיים. מאחר שהנושא עולה על סדר-היום הציבורי, וצריך שיעלה וימשיך לעלות – רק היום קיימנו בכנסת דיון מיוחד – ודאי שאמליץ בפני מינהל התרבות במשרד החינוך והתרבות להוציא חוזר לרשויות המקומיות, שיהיו ערות יותר לעניין. אבל, המשרד לא יוכל להתערב מעבר להמלצה לרשויות המקומיות ולגופים ציבוריים, שיהיו ערים יותר לנושאים שיש בהם רגישות מיוחדת. טוב שהסבת את תשומת לבנו לנושא הזה.

## **הודעות להורים על איחור בתשלומים לבתי-הספר**

חבר הכנסת ב' טמקין שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

נודע לי כי נהוג בבתי-ספר לשלוח להורים המאחרים בתשלומיהם הודעות המאיימות, שאם לא ישולם החוב יינקטו סנקציות כלפי הילדים. הודעות אלו נשלחות באמצעות התלמידים עצמם גם בכיתות הנמוכות.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע על כך למשרדך?

2. האם נשקל לשלוח הודעות אלו בדואר?

3. מה ייעשה בעניין?

### **תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. לא ידועים למשרדנו מקרים כגון אלה. אם נקבל פרטים על מוסדות מסוימים הנוקטים שיטה זו, נטפל בעניין.

3. משרדנו הוציא הנחיות מפורטות, שאין לפגוע בתלמידים שהוריהם לא שילמו את המגיע מהם ואין להעניש תלמידים בשל מעשה של הוריהם.

אני מוכן להעביר לחבר הכנסת טמקין את החוזר האמור. נא עיין בעמוד 5.

## **פיקוח על הוראת דת האסלאם**

חבר הכנסת ט' אלסאנע שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

המורים העוסקים ומתמחים בהוראת דת האסלאם לא יכולים לקבל הסמכה בהוראת המקצוע הנ"ל, וזאת עקב היעדרם של מפקחים במקצוע זה, אף שהוא הפך להיות אחד המקצועות שבהם ניתן לגשת לבחינות הבגרות.

ברצוני לשאול:

1. האם הגיע נושא זה לידיעתך? אם כן – האם נבדק על-ידיכם?

2. האם ימונו מפקחים להסמכה במקצוע הנ"ל?

3. האם ימונו מנחים לדת האסלאם באופן קבוע?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

1. מינוי מפקח להוראת דת האסלאם אינו הכרחי להסמכת מורים לדת, במקביל נבדקת האפשרות להגדיל את מכסת משרות הפיקוח.

2. נושא ההסמכה נמצא בטיפול.

3. עם הכנסת תוכנית לימודים להוראת מקצוע דת האסלאם מונו מדריכים כמקובל בשאר המקצועות, והם ממשיכים בעבודתם.

### **היו"ר ס' טריף:**

שאלה נוספת לחבר הכנסת אלסאנע.

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

כיום קיימות שתי מכללות ללימודי השריעה המוסלמית, אחת בבקה-אל-ע'רביה והשנייה באום-אל-פחם, שם מלמדים שריעה מוסלמית באמצעות מרצים מוסמכים ומוכשרים. האם קיימת נכונות להכיר במוסדות האלה כמוסדות להשכלה גבוהה ובבוגרי המכללות כבוגרי מוסדות השכלה גבוהה?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**



אדוני, שמעתי את השאלה שלך. אם לא קשה לך, אבקש להעביר אותה אלינו בכתב, כדי שנוכל להתייחס אליה, ותקבל עליה תשובה בכתב.

### **גישה עדתית בבית-ספר בקריית-אתא**

חבר הכנסת ש' בניזרי שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

הובא לידיעתי, כי בבית-הספר "יבנה" בקריית-אתא יש שתי כיתות א' – האחת מאוכלסת אך ורק בנות מעדות המזרח והאחרת ברובה בבנות אשכנזיות.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. אם כן – האם שיבוץ זה נעשה על דעת משרדך?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

1. התשובה שלילית.

2. בכיתה א/1 לומדות 27 תלמידות, מתוכן שש בנות להורים יוצאי אשכנז, שתי עולות מאתיופיה, והיתר בנות להורים מעדות המזרח. בכיתה א/2 לומדות 27 תלמידות, מתוכן חמש בנות להורים יוצאי אשכנז, ארבע עולות מאתיופיה, עולה מרוסיה, והיתר בנות להורים מעדות המזרח.

החלוקה לכיתות נעשתה בהתאם לחלוקת הבנות בגני-הילדים, תוך התייעצות עם הגננות וגורמי הייעוץ והחינוך והנהלת בית-הספר.

נראה לנו שלא היתה יכולה להיעשות חלוקה טובה וצודקת מזו שנעשתה.

### **היו"ר ס' טריף:**

האם יש שאלה נוספת?

## **שלמה בניזרי (ש"ס):**

לא.

## **היו"ר ס' טריף:**

אני מודה לסגן שרת החינוך, חבר הכנסת מיכה גולדמן. הישיבה הנוספת מחר – – –

## **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

יש הצעות לסדר-היום.

## **היו"ר ס' טריף:**

סליחה, לא ראיתי את ההצעות לסדר-היום. חשבתי שהישיבה נעולה. חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים. אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום.

## **הצעה לסדר-היום**

### **שעות לימוד לתלמידים עולים**

## **היו"ר ס' טריף:**

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 450 בנושא: שעות לימוד לתלמידים עולים – של חבר הכנסת אברהם הירשזון. ישיב עליה סגן שרת החינוך והתרבות.

בבקשה, חבר הכנסת אברהם הירשזון.

## **אברהם הירשזון (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני סגן שרת החינוך, קליטת העולים החדשים במדינת ישראל היא משימה מורכבת, קשה וממושכת. אין היא דומה לחגיגות ולהתרגשות הציבורית והתקשורתית המלווה מאז ומתמיד כל גל עלייה חדש.

מייד אחרי שעוזבים העולים את שדה התעופה בן-גוריון, מתחיל התהליך האמיתי של הקליטה, המתקיים מטבעו הרחק מאור הזרקורים.

מלאכת הקליטה דומה לבניית פסיפס או מגדל. כל קטע במהלך הקליטה קשור בקטע אחר. הדיור קשור בתעסוקה, התעסוקה קשורה במצב המשק, ושניהם נקבעים בשים לב למדיניות הכלכלית של הממשלה.

מכל מרכיבי הקליטה, דומני כי הקליטה החינוכית, החברתית והתרבותית היא אבן הבוחן העיקרית בהצלחת הקליטה. אי-אפשר כלל למדוד זאת במונחים של הצלחה או כישלון אבסולוטיים. ההיסטוריה מלמדת, כי כל העליות שעשו את דרכן לארץ-ישראל נקלטו כאן בארץ, גם אם עברו חבלי קליטה קשים, לעתים קשה מנשוא. בסופו של דבר נבנו השיכונים, השכונות והערים שבהן נקלטו העולים וכולם מצאו פרנסה המכבדת את בעליה.

אין כל סיבה שגורלם או עתידם של העולים שהגיעו לארץ לפני למעלה משנתיים ממדינות חבר העמים ומאתיופיה לא יהיה דומה. אבל אם ניכשל בקליטה הרוחנית שלהם, נכשיר במו ידינו את הדור הבא של היורדים.

הקליטה הרוחנית מוטלת על כתפיהם של מאות המורים והמחנכים. הם השליחים האמיתיים של המדינה ושל החברה והם נדרשים ונתבעים לפעול יום יום, שעה שעה, כדי לחזק בלב העולים, בני כל הגילים, את תחושת ההשתייכות וההזדהות עם העם ועם המדינה.

משרד החינוך והתרבות התארגן במהירות לקליטת התלמידים העולים. השר הקודם, חבר הכנסת זבולון המר, הקים במשרדו רשות לקליטת העולים במערכת החינוך והעמיד לרשותו מיליוני שקלים. מדיניותה היתה: כל המרבה בפעילות חינוכית וחברתית למען קליטת העולים הרי זה משובח. הוא גם קבע כי נושא הקליטה יהיה הנושא החינוכי המרכזי בכל מוסדות החינוך במדינה. וכך הובטח כי משימה לאומית זו לא תרד מסדר-יומם של בתי-הספר.

רבותי חברי הכנסת, בצער אמיתי אני נאלץ לקבוע היום מעל במת הכנסת, כי מרגע שהתחלפה הממשלה וללשכת שר החינוך והתרבות נכנסה הגברת שולמית אלוני, חלו שינויים בסדר העדיפויות במשרד, והתחום הראשון שנפגע מכך הוא קליטת התלמידים העולים.

כאשר התקרב מועד פתיחת שנת הלימודים ושרת החינוך ביקשה להוכיח לציבור כי היא אכן השיגה שעות לימוד נוספות, התברר כי לעולים לא ניתנו שעות נוספות. כעת מתברר כי אותן שעות "נוספות" באו על חשבון שיעורי העזר והסיוע המיוחדים שניתנו בעבר לתלמידים עולים. כל מי שמצוי בענייני הקליטה יודע ומבין כי תקן השעות הקיים העומד לרשות מנהלי בתי-הספר אינו מאפשר להם לתת לעולים, הזקוקים לתגבור לימודי בעיקר במקצועות העברית, האזרחות והחברה, שעות לימוד נוספות.

פקידים בכירים במשרד החינוך טוענים, כי השרה הורתה לקצץ כ-20,000 שעות עזר שניתנו לעולים ובסכום ש"נחסך" מכך היא הגדילה את התמיכה במוסדות תרבות ואמנות.

אבל לא בשם הפקידים באתי למחות היום באוזניה של שרת החינוך. מנהלי בתי-הספר, הם עצמם, הפסיקו את עבודתם ויצאו להפגין מול משרד החינוך. אני לא זוכר מתי עצבו המנהלים את תלמידיהם ומוריהם ובאו להפגין מול המשרד הממונה עליהם.

הם לא באו לבקש תוספת שכר לעצמם או לחבריהם. הם באו בדרישה להחזיר את שעות הלימוד שנגזלו מהעולים החדשים. הם באו למחות על כך שארבע פעמים ביקש ארגון המנהלים להיפגש עם השרה כדי לדון בנושא זה, ואפילו תשובה שלילית לא קיבלו על בקשתם זו. הם באו להתריע על התפתחות תופעה חדשה בקרב התלמידים העולים. בהעדר משאבים מספיקים מתקשים יותר ויותר תלמידים עולים להתמודד עם דרישות מערכת החינוך הישראלית וחוזרים, ללא הוריהם, למדינות חבר העמים, כדי להמשיך שם את לימודיהם.

ברצוני לשאול: האם משרד החינוך ישלח בקרוב שליחים לרוסיה כדי לברר מדוע ירדו התלמידים העולים? מי אם לא שרת החינוך עצמה חייבת לבוא ולהסביר את מדיניותה בקליטת התלמידים העולים? מה עוד צריכים לעשות מנהלי בתי-הספר כדי להזעיק את דעת הקהל נגד מדיניותה החינוכית של שרת החינוך?

ואם לא די במשבר הקליטה במערכת החינוך, באה שרת החינוך ומבשרת לנו על החלטתה לפעול לקיצור שבוע הלימודים במוסדות החינוך החל משנת הלימודים הבאה. המעט שמקבלים התלמידים העולים כדי להתגבר על קשיי הקליטה שלהם יקוצץ גם הוא, אם וכאשר יעברו בתי-ספר ללמוד חמישה ימים בשבוע.

שרי החינוך הקודמים קבעו מה שכל ישראלי מבין, שבתי-הספר וגני-הילדים צריכים להיות האחרונים שיעברו לחמישה ימי עבודה. אין כל הצדקה כלכלית ולימודית ש-1.4 מיליון תלמידים וכ-100,000 מורים ב-12,000 מוסדות חינוך יישארו בבית בימי שישי, בעוד רוב ההורים עדיין עובדים בימי שישי. הדבר יכביד במיוחד על משפחות ברוכות ילדים. כיום רק כמחצית מן המועסקים המשק הישראלי עברו לחמישה ימי עבודה בשבוע.

רבותי חברי הכנסת, אינני מתעלם מהצורך להתאים את מבנה העבודה במשק הישראלי למתרחש בעולם המערבי, אבל מתי לקצר את שבוע הלימודים – זו הכרעה שתלויה בנו. מדוע למהר כל כך? האם יש לשרת החינוך תוכנית מגירה להעסקת התלמידים ביום החופשי? האם תסכים הממשלה שהם ישוטטו ברחובות באפס מעשה או יצפו שעות בטלוויזיה במקום לשהות בבתי-הספר גם בימי שישי? מה החיפזון? מדוע לטלטל את מערכת החינוך בנושא שטרם הגיע זמנו? תמתין שרת החינוך עד שכל הסקטורים במשק יעברו לשבוע עבודה מקוצר וכל ההורים יהיו בבית בימי שישי, ואז תשתנה גם המערכת הלימודית.

הנה כי כן, לפנינו מסכת תמוהה ומוזרה, המעידה על חוסר תכנון. רבותי, קליטת העולים יקרה לכל ישראל. לכן אני מבקש מהכנסת לדון עליה, לתבוע הסברים ולהסיק מסקנות. אך גם הנושא של קיצור שעות הלימודים לכלל תלמידי ישראל אסור שיישאר ויעבור ללא תגובה מתאימה. על אלה באה זעקתי היום מעל במת הכנסת. תודה.

## **היו"ר ס' טריף:**

תודה לחבר הכנסת אברהם הירשזון. סגן השר ישיב, בבקשה.

## **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, שמעתי בקשב רב את דבריו של חבר הכנסת אברהם הירשזון. הנושא שהוא העלה הוא נושא מרכזי, שמשרד החינוך והתרבות רואה בו אחד הדברים החשובים שיש לטפל בהם. לכן, שרת החינוך והתרבות, עם כניסתה למשרד החינוך והתרבות, החליטה שהנושא שטופל במשרד החינוך והתרבות, באחריות סמנכ"ל המשרד מר בן-ציון דל, יועבר לאחריותו הישירה של סגן השר. זאת מתוך רצון לתת לנושא הזה תשומת לב קרובה של סגן שר. ואכן, סגן השר העומד כאן הוא היום האחראי – בין הנושאים שהוא קיבל על עצמו – לכל מה שקשור בנושא קליטת העלייה.

## **היו"ר ס' טריף:**

תקוותנו היא שסגן השר רק יעשה לקידום העניין.

## **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

היום המשרד נערך לטיפול בכל מה שקשור לקליטת התלמידים העולים ובכל מה שקשור בעלייה העיקרית, מחבר העמים. המעורבות של משרד החינוך והתרבות היא מעבר למה שהיה עד לפני כשלושה חודשים. משרד החינוך והתרבות עוסק בנושאים האלה והוא החל בפרויקט מיוחד במסגרת קליטה של 350 תלמידים גילאי 15 ו-16. לפני כשלושה שבועות קלטנו כ-350 נערים ונערות במוסדות חינוך שונים, כשהם באים למדינת ישראל לשלוש שנים. אנחנו רואים בפרויקט הזה פרויקט מיוחד, שיכול להיות מודל לשנתיים-שלוש השנים הקרובות, כאשר המגמה היא להביא בעקבות התלמידים והילדים את הוריהם. זה מחזיר אותנו לאותה תקופה יפה שבה תלמידים הגיעו באמצעות "עליית הנוער", השתלבו במדינת ישראל, והיום אנחנו יכולים לפגוש אותם ממלאים תפקידים מרכזיים במדינת ישראל, אם בשירות הממשלתי, אם בשירות הצבאי ואם בכל תחום, כזה או אחר.

לגבי כל מה שקשור לקיצוץ בשעות העזר לתלמידים עולים – הקיצוץ בשעות העזר נעשה כבר לקראת שנת הלימודים התשנ"ב, ולא השנה. בשנת הלימודים התשנ"ג קודמה הזכאות. לגבי התלמידים האתיופים ממשיכים בזכאות החל ב-1 בינואר 1990, וכל עולי "מבצע שלמה" זכאים לשנתיים. כך שלגבי העולים האתיופים – ממשיכים לתת את השנתיים.

משרד החינוך, עם כניסתה של השרה לתפקיד, ואני כאיש הממונה, מצאנו וראינו שבחודש ספטמבר, עם פתיחת שנת הלימודים, חסרות שעות ויש פגיעה בעיקר בתלמידי כיתות י', י"א ו"ב. הוספנו כ-4,500 שעות עבור כל העולים, ולא רק על-פי המפתח שנקבע כבר בשנת התשנ"ב, שאומר שהדבר חל רק לגבי עולים שעלו החל מנובמבר 1991. הוספנו על השעה עוד כ-0.3.

נכון שהנושא מצוי על סדר-היום, ואנחנו מטפלים עכשיו בהוספת שעות, כדי להביא להכנה טובה יותר של תלמידי כיתות י', י"א וי"ב, שניגשים למבחני הבגרות. אנחנו מנהלים משא-ומתן. שמחתי הבוקר שחברים בוועדת הכספים העלו את נושא השעות החסרות לעולים. אני בטוח שחברי ועדת הכספים יסייעו להוסיף שעות למערכת החינוך, על מנת לסייע ולקדם את התלמידים העולים.

נוסף על כך, רציתי להבהיר כאן את תוספת השעות שניתנה לכיתות א', כדי להוריד את הביזיון והשחיקה שנעשתה לאורך 15 השנים האחרונות. ואני אומר כאן, שהדבר נעשה לא רק בתקופת שר החינוך הקודם, אלא גם בתקופת שר החינוך בממשלת האחדות הלאומית, בתקופת השר יצחק נבון. אני אומר זאת כדי שלא נהפוך את נושא החינוך לנושא שהוא בניגוח פוליטי. היתה שחיקה ב-15 השנים האחרונות, והדבר בא לידי ביטוי בכך שתלמידי כיתות א' הולכים הביתה, או הלכו הביתה בשעה 12:00, או בשעה 11:45. הממשלה הנוכחית קבעה ואמרה קודם הרכבת הממשלה, שנושא החינוך יקבל העדפה ועדיפות. על כן, על-פי הנחיה של ראש הממשלה ושרת החינוך והתרבות, ניתנו שעות נוספות בהיקף של 50,000, כדי שכיתות א' ילמדו עד השעה 13:00. נקבל שעות נוספות בחודש ינואר, בתקציב 1993, לאחר שהוא יאושר.

### **לימור לבנת (הליכוד):**

אם 50,000 השעות באו על חשבון שיעורי המוסיקה בגני-הילדים, מה ההיגיון בכך?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

חברת הכנסת לבנת, אנחנו עושים את כל המאמצים כדי שכל התחומים וכל השעות שניתנו גם בגני חובה וגם במפעלים מיוחדים, כמו בערי הפיתוח, אכן ימולאו. בנושאים האלה יש רגישות מיוחדת. אני אדם שבא מאזור הגליל ואני מכיר את הנושאים מקרוב, בתוקף תפקידי הקודם כראש רשות מקומית. אנחנו עושים את כל המאמצים כדי לחזק את כל מה שאנחנו יכולים לחזק בגני החובה ובכיתות היסוד. אנחנו נעשה ככל שנוכל, נגביר ונסייע.

אנחנו עומדים עכשיו לקלוט, לאחר סיכום עם האוצר, כ-1,035 מורים עולים, לאחר שהם עברו הכשרה. ובחודש מרס יסיימו עוד 350 מורים עולים הכשרה. המורים האלה, אנחנו נסתייע בהם בעיקר במקצועות המתמטיקה, הפיסיקה, הכימיה, האמנות, המוסיקה, הספורט, כדי שנוכל לחזק את מערכת החינוך.

ואני מקווה, שעם פרויקט 5,000 המורים, שעכשיו שר האוצר רואה בו נושא חשוב, כדי שנוכל להפעיל ולסייע למערכת החינוך, נוכל יחד לעשות כך, שמערכת החינוך בשנה הבאה, בהתשנ"ד, תקבל הקצאה של עוד עשרות אלפי שעות, ונוסיף על כך את המורים העולים. אני בטוח שבמערכת החינוך אי-אפשר לבוא ולומר – כמו שאני רואה את הנושא החשוב האחר, ההתמודדות עם צמצום תאונות הדרכים, אי-אפשר לחסל את תאונות הדרכים; וכל שעה שנוסיף למערכת החינוך, אני אומר: הלוואי שיכולנו להוסיף שעה נוספת עליה, וכך נמשיך ונפעל. תודה רבה.

### **היו"ר ס' טריף:**

תודה לסגן השרה. מה אתה מציע, אדוני סגן השרה?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אני בעד העברת הנושא לוועדת החינוך והתרבות, אם יש צורך. אומנם ועדת החינוך קיימה דיון בנושאים האלה. האם אתה מסתפק בתשובת סגן השרה, חבר הכנסת הירשזון, או שאתה רוצה שהנושא יעבור לוועדת החינוך?

### **היו"ר ס' טריף:**

אתה מסכים, חבר הכנסת הירשזון?

### **אברהם הירשזון (הליכוד):**

אני הייתי מבכר, שנושא חשוב זה יידון במליאה.

### **היו"ר ס' טריף:**

טוב, ניגש להצבעה.

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אין לי שום בעיה שהנושא יידון במליאה. אינני רואה שיש צורך בהצבעה. אני חושב שנושאי התלמידים וקליטת העלייה הם נושאים מרכזיים, הם נושאים חשובים, וככל שנוכל לסייע ולקדם, ואני חושב שזאת המדיניות של המשרד, במערכת החינוך ובקליטת התלמידים העולים, זה יהיה לברכה לכולנו.

### **היו"ר ס' טריף:**

אני מעמיד להצבעה את ההצעה לקיים דיון במליאה בהצעת חבר הכנסת הירשזון. נא להצביע.

הצבעה

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת – 6

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ס' טריף:**

בעד – שישה, אין נגד, אין נמנעים.

**סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

תוסיף את קולי.

**היו"ר ס' טריף:**

אני מוסיף את קולך. אני קובע שהצעת חבר הכנסת הירשזון בנושא שעות לימוד לתלמידים עולים תידון במליאה.

**הצעת חוק החינוך (תוספת שעות לימוד והעשרה), התשנ"ב-1992**

**(הצעת חבר הכנסת מ' שטרית)**

**היו"ר ס' טריף:**

אנחנו עוברים, חברי הכנסת – – –

**צחי הנגבי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אני מציע להמשיך בישיבת הכנסת מחר – – –

**היו"ר ס טריף:**



חבר הכנסת הנגבי, הצעתך נשמעה בקשב רב.

אנחנו עוברים להצעת חוק קמ"ב, הצעת חוק החינוך (תוספת שעות לימוד והעשרה), התשנ"ב-1992, של חבר הכנסת מאיר שטרית. אני מתכבד להזמין אותך. בבקשה, תנמק לפנינו את הצעת החוק. ישיב סגן שרת החינוך והתרבות.

### מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שרת החינוך והתרבות חבר הכנסת מיכה גולדמן, חברי הכנסת הנוכחים באולם, חבר הכנסת טלב אלסאנע וחבר הכנסת גונן שגב, ראש המועצה המקומית עומר פנחס בדש, צר לי על שהכנסת ריקה בדיון חשוב כזה, אבל אני חושב שהגיעה העת והשעה ליצור הלכה למעשה מהפכה חברתית אמיתית במדינה הזו.

ראש הממשלה הנוכחי, מר יצחק רבין, אמר ערב הבחירות, שצריך לשנות את סדר העדיפויות הלאומי במדינת ישראל. ואני אומר: לא צריך לשנות אותו, צריך לקבוע אותו, קודם כול. אני חושש, שבשום מקום במדינת ישראל לא היה שום פורום, בשום חדר, שישב לקבוע מהו סדר העדיפויות הלאומי. ובעיני, בראש סדר העדיפויות הלאומי צריך לעמוד, בראש ובראשונה, הנושא החברתי-הכלכלי, ובראשו החינוך. יותר מדי שנים, מאז קום המדינה ועד היום, אנו עסוקים בעיקר בתחומי החוץ והביטחון. ואני חושב שבעניין זה – לא צפויה סכנה למדינת ישראל מהכיוון הזה. אני חושב שאם צפויה סכנה למדינת ישראל, לקיומה כמדינה, לאיכות החיים שבה, לכלכלה שלה, זה דווקא בתחום החברתי.

מדינת ישראל נשארה בעולם כמדינה קיימת וניצחה במערכה – לא בזכות הטנקים שלה, אלא בזכות הטנקיסטים; לא בזכות המטוסים, אלא בזכות הטייסים; לא בזכות הרובים, אלא בזכות החיילים; במלים אחרות – בזכות האדם. ולדאבוני הרב, הנושא הזה מוזנח בארץ. אנחנו מזניחים את האדם. השחיקה במערכת החינוך הגיעה במשך השנים לממדים של שערורייה.

ואני אצטט, אדוני היושב-ראש, ברשותך, נתונים אחדים כדי להבהיר מה מצב מערכת החינוך. במבחנים שנערכו ביוני 1991 בכיתות ד'-ה' בחשבון ובהבנת הנקרא התברר, כי 30% מכלל תלמידי כיתות ד' אינם שולטים במיומנויות הבסיסיות בחשבון. ב-140 בתי-ספר בישראל נכשלו למעלה מ-50% מהתלמידים בחשבון ובהבנת הנקרא. ואני אומר: שומו שמים, ב-140 בתי-ספר יותר מ-50% מהילדים נכשלו בהבנת הנקרא. זאת אומרת, הם למדו שלוש כיתות גן, ארבע כיתות בית-ספר, ולא יודעים לקרוא. מה עוד צריך לקרות בשביל לעשות מהפכה במערכת החינוך?

הרי היום גדלים בישראל ילדי המצוקה של מחר. אפשר לעבור היום בכיתות א' ולהצביע על ילדים ולומר להם: אתה ואתה ואתה תהיו מקרי הסעד של מחר, העבריינים של מחר, הצרות של מחר, ואיש לא ימנע את זה. זה יקרה. כאשר אתה מכיר את הרקע הסוציו-אקונומי שלהם, הם יגיעו לשם.

האם היה מישהו מעלה על הדעת להציע, כדי לחסוך בתקציב הבריאות, לקצץ בתקציב החיסונים? הרי חיסונים עולים כסף. מישהו יכול להציע לכאורה: בואו נקצץ את התקציב לחיסון נגד אבעבועות שחורות ולחיסון נגד שיתוק ילדים, כי אפשר לחסוך את הכסף הזה. מה היה קורה? בתוך שנים

אחדות היתה מתפרצת אולי מגפה, שהיו מתים בה אלפים, אולי עשרות אלפים, או אלפים היו נהיים משותקים. לכן איש אינו מעז להעלות על הדעת הצעה לקצץ בחיסונים.

במערכת החברתית של מדינת ישראל, החיסון לחברה הישראלית הוא החינוך. ולדאבוני הרב, פה כן מעזים ופה כן מקצצים שנה אחר שנה. ואני מסכים עם סגן השרה גולדמן, שהשחיקה בחינוך נעשתה לאורך כל השנים האחרונות, והיא נעשתה במישורים שונים: מישור אחד – שעות החינוך; מישור שני – בהוצאה פר נפש לתלמיד, בהשקעות במחקר; ומעבר לזה – שחיקה ביכולת הקיום של המשפחות וביכולת שלהן לתת תשובה לילדים שלהן.

אם ממדי העוני במדינת ישראל עומדים היום על 565,000 איש החיים מתחת לקו העוני, ומהם 260,000 ילדים, הרי פה צומח דור המצוקה הרביעי של מדינת ישראל. למה מחכים? לדאבוני הרב, מרוב התעסקות בביטחון, רבים בארץ סבורים – וכל הזמן השתמשו בתירוץ הזה – עכשיו יש ביטחון, אין לנו ראש ואין לנו זמן להתעסק בחינוך ובחברה. זו טעות נוראית, כיוון שהביטחון של מדינת ישראל נעוץ בראש ובראשונה בחינוך. רק אם נבטיח שמירה על יתרון איכותי של האדם בישראל, יש סיכוי לשמור על קיומה של המדינה הזאת. אם נאבד את היתרון האנושי הזה, אם נשחק אותו, המדינה תלך לאיבוד.

על כן, אדוני היושב-ראש, אני חושב שהגיעה השעה לתקן את המעוות, והצעת החוק שלי באה להתמודד עם העניין הזה. אני מציע, אדוני היושב-ראש, שהמדינה אכן תשים בראש סולם העדיפויות, כפי שראש הממשלה התחייב לפני הבחירות האלה, את החינוך.

אני מציע, על כן, על-פי הצעת החוק שלי, אדוני היושב-ראש, שבתי-הספר במדינה יפעלו שמונה שעות ביום החל משנת הלימודים התשנ"ד, שנת הלימודים הבאה. ואני מציע, מאחר שלממשלה יהיה קושי – ואני פתוח בעניין הזה לשינוי, כמובן – הדרגתיות בהפעלה: בהתשנ"ד להפעיל בכל ערי הפיתוח ובשכונות המצוקה, ובהתשנ"ה – בכל הארץ. אני, מסכים, כמובן, לקצר ולהתחיל בהתשנ"ד בכל הארץ, אם הממשלה תהיה מוכנה ותהיה ערוכה לכך.

העלות של הפעלת התוכנית הזאת אמורה להיות לשנה שלמה בסדר גודל של 400 מיליון שקל נוספים, ללא תוספת של מינהלה. ואני חושב שאין במדינת ישראל השקעה טובה יותר, נכונה יותר, חשובה יותר לעתיד המדינה הזו, לעתיד העם הזה, מההשקעה בחינוך.

### **פנחס בדש (צומת):**

פחות מהסכום שהועבר לקופת-חולים.

### **מאיר שטרית (הליכוד):**

ואם יגידו לי: מאין תיקח את הכסף – אני מוכן להצביע על המון אפשרויות. ומאחר שאני חבר בוועדת הכספים, אני חושב שכבר בתקציב 1993 נצטרך לעשות תיקון כדי לתקצב את התחלת התוכנית הזאת מ-1 בספטמבר 1993, שנופל בתקציב 1993.

על כן, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת שנותרו באולם ואדוני סגן השר, אני מבקש את תמיכת הכנסת באישורו של החוק הזה בקריאה טרומית, כדי שנוכל לקדם אותו ולהביא אותו לקריאה ראשונה.

### **היו"ר ס' טריף:**

תודה לחבר הכנסת מאיר שטרית. אדוני סגן השרה, בבקשה.

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק של חבר הכנסת מאיר שטרית – הצעת חוק החינוך (תוספת שעות לימוד והעשרה), התשנ"ב-1992 – הכנסת חוקקה בשנת התש"ן-1990 חוק יום חינוך ארוך בנוסח דומה, כאשר הביצוע שלו צריך להסתיים בהתשנ"ח.

בערי הפיתוח ובשכונות המצוקה הוחל החוק בשנים קודמות על-פי התקנות שתוקנו בהתש"ן-1990, ועל-פיהן התוספת ליום חינוך ארוך תהיה שש שעות בימים ראשון, שני, רביעי וחמישי בשבוע.

לביצוע החוק על-פי הצעתו של חבר הכנסת שטרית יש צורך בתוספת של כ-150,000 שעות שבועיות, אם בתי-הספר ימשיכו לפעול במשך שישה ימים.

במסגרת שינוי העדיפויות בממשלה, קיבל המשרד בהתשנ"ג תוספת של 50,000 שעות, ורובן נוצלו להארכת יום הלימודים בכיתות, ובתקציב 1993, המתייחס לשנת הלימודים התשנ"ד – תוספת של 30,000 שעות שבועיות.

קבלת החוק מותנית במתן התקציב לביצועו.

אני רוצה להוסיף כמה מלים. שמעתי את דברי ההקדמה של חבר הכנסת מאיר שטרית. נכון, ואמרתי זאת קודם בתשובה על הצעה לסדר-היום, שהממשלה הנוכחית, עם כל זאת שהיא צריכה להתמודד עם בעיות קשות, ואנחנו שומעים את דבריו של ראש הממשלה ערב ערב ובוקר בוקר על הבעיות הקשות, הגירעונות, המשבר הגדול של תעשיות הביטחון וההתמודדות המיוחדת עם בעיות התעסוקה – נושא החינוך הוא נושא מרכזי, ולכן הממשלה החליטה באחת מהישיבות הראשונות שלה להקדיש לכך דיון מיוחד והקימה את ועדת המנכ"לים, שתיתן את התשובה ואת תשומת הלב המיוחדת – – –

### **פנחס בדש (צומת):**

אתה מוסיף 1,000 תקנים – אתה פותר בעיות תעסוקה.

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

לכן, הוועדה המליצה – וכבר אמרתי קודם – אנחנו עומדים לקלוט במערכת 1,035 מורים עולים כבר בימים אלה, ו-350 מורים עולים נוספים בחודש מרס, כדי שנוכל להתמודד עם המצוקה הקשה של אותם מורים עולים שעברו את ההכשרה, ורובם מהנדסים, כאלה שיכולים לסייע ולתרום למערכת החינוך.

בתוכנית מיוחדת שאנחנו עכשיו נערכים לה, במסגרת קרן "קרב", אנחנו עומדים להפעיל עוד 5,000. אם נתרגם את ה-5,000 האלה לשעות – – –

### **פנחס בדש (צומת):**

זה על חשבון הקטנת הכיתות, או הקטנת תוספת השעות?

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

זה לא על חשבון הקטנת הכיתות, זה פשוט בא להתמודד עם שני דברים שעליהם אנחנו צריכים לתת תשובה מיידית: קידום וחיזוק מערכת החינוך והתמודדות עם בעיית האבטלה, בעיקר בקרב העולים; כך נוכל לסייע באותם מקצועות שבהם יש לנו היום קשיים מיוחדים. היום אתה יכול לראות בערי הפיתוח שקשה להשיג מורים למתמטיקה. אני מדבר על ערי הפיתוח, שנמצאות במרחק של 100 קילומטרים מתל-אביב, צפונה או דרומה, או על אזורי התיישבות כמו אזור הערבה, שמטיסים אליהם מורים למוסיקה. אם אתה תציע למורים למוסיקה להקים את ביתם באזור הערבה, או תקלוט אותם בקריית-שמונה, וחלקם נמצאים שם, וצריכים להעמיד לרשותם את התקנים – אז ודאי שנעביר את החוק שמציע חבר הכנסת מאיר שטרית לוועדת החינוך, על-פי המקובל.

משרד החינוך והתרבות ימשיך להקצות שעות, וכמו שאמרתי סדר העדיפויות יהיה על-פי מה שנקבע בממשלה, וראש הממשלה רואה קודם כול את הטיפול המיוחד באותם אזורי פיתוח ושכונות.

אני רוצה להוסיף ולומר, שכל מה שקשור במגזר הערבי – הוספנו גם שם כ-5,000 שעות, ואנחנו מתכוונים לצמצם את הפערים הגדולים שנוצרו במגזר הערבי באותם נושאים שהם אפילו לא יודעים מהם. אנחנו מדברים על ספריות ועל אולפנים למוסיקה, משום שאנחנו צריכים לסייע לכלל אזרחי ישראל ולכלל ילדי ישראל. זה מתפקידנו, זאת אחריותנו, וכך נעשה.

לכן אני מציע להעביר את הצעת החוק של חבר הכנסת מאיר שטרית לוועדת החינוך והתרבות.

## **היו"ר ס' טריף:**

תודה לסגן השר. אנחנו ניגשים להצבעה מהירה. מי בעד ומי נגד העברת הצעת החוק של חבר הכנסת שטרית לוועדת החינוך – בבקשה להצביע.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 5

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק החינוך (תוספת שעות לימוד והעשרה),  
התשנ"ב-1992, לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

## **היו"ר ס' טריף:**

רבותי, אני קובע: בעד – 5, אין נגד, אין נמנעים, הצעת החוק של חבר הכנסת שטרית אושרה להעברה לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

## **הצעה לסדר-היום**

**תנאי הבטיחות והתשתית בבתי-הספר בבאר-שבע וסביבתה**

## **היו"ר ס' טריף:**

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בהצעה לסדר-היום, מס' 449, של חבר הכנסת טלב אלסאנע, בנושא: תנאי הבטיחות והתשתית בבתי-הספר בבאר-שבע וסביבתה. חבר הכנסת אלסאנע, בבקשה.

## **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

הגענו לימים טובים.

## היו"ר ס' טריף:

ימים מעולים.

## טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, 38,000 תלמידים, כלל התלמידים בבאר-שבע, שבתו ביום שני החולף על-פי קריאת ועד ההורים העירוני, בהסכמת הסתדרות המורים וועד מנהלי בתי-הספר, כמחאה על מצב הבטיחות, התחזוקה והתברואה במוסדות החינוך בעיר. שביתה זו לא היתה פתאומית, אלא באה עקב מגעים בנושא עם העירייה ומשרד החינוך, אך ללא הועיל.

במערכת החינוך בבאר-שבע, המונה 38,000 תלמידים, יש 212 גני-ילדים, 60 בתי-ספר יסודיים ו-12 בתי-ספר תיכוניים. בשנתיים-וחצי האחרונות נקלטו 3,500 תלמידים עולים חדשים, דבר אשר חייב בניית שלושה בתי-ספר חדשים, 12 כיתות גן חדשות ותוספת כיתות בבתי-הספר הקיימים. רוב בתי-הספר נבנו לפני למעלה מ-20 שנה על תשתיות לקויות, כפי שהיה מקובל בעת בניית העיר.

המצב חמור עד כדי כך, שלשכת הבריאות המחוזית הוציאה צו סגירה נגד בית-הספר הממלכתי-דתי "בר-אילן", לאחר שמפקחי לשכת הבריאות המחוזית ערכו בדיקה במערכת השירותים והתחזוקה בבית-הספר ועמדו מקרוב על המצב החמור של תנאי התחזוקה והתשתית. צו הסגירה נגד בית-הספר הוצא ללא הגבלת זמן, עד תיקון כל הליקויים. מפקחי לשכת הבריאות קבעו, כי המצב החמור השורר בבית-הספר מהווה סכנה בריאותית לילדים. בבית-ספר זה מערכת צנרת הביוב והמים רעועה ביותר, וחלק גדול מהילדים לומדים במקלט.

בית-ספר נוסף הוא בית-הספר "מעוז אברהם", בשכונה ג' בבאר-שבע, הקיים משנת 1965. הקומה העליונה נפסלה לחלוטין ללימודים בשל סכנת שרפה.

בבתי-ספר אחרים השמשות בחדר המורים ובכמה כיתות מנופצות, ויש הצפות של מים בחורף.

ברוב בתי-הספר לא ניתן להכניס אפילו תנורי חימום, לא בבתי-הספר ולא בגני-הילדים, כיוון שכל שינוי בהספק החשמל גורם לקריסת המערכת.

נערך סקר תשתיות על-ידי עיריית באר-שבע, כדי לבצע את התיקונים והשיפוצים ולהביא את המערכת למצב נאות, על מנת לפתור את הליקויים הבטיחותיים והתברואיים, והמסקנה היתה, כי דרוש סכום של 30 מיליון שקל.

העירייה במצבה הקיים היום יכולה לבצע את האחזקה השוטפת, אבל אין היא יכולה לטפל יסודית בתשתיות הקורסות.

העירייה חתמה לא מכבר עם משרד הפנים והאוצר על תוכנית הבראה, ולפיה העירייה תנהג בתקציב מאוזן ותקבל מענק לאיזון התקציב. והעירייה תצטרך על-פי תוכנית זו לצמצם את פעולותיה. יוצא מכך כי העירייה לא רק שלא תוכל לשפר את המוסדות בשנים הבאות, אלא המשאבים העומדים לרשות העירייה הולכים ומידלדלים.

חינוך ותרבות הם באחריות כל הגורמים המוסמכים. הממשלה אינה יכולה להטיל את האחריות על הרשות המקומית, והיא חייבת לפעול להקצאת המשאבים והתקציבים הדרושים בהקדם האפשרי, כי החורף הולך וקר, ויפה שעה אחת קודם.

חברי הכנסת, מצוקתם של מוסדות החינוך הערביים בסביבת באר-שבע חמורה פי כמה וכמה לעומת בתי-הספר בבירת הנגב. וכל זה מעורר תהיות רבות לגבי סדר העדיפויות שהיה נהוג על-ידי הממשלה הקודמת.

ביותר משמונה בתי-ספר יסודיים ערביים בנגב לומדים התלמידים עד היום, בשנת 1992, בפחונים, סובלים מקור עז בחורף ומחום לוחט בקיץ. המבנים של בתי-ספר אלה, שבהם לומדים יותר מ-7,000 תלמידים, הם או פחונים, או מבנים טרומיים עם גגות אסבסט, והם דומים יותר למכלאות מאשר למבנים של בתי-ספר בשנות האלפיים. הרעשים של טפטוף הגשמים על גגות הפחונים האלה משבשים את מהלך הלימודים.

התלמידים נאלצים מדי יום לכתת את רגליהם קילומטרים מספר עד לבית-הספר, בבוץ החורפי, בשל העדר רשת כבישים והעדר סידורי הסעה. לכן התלמידים לא מגיעים לבתי-הספר בימי החורף, מפסידים שיעורים ושעות לימוד, והישגיהם נמוכים. מכאן התוצאות הנמוכות בבחינות הבגרות.

בית-הספר היסודי "אל-הוזייל" שברהט, שלומדים בו כ-420 תלמידים, נסגר לפני כעשרה ימים על-ידי לשכת הבריאות המחוזית עקב מפגעים תברואיים קשים אשר נתגלו בו. התלמידים הלומדים בבית-הספר הזה הם תושבי הכפר רהט. אולם בית-הספר, אשר קיים עוד לפני קום רהט, מבחינת תחום השיפוט שלו הוא מצוי בתחום השיפוט של המועצה האזורית בני-שמעון. לכן קיימת מחלוקת לגבי המוסד האחראי לטיפול בבית-הספר. בעקבות זאת הוא נפל בין הכיסאות, וכתוצאה מכך תנאי התחזוקה והבטיחות בבית-ספר זה בכי רע.

בבית-הספר היסודי "לגיה" לומדים יותר מ-1,200 תלמידים, החל מכיתות גן ועד כיתה ו'. התלמידים ממשיכים ללמוד בפחונים או במבנים טרומיים. אין מערכת חימום, אין מערכת ביוב, והתלמידים מגיעים לבית-הספר ממרחק של קילומטרים. למרות ההבטחות של משרד החינוך במחוז הדרום, לא דאגו להם להסעה מאורגנת, והם נאלצים להגיע או בהליכה ברגל, או על גבי חמורים, מחוסר ברירה.

## **היו"ר ס' טריף:**

חבר הכנסת אלסאנע, בהתחשב בשעה המאוחרת, אבקשך להתקדם לקראת סיום.

## **טלב אלסאנע (מד"ע):**

כן, אני מסכם. אני רק רוצה להגיד שזה לקח הרבה מאוד שנים עד שהנושא של בתי-הספר היסודיים האלה הגיע לכנסת. לכן יש לתת להם את הדקות המגיעות להם.

## **היו"ר ס' טריף:**

הנושא חשוב מאוד, בהחלט.

## **טלב אלסאנע (מד"ע):**

בבית-הספר "אל-אטרש" אין מערכת ביוב, אין מערכת חשמל, אין טלפון, אין כבישי גישה, ועקב הצפות של ואדי הנמצא בסמוך לבית-הספר, כתוצאה מהגשמים של הימים האחרונים, נאלצו המורים לבוא ולסייע לילדים לחצות את הוואדי בדרכם חזרה מבית-הספר לבתיהם.

מצב אבסורדי זה מעורר תהיות רבות לגבי סדר העדיפויות שהיה נהוג על-ידי הממשלה הקודמת. מחד גיסא, נזרקו מיליארדים ביישובי רפאים בגדה המערבית וברצועת-עזה, ואלפי יחידות דיור בתוך "הקו הירוק" ומחוצה לו לא רק שאינן מאוכלסות אלא הפכו להיות נטל על המדינה מבחינת הצורך באחזקתן ובשמירתן, ומאידך גיסא תלמידים נאלצים ללמוד במבנים רעועים, בתנאי בטיחות ירודים המסכנים את בריאות התלמידים.

אי לכך יש לפעול להקצאת משאבים להקמת מבנים חדשים ומודרניים, ועל-ידי זה לספק מקורות תעסוקה למובטלים מצד אחד, ומצד שני לפתור את בעיית מוסדות החינוך בבאר-שבע וסביבתה.

## **היו"ר ס' טריף:**

תודה רבה. אדוני סגן שרת החינוך והתרבות, בבקשה.

## **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אומנם השעה מאוחרת, אבל בתשובתי על ההצעה לסדר-היום בנושא אינני רוצה להתייחס לדברים הכתובים שהוכנו במשרד. ראיתי ושמעתי על ההתרחשויות בבאר-שבע, ואני מלווה את הנושא בכנסת הזאת ובכנסת הקודמת, עוד לפני כניסתי לתפקיד של סגן שרת החינוך והתרבות. לא עבר שבוע ולא עבר חודש שנושא באר-שבע לא עלה על סדר-היום. אני יכול רק להצטער שאנחנו מוצאים בבאר-שבע מערכת חינוך שמבחינה פיסית יש בה ליקויים ותקלות, והאחריות הישירה לה היא של עיריית באר-שבע.



עם זאת, אי-אפשר שלא לציין את מערכת החינוך בבאר-שבע. יש לומר לזכותם של המורים והמנהלים, של ועדי ההורים ושל כל הגופים הוולונטריים, וכל מי שמסייע, שבאר-שבע קלטה תלמידים עולים במספרים גדולים. אבל באר-שבע אינה שונה מנתניה או מחיפה. יש יישובים במדינת ישראל, כמו נצרת-עילית וכרמיאל, שבהם נקלט מספר גדול יותר של עולים, ושם מערכת החינוך לא קרסה, ושם התחזקה של מערכת החינוך נעשית על הצד הטוב ביותר.

אבל מאחר שראינו, במשרד החינוך והתרבות, שהעירייה אינה מסוגלת להתמודד, משרד החינוך, שאינו מתקצב שום רשות מקומית במדינת ישראל בתקציב שיפוצים, העמיד במשך שלוש שנים כ-3 מיליוני שקלים, ובמקביל מפעל הפיס העמיד במשך שלוש שנים כ-4.5 מיליוני שקלים.

לפני כעשרה ימים שמעתי על איום השביתה. מייד הרמתי טלפון לראש עיריית באר-שבע, ביקשתי לשוחח עם ועד ההורים המרכזי כדי למנוע את השביתה. התקיימה שביתה של יום אחד. על-פי בקשתי היא צומצמה ליום אחד. נפגשתי עם כל מי שקשור למערכת החינוך, החל מראש העיר, מנהלי בתי-הספר, עובדי העירייה הבכירים, ועד ההורים המרכזי, כדי לעמוד מקרוב על הבעיה המיוחדת. ובסיום הישיבה הודעתי שמשרד החינוך מוכן להתמודד עם כל הבעיה של המבנים הקלים בבאר-שבע. אף שזה לא באחריותו של משרד החינוך והתרבות, אף שזאת אחריות ישירה של העירייה, הודעתי שאנחנו מוכנים להתמודד עם כל הבעיה של המבנים הקלים ולסייע בשיפוץ המחויב כדי לסיים את שנת הלימודים התשנ"ג, כדי להבטיח את הבטיחות בבתי-הספר ובגישה לבתי-הספר.

ביום שישי האחרון ביקר ראש הממשלה, והצטרפתי לביקורו, כדי לראות מקרוב את מערכת החינוך, לשמוע ולהשמיע. לצערי הרב, עיריית באר-שבע לא עושה די. יש שם תיקונים של אלפי שקלים, וגם אותו תקציב של מיליון שקל שהוספנו ב-1992 עדיין לא נוצל על-ידי עיריית באר-שבע, כשרק ביתרת הכספים אפשר היה להשלים את החסר. אמרתי קודם, שאנחנו מוכנים להעמיד תקציב מיוחד בכל מה שקשור למבנים קלים, ואותם מבנים קלים שלא יעמדו ולא יהיה אפשר לתקן אותם, נהיה מוכנים להחליף אותם.

לכן, אני רואה את הבעיה המרכזית של עיריית באר-שבע, את בעיית שיפור מערכת החינוך הפיסית, בהתייחסות אחרת, בניהול אחר, בגישה אחרת בבאר-שבע. תודה רבה.

**היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה לסגן שרת החינוך. מהי הצעתך?

**סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

**היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת טלב אלסאנע, האם זה מקובל עליך?

**טלב אלסאנע (מד"ע):**

אני מסכים.

**היו"ר ע' מאור:**

מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת טלב אלסאנע לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת?

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 3

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

**היו"ר ע' מאור:**

מוסיפים שני קולות, ולכן ברוב של חמישה קולות אושרה העברת ההצעה על תנאי הבטיחות והתשתית בבתי-הספר בבאר-שבע וסביבתה לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

**הצעה לסדר-היום**

**מחסור בכיתות ל-500 תלמידות בבני-ברק**

**היו"ר ע' מאור:**

ההצעה הבאה היא של חבר הכנסת אברהם רביץ, בנושא: מחסור בכיתות ל-500 תלמידות בבני-ברק – הצעה לסדר-היום מס' 465. בבקשה.

## אברהם רביץ (יהדות התורה):

גברתי היושבת-ראש, אדוני סגן השר, חברי כנסת – אין. אדוני סגן השר, למעלה ממיליון ילדי ישראל נושאים כל בוקר את ילקוטיהם והולכים לבתי-ספר בשמחה ובצהלה ללמוד תורה, דעת, חוכמה, השכלה, מדעים, ובשבילך – גם ספורט. אנו כבר מתווכחים בינינו על תכנים ושיטות, אנו דנים בינינו אם ניטע שושנים בערוגות בית-הספר או שמא יעלו חרולים. אבל החשוב מכול, ילדי ישראל אצים ברינה אל בתי-האולפנה המחוממים. גברתי היושבת-ראש, רק 500 מתוך מיליון ילדי ישראל לא יהיו שותפים לחגיגה האנושית הגדולה של קניית תורה, דעת, חוכמה ומוסר.

גברתי היושבת-ראש, מדוע ייגרע חלקן של בנות ישראל הלומדות בבית-הספר על-שם וולף בבני-ברק?

כדי להקטין את הנזק, נוהגים בבני-ברק מנהג משונה מאוד: רוטציה בזכות ללמוד. בכל שבועיים מתחלפות 500 בנות, המסתופפות בבתיהן וממתינות לתור שלהן לשבועיים הבאים. דבר זה פוגע גם בנשים עובדות, גברתי היושבת-ראש.

לפני חודשים מספר פנו ההורים בתביעה לקבל סיוע מבג"ץ. בית-המשפט החזיר את הנושא לדיון בין הצדדים, כלומר למשרד החינוך ולעירייה. היתה ישיבה אחת, אשר לא נשאה פרי, ובינתיים יושבות וממתינות בנות ישראל בבתיהן ללא לימודים, ואין מושיע.

גברתי היושבת-ראש, אילו היה המצב ללא פתרון, גם אז היינו מחויבים לזעוק. אבל המצב הוא כי אכן יש פתרון מיידי. יש בבני-ברק רבתי כ-56 כיתות פנויות. כדי לבצע את הפתרון דרושה רק החלטה חד-משמעית, אולי אמיצה, של שרת החינוך, לאחד שני בתי-ספר אשר יש להם כיתות פנויות בשפע. לבית-הספר "רמז" יש כ-20 כיתות פנויות, ולבית-הספר "הגבעה", שאיננו רחוק משם, יש די חדרים כיתות כדי לקלוט את כל תלמידי "רמז" ובכך לפתור באופן מיידי את הבעיה. אדוני סגן השר, יש פתרונות אלטרנטיביים, כמו חלוקת בית-הספר "רמז". הציבור הדתי מוכן לכך. מדוע לא יהיו מוכנים לכך אנשי החינוך הממלכתי? הרי הם אמונים יותר על פתיחות וקבלת השונה. האם זה יהיה מוגזם אם נחיה תחת הרושם, כי כאשר מדובר בחינוך דתי, אפשר למצוא פתרון של קרוונים, מחסנים, מקלטים, ועכשיו חידוש חדש – פתרון, שימחלו וישבו בבתיהן?

בואו נתאר לעצמנו, כי דבר זה היה קורה לאזרחים אחרים במדינתנו – יהודים או ערבים או בדואים, כפי שרק עכשיו דיברנו עליהם. האם גם אז היינו שאננים כפי שאנחנו היום?

מדוע כאשר מתרוקן אזור מאזרחי החילונים, המעדיפים לעבור לאזור אחר, ובאים אזרחים חרדים, יישארו מבני בית-הספר לשארית החילונים הנשארים, ולא משנה מה גודלו של בית-הספר ומה מספר תלמידיו, ומנגד יידחקו מאות ילדים בדחקות ובצער רק מפני שהם ילדים להורים חרדים?

גברתי היושבת-ראש, המצב הזה הוא היום בבני-ברק, אבל אותה תופעה ידועה לי וקיימת גם במקומות אחרים, כמו ברמות אשר בירושלים. יש כיתות פנויות מחד גיסא, ומאידך גיסא, נערים דתיים מסתופפים במחסנים, בתנאים לא-תנאים, מכיוון שיש שם שמירה על נחלת המבנה החילוני – לא על החינוך החילוני; אין ויכוח על החינוך החילוני.

אני חושש שזה אופייני, לצערי, למערכת היחסים האנומלית בין דתיים לחילונים. אני יודע מידיעה אישית, שיש מקרים הפוכים, ובמקרים אלו החילופין היו טבעיים וחלקים. למשל, בשכונת מגורי, בית-וגן בירושלים, נמסר בניין, שהיה בעבר ישיבה שבה אני לימדתי שנים רבות, לחינוך ממלכתי-חילוני, בגלל הצרכים האובייקטיביים, ואין פוצה פה ומצפצף. מדוע ננהל את מאבקינו שלנו, הבוגרים, בין חילונים לדתיים על חשבון הילדים?

מכיוון שאתה לא עונה מן הכתב, אני מקווה מאוד שלא תענה ולא תעשה חשבון של מספר הילדים, כן ירבו, בבני-ברק ותקבל את העובדה הזאת לפחות בברכה. ואנא ממך, אדוני סגן השר, החלטה אמיצה אחת ופתרנו את הבעיה. תוכלו לראות בזה אות של כבוד למשרד החינוך.

### **היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. תשובת סגן שרת החינוך והתרבות, בבקשה.

### **סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

גברתי היושבת-ראש, חבר הכנסת רביץ, שמעתי את דבריך, בייחוד את משפטי הסיום בכל מה שקשור לפתרון המצוקה של 500 תלמידות בבני-ברק.

משרד החינוך והתרבות עושה היום מאמצים גדולים כדי להתמודד עם המצוקה של מבני החינוך.

יש לא-מעט יישובים שבהם יש בתי-ספר, בעיקר על-יסודיים, וגם בתי-ספר יסודיים שבהם יש מספר קטן של תלמידים. במשרד החינוך קמה ועדה בראשותי כדי להתמודד עם הבעיה המיוחדת של איחוד בתי-ספר. עיקר הבעיה הוא בזרם הממלכתי-דתי, שם אנחנו מוצאים בתי-ספר קטנים. אנחנו רוצים לאחד אותם ולצמצם את ההוצאות כדי שאפשר יהיה לייעד אותם בעיקר לחיזוק מערכת החינוך. בשנים האחרונות זה נעשה תוך שיתוף פעולה עם התנועה הקיבוצית – לחסל ולבטל בתי-ספר קטנים ולרכז אותם כבתי-ספר אזוריים.

גם בבני-ברק, אני מוכן לבדוק ולבחון את הנושאים האלה מקרוב, אם נוכל להתמודד ולמצוא פתרון כהצעתך.

עם זאת, איני יכול שלא להביא כמה נתונים, גם למען הפרוטוקול. נוכח המצוקה המיוחדת של מערכת החינוך בבני-ברק, בעיקר במבני חינוך, תקצב משרד החינוך והתרבות בשנה הנוכחית, שנת 1992, על-פי הנחיית שרת החינוך והתרבות – אני מדגיש: שרת החינוך והתרבות – 40 כיתות. אני מדבר על שנת 1992, בתקציב הנוכחי. עשינו זאת רק לפני חודשיים, על-פי הנחייתה של שרת החינוך והתרבות. ובתקציב 1993 יש תוספת דומה, עוד 40 כיתות כדי להתמודד עם המצוקה המיוחדת. מדובר על תוספת של כ-10,000 מטרים רבועים לעיר בני-ברק.

אני רוצה שנדע שבבני-ברק יש בעיה נוספת. אני מכיר את זה כמי שסייר במקום עם ועדת הפנים של הכנסת וועדת החינוך של הכנסת. יש שם בעיה אמיתית של איתור שטחים.

בתוקף תפקידי במשרד, כמי שאחראי לנושא הבטיחות במשרד, העמדתי עכשיו תקציב מיוחד כדי שנוכל להתמודד עם בעיה קשה של בטיחות במבני חינוך קלים בבני-ברק, למצוא פתרונות חלופיים של החלפת מבנים קלים במבנים קלים גדולים יותר.

כפי שאמרתי, יש בעיה קשה של איתור שטחים משום שהעיר הזאת, אני חושב, היא העיר הצפופה ביותר במדינת ישראל. איתור שטחים בבני-ברק הוא בעיה קשה אמיתית. זו לא תמיד בעיה תקציבית, כמו בעיה של איתור שטחים.

אני מקווה שנוכל ללמוד את הנושא מקרוב ונמצא פתרון. עם זאת, אני מבקש גם ממך לסייע לנו לאתר שטחים, כדי שנוכל לממש את התקציב שהועמד לטובת בניית כיתות נוספות. אנחנו רואים בתוכנית הזאת התחלה לפתרון כולל של מצוקת הכיתות בבני-ברק.

**היו"ר ע' מאור:**

הצעתך להעביר את הנושא לוועדה?

**סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות.

**היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת רביץ, אתה מסכים?

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

כן.

**היו"ר ע' מאור:**

אם כן, על דעת שלושה – על דעת המציע, על דעת המשיב ועל דעתי, ברוב של שלושה, ההצעה לסדר-היום מס' 465, של חבר הכנסת אברהם רביץ, מחסור בכיתות ל-500 תלמידות בבני-ברק, מועברת לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

הישיבה הבאה תיפתח מחר בשעה 16:00.

בזה אני נועלת את הישיבה. לילה טוב לכולם.

הישיבה ננעלה בשעה 20:24.